

UiO • Universitetet i Oslo

“Norska kamerater, se hit!”

En analyse av svenske nazisters påvirkning av
Folk og Land miljøene 1949-1975

Ronay Martin Taarneby

His4090: Masteroppgave i Historie

60 studiepoeng

Institutt for Arkeologi, Konservering og
Historie

Humanistiske Fakultet

Høsten 2021

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om avisen *8.mai* (1948-1952)/*Folk og Land*(1952-2003), og svenske nazisters påvirkning på den i perioden 1949-1975. Avisen *Folk og Land* ble grunnlagt for å legitimere Nasjonal Samling, bidra til revidering av krigsoppgjøret og for å få landssvikene tilbake i samfunnet. Ved å gå igjennom avisen i oppgavens tidsperiode kommer det frem flere meninger i artikler fra svenske nazistiske aktører. Metoden som blir brukt er komparativ og kvalitativ analyse, transnasjonal metode, og deretter å sette funnene i et nettverk. Oppgaven tar for seg synspunkter og ideologiske ytringer som svenskene Per Engdahl og Göran Assar Oredsson skrev i *Folk og Land*. Gjennom *Folk og Land* kan man tydelig se en utvikling og påvirkning av holdninger. Oppgaven trekker frem nettverket mellom *Folk og Land*, Engdahl og Oredsson, og hvordan koblingene potensielt medførte gjensidighet i de svensk-norske forbindelsene. Nettverksanalysen viser at *Folk og Land* hadde en begeistring for Oredsson, men var mer skeptisk til Engdahl. Eksempelvis vises at redaksjonen ikke hjalp Engdahls Nysvenska Rörelse da de hadde indre problemer på midten av 1960-tallet.

Problemstillingene redegjør for hvordan Engdahl og Oredsson påvirket de norske miljøene tilknyttet *Folk og Land* og diskuterer disse. Et av de ideologiske elementene svenskene drøfter er samlingsideer, der Engdahl fremmer en EEC-lignende samlingsidé for Vest-Europa, mens Oredsson kommer med en nærmest skandinavisk løsning. Derfor belyser oppgaven hvordan disse samlingsideene utfordret den nasjonalistiske tankegangen innad i *Folk og Land*-kretsene, og om tankegangen fikk støtte. Dette medførte diskusjoner i avisen, og oppgaven vil vise at *Folk og Land* fremmer ideen Norden, og engasjement til denne, i større grad enn ideen om en EEC-lignende løsning.

Oppgaven viser også til Engdahl og Oredsson sine ulike ståsteder angående spørsmålet om "rase," og Holocaust og jødene. De fremmer ulike ståsteder i *Folk og Land*, noe som medfører at *Folk og Lands* antisemittisme synliggjøres. Dette affiserer i liten grad de allerede iboende negative holdningene redaksjonen og *Folk og Land* har til temaet.

Forord

Det å kunne få være masterstudent i historie har vært lærerikt og interessant, og er en opplevelse jeg setter pris på. Etter et langt skriveår føler jeg på en tomhet, men også mange følelser.

Først og fremst ønsker jeg å takke veilederen min Øystein Sørensen for gode, engasjerende og konstruktive samtaler i løpet av skriveåret. Deretter ønsker jeg å takke Erik Wig Sundvall for å diskutere metode med meg, og *Det Kongelige Bibliotek* og deres bibliotekarer som hjalp meg da jeg var der i sommer(2021).

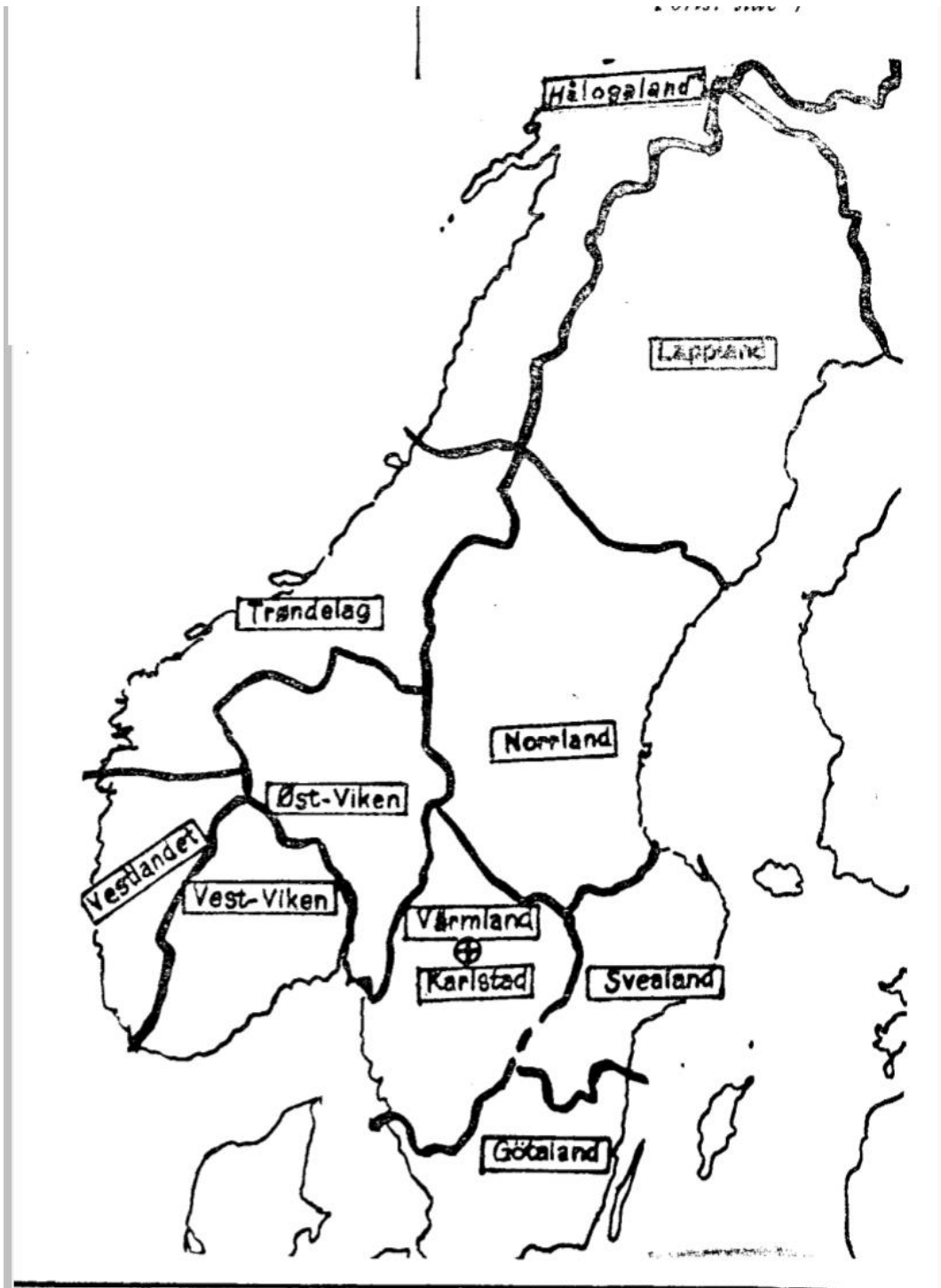
Jeg ønsker også å takke mamma som har lest korrektur på oppgaven ved flere anledninger, og til Eivind for å ha sørget for at jeg har gjort noe annet enn å sitte foran en PC-skjerm – samt alle andre som har bidratt til dette. Jeg ønsker også å takke Isolde for å ha sett og passet på meg.

Til slutt ønsker jeg å si at jeg er glad for at katten min Skrue ikke har sittet på tastaturet mens jeg har jobbet hjemme under pandemien.

Oppgavens eventuelle feil og mangler er selvfølgelig mitt ansvar.

Ronay Martin Taarneby

Oslo, november 2021.

¹ Dette er forslaget til hvordan et samlet Norge og Sverige skulle se ut, med hovedstad i Karlstad. *Folk og Land* 1963, nr.28, s.5: Nordisk Samling.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Forord.....	2
1. Innledning	6
1.1. Hvorfor er dette interessant?	7
1.2. Oppgavens problemstillinger	8
1.3. Kilder og utvalgt litteratur.....	8
1.4. Metode: Hermeneutikk, komparativ analyse, transnasjonalitet	10
1.5. Periodisering	12
2. Bakgrunn.....	14
2.1. Generell teori om neofascisme og nynazisme i historieskrivingen	14
2.2. Skandinavisme.....	16
2.3. Nasjonal Samling og dets ideologi	16
2.4. Svensk nazisme og fascisme - fra mellomkrigstiden til 1950.....	18
2.5. Forbundet for sosial oppreisning	20
3. Per Engdahl	22
3.1. Engdahl, mellomkrigstiden og andre verdenskrig	23
3.2. Engdahls ideologi	23
3.3. Var Engdahl nazist?.....	24
3.4. Starten: Malmörörelsen.....	27
3.5. Sammenfatning: Kultur og rase	28
3.6. Fortsettelsen: Veien videre inn i 50-tallet	28
3.7. 1960 – tallet: Pausen.....	31
4. Comebacket til Per Engdahl:1970-tallet og ungdommen.....	33
4.1. EEC – Holdninger fra Redaksjon og NUF	34
4.2. Erik Rune Hansen har blitt redaktør for ungdomsspalten	37
4.3. Sammenfatning: En dynamisk påvirkning.....	39
5. Nordiska Rikspartiet og Göran Assar Oredsson: Et ungt pust, et gammelt miljø	41
5.1. Nordiska Rikspartiet.....	41
5.2. Rikspartiets ideologi.....	42
5.3. Nordiska Rikspartiet i <i>Folk og Land</i>.....	43
5.3.1. Odd Melsom og Alexander Lange blir redaktører.....	43

5.3.2.	Stiftelsen av Nordisk Samling 1955 og dets betydning.....	45
5.3.3.	Veien videre med Nordiska Rikspartiet	48
5.3.4.	Sammenfatning: Nordiska Rikspartiets tilnærming	53
6.	Folk og Land: holdninger til Rikspartiet og Oredsson	54
6.1.	Sammenfatning: Holdningene i <i>Folk og Land</i> til Nordiska Rikspartiet og Oredsson	61
7.	Den Norske Ungdommen.....	62
7.1.	Den nye generasjonen.....	62
7.2.	Ungdomspalten kommer inn.....	64
7.3.	Ungdomspalten avvikles	67
7.4.	Norsk Front	68
7.5.	Sammenfatning: Oredsson og Ungdommen.....	69
8.	Engdahl versus Oredsson	71
8.1.	Norden eller Vest-Europa – to ulike tilnærminger	71
8.2.	Nasjonalisme: er dette et passende begrep?	73
8.3.	Raseideologi - jødene og antisemittismen.....	75
9.	Konklusjon: Svenskenes Påvirkning - når, hvordan og dets betydning.	80
9.1.	Nettverksbygging	84
9.2.	<i>Folk og Land</i> 1958 og 1967: hvorfor var det to fornyelsesprosesser og ikke bare én	86
9.3.	Hva skjedde så? Tiden etter redaksjonsskiftet i 1975.....	87
	Kilder og litteratur.....	89

“A solid pragmatic reason why so many works about fascism concentrate on the early movements is that most fascist movements never got any further. To write of fascism in Scandinavia, Britain, the Low Countries, or even France is necessarily to write of movements that never developed beyond founding a newspaper, staging some demonstrations, speaking on street corners.”² - Robert Paxton

1. Innledning

Paxton sitt utsagn kan sies å gjelde den norske avisen *Folk og Land* og de nazistiske kretsene rundt avisen i Norge etter andre verdenskrig. Dette var personer og grupperinger som ikke oppnådde status som selvstendige partier før 1975, da Erik Blücher stiftet partiet Norsk Front. Forflytter vi oss til nabolandet Sverige, var situasjonen annerledes. Svenske aktører handlet på internasjonalt nivå, og det ble dannet flere bevegelser innunder den fascistiske tradisjonen. De to svenske aktørene som skilte seg spesielt ut, var Per Engdahl(1909-1994) og Göran Assar Oredsson(1933-2010). Disse to var begge ledere av hver sin bevegelse/parti, Engdahl for Nysvenska Rörelsen og Oredsson for Nordiska Rikspartiet.

Denne masteroppgaven skal analysere hvordan svenske nazister og neofascistiske profiler påvirket de norske kretsene rundt avisen *Folk og Land* i perioden 1949 til 1975. I perioden hadde allerede avisen *Folk og Land* blitt etablert i Norge. Målgruppen til avisen var fortrinnsvis tidligere NS-medlemmer,³ og avisen hadde som mål å fokusere på landssvikeroppgjøret etter krigen. Dette medførte at avisen ikke fremstår som en direkte nyhetsavis, men som et organ for tidligere NS-medlemmer. Årsaken er sakene som blir omtalt i avisen, og de ideologiske drøftingene som fremkommer. I løpet av perioden 1949-75 endrer avisen profil og fokus. Avisen ble en plattform for nazistisk og fascistisk ideologi, og flere personer tilknyttet avisen kunne bli kalt nynazister. Engdahl dukket opp som skribent i 1949, og begynte å omtale ideologien som hans Nysvenska Rörelse frontet. Den nazistiske profilen ble mer synlig på 1960-tallet. Dette kommer spesielt tydelig frem da avisen fikk en egen ungdomsspalte. Ungdomsspalten medførte at unge ble aktive i *Folk og Land*, og diskuterte aktivt politikk med bakgrunn i nazistisk og nasjonalistisk ideologi.⁴ I 1975 ble organisasjonen Norsk Front stiftet, og var den første nynazistbevegelsen i Norge etter andre verdenskrig som hadde større betydning.⁵

² Paxton, *The anatomy of Fascism*(London: Penguin Books, 2004), s.53.

³ Avisen ble etablert under navnet *Skolenytt* i 1947, før den endret navn til *8.mai* i 1948, og *Folk og Land* i 1952.

⁴ *Folk og Land* 1967, nr. 9, s.4: For ungdommen.

⁵ Se blant annet masteroppgaven til Ellingsen(2016), *Folk og Land – kor går du?* om Norsk Front.

1.1. Hvorfor er dette interessant?

Det må understrekes at når man diskuterer nynazisme og neofascisme i Norge og Sverige, er det snakk om to forskjellige utgangspunkt. I Sverige, som aldri var okkupert slik som Norge, var det en kontinuitet fra mellomkrigstidens fascisme inn i etterkrigstiden. Dette kan eksemplifiseres ved Engdahls bevegelse, eller ved Svensk Socialistisk Samling som ikke ble oppløst før i 1950. I Norge derimot ble det et brudd i denne ideologien da krigen var over i 1945, og etter landssvikeroppgjøret var nazisme og fascisme sterkt koblet til landssvik. Nasjonale verdier og følelser har derfor i Norge blitt grunnlag mot undertrykkelse og nazisme. Svensk nasjonalisme har på sin side vært forbundet med nazisme, derfor har de svenske nazistene fått større eierskap over slike symboler.⁶ Den kontinuiteten var dessuten forstått også blant allmuen.⁷

En av de mest omtalte tidsperiodene for det allmenne publikum er andre verdenskrig. I april i år, 2021, kom tv-serien *Frontkjemperne* ut på NRK.⁸ Med denne tv-serien fulgte dessuten en faglig debatt om hvor mye frontkjemperne visste om nazismen og om årsaken bak deres deltagelse i Waffen-SS.⁹ Det ble foretatt intervjuer av 7 frontkjemperne over en periode på 11 år, og kun 1 av dem er i live i skrivende stund.¹⁰ Det er derfor interessant å kunne belyse tiden etter andre verdenskrig, og da spesielt med tanke på de som valgte å fortsette å fronte nazismen som ideologi.

Et problem som kan oppstå, når det gjelder etterkrigsnazisme og neo-fascisme i Norge, er den nasjonale historien etter krigen. Som historikere og nasjon, er man nødt til å bryte med de nasjonale normene og tradisjonene, og fokusere på å formidle også de sidene av historien fåtallet kjenner til. Disse historiene er også en nødvendighet for det nasjonale narrativet som blir presentert i Norgeshistorien. "I en norgeshistorie må saklighet, nøytralitet og objektivitet i rimelig forstand være en grunnforutsetning."¹¹

Den historien jeg ønsker å reflektere over, og forklare, er historien om de som ikke ga opp ved krigens slutt. Det er historien om dem som fortsatte å opprettholde sine ideologiske mål, og gjøre det de kunne for å realisere dem. Det handler dessuten om rekruttering og påvirkning blant kommende generasjoner med nazister og nasjonalister. Dette handler om et tett og komplisert samarbeid mellom nordmenn og svensker.

⁶ Bjørge og Gjelsvik, "Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge," s.37.

⁷ *Dagbladet* 9.1.1960 nr.7, s.1, 12: 4000 organiserte nynazister i Sverige.

⁸ NRK: <https://tv.nrk.no/serie/frontkjemperne>

⁹ Debatten - NRK, 13.april. <https://tv.nrk.no/serie/debatten/202104/NNFA51041321/avspiller>

¹⁰ Høsten 2021.

¹¹ Olstad, *Den Lange Oppturen*(Oslo: Dreyer Forlag, 2020), s.8.

1.2. Oppgavens problemstillinger

Oppgaven vil ta for seg flere problemstillinger. Hvordan påvirket de svenskene nazistene Per Engdahl og Göran Assar Oredsson de norske miljøene med tilknytning til avisen *Folk og Land*? Gjennom dette spørsmålet kan jeg trekke frem hvordan kontakten mellom *Folk og Land* og svenskene var. Jeg vil også se på om, eventuelt hvor mye og på hvilken måte det var gjensidighet i de svensk-norske forbindelsene. Det neste spørsmålet er: Hvilke ideologiske alternativer fremmet Engdahl og Oredsson i *Folk og Land*? De to svenske aktørene hadde ulike fortolkninger av den fascistiske og nazistiske ideologi, og derfor fremmet forskjellig ideologiske ståsteder, spesielt på spørsmål om rase og eventuelle samlingsideer for de nordiske landene.

Til slutt ønsker jeg å drøfte kretsens ideologiske posisjoner i forhold til nasjonalisme, slik jeg tolker begrepet og fenomenet. Nasjonal Samling fremmet en norsk førerstat, med norsk nasjonalisme i fokus. *Folk og Land* fremmet også den nasjonalistiske ideologien, som avis for tidligere NS-medlemmer. Hvordan forholdt denne nasjonalismen seg til ideer om et tett svensk-norsk felleskap eller ideer om en samling av vesteuropeiske stater?

1.3. Kilder og utvalgt litteratur

Hovedkilden for masteroppgaven har vært *Folk og Land*. Avisen har vært å finne på *Stiftelsen for Norsk Okkupasjonshistorie*, utenom et par nummere som har blitt lest på nasjonalbiblioteket på mikrofilm. Avisen hadde gjennom perioden 1950-1975 ulikt antall årsopplag. På 50-tallet startet det som en ukeavis, med unntak fra visse perioder i fellesferiene påske, jul og et par uker om sommeren. Dette kompenserte avisen med ved å trykke lengre numre før feriene. Mot slutten av 50-tallet og inn i 60-tallet sank antall årsnumre. Det ble en månedlig avis fra 1975.¹²

En annen avis jeg anvender er partiavisen til Nordiska Rikspartiet, *Nordisk Kamp*. *Nordisk Kamp* kom ut i 1956, og hadde en tilsvarende funksjon som *Folk og Land*. Den bar preg av ideologien til NRP, mens *Folk og Land* hadde blandede ideologiske perspektiver. Derfor kan man kategorisere *Nordisk Kamp* som en nynazistisk avis. Denne avisen fikk jeg tilgang til på det Kungliga Biblioteket i Stockholm.

Problemet som oppstår når jeg analyserer kildematerialet er at det hovedsakelig er avisen *Folk og Land* som er det primære kildegrunlaget for oppgaven. Ved å ikke bruke andre kilder, som brev eller andre nedskrevne materialer fra tidligere *Folk og Land*-abonnenter, er det en mulighet for at det finnes flere fortellinger og forklaringer innad i nettverket som jeg ikke får avdekket. Derfor understreker jeg dette,

¹² Ellingsen(2016), *Folk og Land - kor går du?* Se forøvrig utgivelsesdatoer og antall nummere med aviser for hvert år fra 1950 til 1975.

og bemerker, at jeg fokuserer på *Folk og Land* som en avis og et kildemateriell. Avisen antas å fremstille koblingen og nettverket til de svenske nazistene på en fornuftig og sannsynlig måte. Derfor handler også oppgaven hovedsakelig om *Folk og Land*, og hva som ble fremstilt her. Jeg ønsker også å anvende *Aftenposten*, *Verdens Gang* (VG) og *Dagbladet* som kilder, da disse gir oss et innblikk i hvordan det nazistiske nettverket så ut, men også fordi de kommer med andre synspunkter og innfallsvinkler på hendelser og ideologi fra et mer allment perspektiv.

De svenske kretsene og deres historie har i nyere tid blitt forsket på av flere akademikere etter at Heléne Lööw skrev doktorgradsavhandlingen sin i 1990.¹³ Etter den tid har Lööw skrevet blant annet tre bøker om nazismen i Sverige for tre ulike perioder.¹⁴ Jeg vil hovedsakelig anvende boka *Nazismen i Sverige 1924-1979* da den berører tidsperioden jeg ønsker å utforske, men refererer til de andre bøkene hun har skrevet om samme tema. Disse fokuserer på bevegelsen Nordiska Rikspartiet, dets profiler, ideologi og virke. Göran Assar Oredsson(1933-2010), som var den første lederen av bevegelsen, hadde tilknytning til flere norske nazister på 60-tallet og var blant annet støttespiller til norsk ungdom for å få stiftet en norsk avdeling for partiet. Bøkene til Lööw diskuterer og forklarer grundig også andre svenske profiler i det svenske nazistmiljøet.

Flere svenske akademikere har etter Lööw fokusert på ulike svenske profiler eller bevegelser, og det har kommet ut artikler og bøker om disse. Lena Berggren har blant annet fokusert på Per Engdahl og hans ideologiske tilnærminger. Dette vil bli essensielt for oppgaven siden Engdahl var aktiv innad i kretsen til *Folk og Land* i ulike deler av perioden som omtales. Berggren trekker frem betydningen av Engdahl som en internasjonal aktør i etterkrigstiden, og hvordan han formet snarere en elitistisk bevegelse fremfor et parti.¹⁵ Fordi Engdahl trekkes frem som en aktiv aktør, også i Norge, er det viktig å kunne beskrive hans ideologiske mål og hvilken filosofi han motiverte nordmennene til å ta del i.

De som har skrevet om de norske kretsene i *Folk og Land* er hovedsakelig masterstudenter.¹⁶ Allerede i 1972 var *Folk og Land* og miljøene rundt avisen tema for hovedoppgaven til Georg Øvsthus,¹⁷ og oppgaven ble grunnlaget for delkapittelet "Dom og oppreisning" i boka *Fra ide til dom*.¹⁸ I 2019 skrev forsker Kjetil B. Simonsen en artikkel som omhandlet Holocaust og jødehat i *Folk og Land*-kretsene i

¹³ *Hakkorset og Wasakärven; en studie av nationalsocialismen i Sverige 1924-1950*.

¹⁴ *Nazismen i Sverige 1924-1979, 1980-1999, 2000-2014*, (Stockholm: Ordfront, 2016).

¹⁵ Berggren (2014). *Intellectual Fascism: Per Engdahl and the Formation of 'New-Swedish Socialism.'*

¹⁶ Hårseth (2010), "Folk og Land 1967-75." Ellingsen (2016), "Folk og Land: Kor går du?" som eksempler.

¹⁷ Øvsthus, Georg. *Dom og oppreisning: Tidligere NS-medlemmers kritikk av landssvikoppgjøret og deres organiserte forsøk på å oppnå sosial rehabilitering*. Hovedoppgave, Universitetet i Bergen, 1972.

¹⁸ Øvsthus (1976), "Dom og oppreisning," i *Fra ide til dom*.

perioden 1952-1975. Han har også skrevet en artikkel om antisemittisme i norske høyreekstreme kretser, i perioden 1967-2018, utgitt året etter. Her bruker han også aktivt *Folk og Land* som kildemateriale, og gir en sterk analyse av antisemittiske holdninger innad i de norske miljøene. I 1984 kom boken *Arvtakerne: Nazisme i Norge etter krigen* av Per Bangsund. Bangsund var journalist, og boka hans handler om nynazistiske miljøene i Norge, deres kontakter og ideologiske mål. Bangsund hadde foretatt intervjuer av nøkkelpersoner, både fra Norge og Sverige, som f.eks Per Engdahl. Fordelen med Bangsund sin bok er at den har mye materiale, som en kan bruke til ulike analyser eller forklaringer av hendelsesforløp. Bangsund har dessverre ikke kildehenvisninger i boka. Det medfører at det er vanskelig for forskere å etterprøve det som er skrevet. Det ga et problem jeg selv møtte på, da jeg hadde lyst til å lese noen av kildene han henviser til. Foruten Bangsund har også journalist Øyvind Strømme skrevet om de høyreekstreme kretsene i boka *Den sorte tråden*, som kom ut i 2013.

1.4. Metode: Hermeneutikk, komparativ analyse, transnasjonalitet

For å forklare årsaker og endringer innad i de norske nazistiske miljøene og *Folk og Land* på en gjennomgående god måte, er det fruktbart med en metode som er med på å knytte sammen hendelsesforløp i Norge med det som skjedde i Sverige, og om hvordan svensk påvirkning ble fremmet innad i *Folk og Land*-kretsene. Ved bruk av komparativ og kvalitativ analyse, og transnasjonal metode vil dette gi oss et bredt spekter for å utfylle hendelsesforløpet i perioden 1949-1975. Tilføyer man dette med den hermeneutiske metoden, får vi muligheten til å se på temaet om norske nynazister og organet *Folk og Land* i et mer komplett og nyansert bilde.

Hermeneutikk kan direkte oversettes til å bety fortolkningskunst. Fortolkning betyr den formale og innholdsmessige analysen av "kunstverk" som en vitenskapelig virksomhet.¹⁹ Den hermeneutiske sirkelen beskriver en prosess som "pendler", går frem og tilbake mellom del og helhet, i forsøk på å kunne forstå begge enheter best mulig.²⁰ I Gadamer variant plasserer han leseren som en del av sirkelen, mens han tidligere sto utenfor. Dessuten så Gadamer på forståelse som et historisk forhold mellom leseren og teksten. Disse er påvirket av de forholdene som er, eller var, rundt dem. Forståelsen av en tekst preges av leseren og hans fordommer. Denne forståelsen av teksten påvirker leserens egen forståelse. Hensikten er å kunne revidere leserens fordommer, slik at leserens fordommer som ikke samsvarer med teksten, forsvinner. Her vises det at vi alltid starter med en oppfatning av noe, uten å ha

¹⁹ Johannsen, *Den hermeneutiske tradisjonen*(Bergen: Fagbokforlaget, 2001), s.151-154.

²⁰ Gjennom å være mennesket, har vi muligheten til å se på en historisk prosess med ulike innfallsvinkler og tilnæringsmåter. Dette blir kalt vage helheter. Ved å fortolke disse helhetene, gjør det dem mer konkrete og presise. Johannsen, *Den hermeneutiske tradisjonen*(Bergen: Fagbokforlaget, 2001), s.161.

startet å lese. Trekker vi da inn Gadammers begrep horisont, så viser det til at det alltid er en mulighet for en endring av vår forståelse, siden vi aldri kan komme oss til horisonten.²¹ Vi er nødt til å se på deler, her *Folk og Land* og andre primærkilder, om hvilke koblinger de presenterer i det store nettverket. Deretter gå tilbake til helheten, som er nettverket mellom *Folk og Land* og de svenske nazistiske og fascistiske profilene, og hvilke ideologiske tilnærminger de representerte.

Med en komparativ analyse får man frem likheter og forskjeller på tvers av gruppene som oppgaven vil ta for seg.²² Å sammenligne er noe som historikere gjør hele tiden, og de baserer seg på inntrykk som vi har - gjerne forskjeller og likheter. Når vi sammenligner historiske elementer så hjelper det oss med å problematisere prosesser og påpeke potensielle endringer, og hvorfor disse endringene har oppstått. Trekker vi inn forklaring som et element, kan vi snakke om en metodisk tilnærming, den komparativ metode.²³ Dette vil være med på å skape en dialog mellom kildematerialet og deres utvikling i ulike regioner.²⁴

Dette gjør det også tydeligere å se effekten av den transnasjonale virksomheten som foregikk i tidsperioden. Ian Tyrrell forklarer transnasjonal historie som "the movement of peoples, ideas, technologies and institutions across national boundaries."²⁵ "Transnasjonal" skiller seg fra "internasjonal" ved i langt høyere grad å betegne uformelle og mindre institusjonelt fastlagte forbindelser, sammenhenger og prosesser over nasjonale grenser.²⁶ I oppgavens sammenheng vil dette da hovedsakelig dreie seg om ideologiske ståsteder som svenske nynazister og neofascister hadde, og hvordan disse gikk på tvers av landegrensene gjennom det norske organet *Folk og Land*, og deretter til personer med tilknytning til avisen. "Transnationalism is about exploring connections."²⁷ Vi kan se på dette som nettverksbygging. Det er derfor essensielt å se på hvordan disse nettverkene oppstår, og forklare hvordan de fungerer og hvorfor de fungerer.

Nettverk består av knutepunkter, hubs, og koblinger eller enheter, noder. Ved å bruke nettverk og dets elementer kan vi forklare ulike veier, og hvorfor ulike hendelser ble som de ble. Vi kan trekke frem betydningen av deler og se på resultater, og på hva som skjer hvis vi tilføyer en kobling eller et

²¹ Krogh, Thomas et.al, *Utdrag. Historie forståelse og fortolkning* (Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1998) s. 236-240.

²² Dette dreier seg hovedsakelig om gruppene: Engdahl og *Folk og Land*, og Oredsson og *Folk og Land*.

²³ Andersen (2012), *Å gripe fortida*(Oslo: Samlaget, 2012), s.96-97.

²⁴ Melve, "Komparativ Historie: Ei utfordring for Historiefaget?": s.77.

²⁵ Dette er en definisjon i nærmest sin simpleste forstand. Tyrrell(2007), *Transnational nation*(Basingstoke: Palgrave, 2007), s.3.

²⁶ Sundvall (2019), *Grenseoverskridende sosialisme*, s.12.

²⁷ Clavin (2005), "Defining Transnationalism," s.427.

knutepunkt.²⁸ Hvis vi da ikke utbroderer nettverksteorier ytterligere, kan vi kartlegge bedre hvordan svenske og norske profiler kommenterte og debatterte ideologi i *Folk og Land*, og hvilken kobling de hadde seg imellom. Dette gir oss da et nazistisk nettverk.

I mitt tilfelle blir det å se på ulike deler, her ulike avisnumre fra *Folk og Land*, for så å sette sammen et større bilde, et nettverk, som forklarer en potensiell ytre påvirkning på de norske kretsene som Engdahl og Oredsson representerte. Deretter å gå tilbake til delene, og knytte dem opp mot det større bildet. Ved å gjøre dette med allerede eksisterende litteratur, skapes det et mer nyansert bilde av oppgavens problemstilling og hensikt. Dessuten oppfatter jeg allerede eksisterende litteratur annerledes, og jeg vil få andre fortolkninger av disse.

1.5. Periodisering

For å kunne analysere de svenske drivkreftene i avisen *Folk og Land* er det gunstig å dele opp perioden 1949-1975 i ytterligere tre tidsperioder.²⁹ Dessuten vil jeg ta for meg Engdahl og Oredsson hver for seg, før jeg avslutningsvis sammenligner deres virke innad i de norske kretsene og ideologien de fremmet i *Folk og Land*. Det er gunstig siden de representerer hver sin gren innad i fascismeideologien og har ulikt aktivitetsnivå i forskjellige tidsperioder.

I den første perioden, 1949-58, er avisen preget av revisjonistiske tanker rundt landssvikeroppgjøret i Norge. Avisen het *8.mai* fra 1948 til 1952, da byttet den navn til *Folk og Land* etter å ha flyttet utgivelsessted til Oslo. Fra 1949-58 hadde avisen 4 redaktører.

I redaktørens spalte fra *8.mai* nr. 1 1949 skriver daværende redaktør og grunnlegger Nils Vikdal at målet til avisen er å unngå lignende krigsoppgjør i fremtiden, samt belyse de moralske feil som allerede har blitt begått i etterkrigsårene mot de straffedømte. Siden landssvikeroppgjøret fremdeles pågikk ønsket han også å sette en stopper for dette. Det er derfor essensielt for Vikdal å presentere til det norske folk hvilken urettferdighet som har blitt gjort i Norge.³⁰ Vikdal var redaktør i avisen frem til 1950.

Innunder denne perioden er det Per Engdahl som er den mest profilerte i avisen fra de svenske fascistiske miljøene. Engdahl var voksen³¹ under andre verdenskrig, og hadde vært aktiv sympatisør for

²⁸ Om nettverksteori se: Sundvall (2019), *Grenseoverskridende sosialisme*, s.50-52.

²⁹ Lignende periodisering finner man i Simonsen (2019) *Holocaustbenektelse i Folk og Land (8.mai), 1948-1975*.

³⁰ *8. mai* 1949, nr.1, s.3: Oppgaver og mål.

³¹ Oredsson, som var født i 1933, var bare 6 år da Tyskland angrep Polen 1.september 1939.

den italienske fascismen også i mellomkrigstiden. Han begynner å skrive aktivt om sin Nysvenska Rørelsen i *8.mai*.³² Dessuten tar han side med nordmennene som ble felt under krigsoppgjøret.³³

Den andre perioden er 1958-67. I 1958 kom det et redaktørskifte i *Folk og Land* med Odd Melsom(1900-84) og Alexander Lange(1901-1984) som nye redaktører i avisen. Det som kjennetegner denne perioden er at krigsoppgjøret får mindre spalteplass, og tilnærminger til neofascisme og nynazisme blir omtalt og diskutert oftere. Det er dessuten først under disse redaktørene at Göran Assar Oredsson begynner å skrive aktivt til avisen. Årsaken kan være redaksjonens ønske om å ha Oredsson som en "samfunnsdebattant," eller at han ikke begynte å skrive aktivt før Nordiska Rikspartiet(1956) hadde blitt stiftet og fått rotfeste i Sverige. Med Oredsson kommer det mer diskusjoner om dannelse av nordiske partier og bevegelser som fremmer den nasjonalistiske og nasjonalsosialistiske ideologi. Ideen om et samlet Norden kommer også oftere frem.

Det er i denne perioden Per Engdahl blir mer faset ut av avisen, før han forsvinner helt på starten av 1960-tallet.

Den siste perioden er 1967-1975. I 1967 ble *Folk og Lands* ungdomsspalte etablert. Ungdommene som skrev i spalten, hadde et ønske om mer aktivitet enn drøftinger. Ungdomsspalten var en del av *Folk og Land* frem til 1974. Olav Hoas skulle blant annet bli aktiv innad i *Folk og Land*, og senere Norsk Front. Hallvard Paasche ble lederen for den norske seksjonen til Nordiska Rikspartiet, og var den første redaktøren i ungdomsspalten til *Folk og Land*. I 1975 endret den redaksjonelle linjen seg tilbake mot holdningene som var før Melsom og Lange ble redaktører i 1958. Dessuten ble den yngre generasjonen faset ut av avisen.

Bangsund beskriver et møte mellom Orvar Sæther og Göran Oredsson i 1965. Sæther skal ha drøftet nynazistisk politikk og veien fremover. I løpet av dette møtet spurte Sæther Oredsson om når de kunne begynne å se resultater av arbeidet de hadde lagt ned. Oredsson skal ha svart 10 år.³⁴ Og det tok nøyaktig 10 år før Norsk Front ble stiftet i 1975.

Dessuten bringer Erik Rune Hansen, som var en av redaktørene av ungdomsspalten, og senere medlem av redaksjonen til *Folk og Land*, Per Engdahl tilbake i avisen. Hansen skrev om Engdahls ideologi og nysvenskene i ungdomsspalten. Aktivitetsnivået til Oredsson minsket ikke av den grunn.

³² *8.mai* 1949 nr.12, s.4: "6. Mai-foreningen"s formann Arthur Kielsen taler på Nysvenska rørelsens landsmøte. Nr.20, s.2: Nysvenska rørelsen.

³³ *8.mai* 1950, nr.29, s.1: Borgermester E. Bendz artikler har vakt voldsom oppsikt i Sverige.

³⁴ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.92-94.

2. Bakgrunn

På bakgrunn av oppgavens periode og problemstillinger, kan oppgaven ikke besvares uten å se på mellomkrigstiden, fascistisk og nazistisk ideologi innad i Norge og Sverige, og generelle teorier. Det er nødvendig at det får et eget kapittel slik at forholdene som allerede eksisterte da man gikk inn i 1949, er representert. Dette innebærer også *Forbundet for sosial oppreisning* som ble stiftet i 1949, som en bevegelse for tidligere NS-medlemmer.

2.1. Generell teori om neofascisme og nynazisme i historieskrivingen

Masteroppgavens vinkel og fokus gjør det nødvendig å sette de ideologiske perspektivene som kommer frem i *Folk og Land* i en større kontekst. Dette gjelder også for de ulike svenske bevegelsene som påvirket avisen. Derfor er det essensielt å trekke frem mine tolkninger tilknyttet fascisme- og nazismeteorier, og hva disse innebærer. Da *Folk og Land*-miljøet har en sterk tilknytning til både mellomkrigstiden og etterkrigstiden, og de svenske miljøene har en kontinuitet fra før til etter krigen, er det av betydning å trekke frem både mellomkrigsfascisme og etterkrigsfascisme.

Etter andre verdenskrig er det flere akademikere som har skrevet om fascisme og nazisme som fenomen og ideologi. For mellomkrigsfascisme og – nazisme ville Stanley Paynes tolking vært gunstig.³⁵ I nyere tid er det Roger Griffins generiske fascismeteorier som har blitt ledende innenfor fascisme- forskningen.³⁶ Kjernen er at fascisme søker en palingenetisk ultranasjonalisme.³⁷ Palingenesis betyr igjen(palin) fødsel(genesis). Dette viser til ønsket for fascistene å fornye, men også gjenreise, nasjonen.³⁸ Kilder til identitet ligger i felles historie og kultur, og ultranasjonen skal derfor skape en tilhørighet for befolkningen. Befolkningen skulle yte for nasjonen istedenfor seg selv. Derfor ble ultranasjonen rammeverk for igjenfødselen.³⁹

³⁵ Se *A History of Fascism* av Stanley G. Payne 1995.

³⁶ "Generisk fascisme" er begrepet som omhandler bevegelser som har blitt påvirket av den "italienske fascismen" til Mussolini. Griffin, *Fascisme*, overs. Velsand og MNFFO/MNO (Oslo: Dreyers Forlag, 2019), s.13.

³⁷ Griffins definisjon av fascisme: *Fascism is a genus of political ideology whose mythic core in its various permutations is a paligenetic form of a populist ultranationalism*. Griffin, *The nature of fascism*(London: Routledge, 1993), s.26.

³⁸ Griffin, *The nature of fascism*(London: Routledge, 1993),s.34-40. Griffin har nærmest fått eierskap til begrepet etter det ble introdusert på 90-tallet, men konseptet om en gjenfødsel kan trekkes lengre tilbake. For Griffin var det viktig å finne et begrep som kunne brukes nærmest eksklusivt innad i fascismedebatten, derav Palingenesis. Griffin, *Fascisme*, overs. Velsand og MNFFO/MNO (Oslo: Dreyers Forlag, 2019), s.62.

³⁹ Griffin, *Fascisme*, overs. Velsand og MNFFO/MNO (Oslo: Dreyers Forlag, 2019), s.62-69. Sørensen, *Drømmen om det fullkomne samfunn*(Oslo: Aschehoug, 2011), s.52-56.

Et element som går igjen hos den italienske fascismen er korporativisme, og men Griffin utdyper elementet lite. Med korporativisme skulle det komme en tredje måte å håndtere den nasjonale økonomien på, en vei mellom den liberale markedsøkonomien og den planøkonomiske modellen.⁴⁰ Arbeidslivet skal ha ulike grupper som samarbeidet med organisasjoner, og det var disse organisasjonene som sammen med staten skulle løse alle problemene, og nærmest skape et fellesskap for arbeideren.⁴¹

Neofascisme har fascistiske, men kan også inneholde nynazistiske holdninger etter 1945. Samfunnene neofascismen prøver å gjenoppstå i, er samfunn som har fjernet all kredibilitet til ideologien. Dessuten er flere av tilhengerne og aktivistene nødt til å mobilisere aktivitet i det skjulte, da massemobilisering ikke lenger er en mulighet slik som det var før andre verdenskrig. Fascistiske ideologier innebærer fremdeles å iverksette og få i gang palingenetiske ideer om nasjonal eller rasemessig gjenfødelse. De er derfor imot innvandring og bosetting av fremmede kulturer i sitt eget land. Flere nyfascistiske grupperinger er kjent for å kun motdemonstrere eller delta på voldelige episoder.⁴² Dette medfører også at mange av disse ser seg nødt til å samarbeide på tvers av landegrensene, ved å holde kongresser, ha internasjonale tidsskrift og lage felles ideologiske program. Neofascismen har også søkt en metapolitisering av ideologien. Med metapolitisering menes det å kjempe for ideene, og at dette blir fokuset istedenfor de tradisjonelle aktiviseringene av det politiske arbeidet. Årsaken er fordi neofascistene ikke får støtte innenfor disse aktivitetene, i en tid hvor fascismen ikke lenger har en tilsvarende grobunn i samfunnet.⁴³ Dette gir oss nærmest en etnopluralisme.⁴⁴ Dessuten holder grupperingene og aktivistene på med historisk revisjonisme. Her går de inn på aktivt å endre og/eller stille spørsmål vedrørende jødeforfølgelsen og Holocaust som nazistene i Tyskland systematisk gjennomførte.⁴⁵ Det er dette internasjonaliseringsaspektet som vil bli viktig for denne oppgaven, da Engdahl og Oredsson har to forskjellige tilnærminger til dette. Det viser også hvor komplisert nasjonalismen som tilsynelatende *Folk og Land*-skribentene står for, er. Debatten om hvordan beholde

⁴⁰ Griffin, *The nature of fascism* (London: Routledge, 1993), s.71-72.

⁴¹ Sørensen, *Drømmen om det fullkomne samfunn* (Oslo: Aschehoug, 2011), s.58-59. For en mer utdypende forklaring på korporativisme, se delkapittelet 2.1. "Engdahls ideologi" fra denne oppgaven.

⁴² Griffin, *The Nature of Fascism* (London: Routledge, 1993), s.163-164. Griffin, *Fascisme*, overs. Velsand og MNFFO/MNO (Oslo: Dreyers Forlag, 2019), s.141-148.

⁴³ Griffin, "Interregnum or Endgame?," s.163, 168-171.

⁴⁴ Kulturer er like mye verdt, men må holdes adskilt. Alle kulturer og folk skal derfor ha en egen stat. De som har en annen kultur og etnisitet må stenges ute, og/eller utvises. Bjørge, "Introduksjon til rapporten," s.17.

⁴⁵ Griffin, "Interregnum or Endgame?," s.163, 168-171. Griffin, *Fascisme*, overs. Velsand og MNFFO/MNO (Oslo: Dreyers Forlag, 2019), s.164-170.

nasjonalismen i en internasjonaliseringsprosess blir avgjørende for å ivareta interessene til grupperingene i *Folk og Land*.

2.2. Skandinavisme

Som oppgaven vil vise promoterte både Engdahl og Oredsson ulike samlingsideer. Engdahl ønsket seg en løsning som skulle forene Vest-Europa, mens Oredsson gikk for å kunne skape et forent Norden, i første omgang en svensk-norsk koalisjon. I den sammenheng er det viktig å trekke frem skandinavisme og dens betydning som ideologi, fordi oppgaven viser at Oredsson sin samlingside er nærliggende denne.

Skandinavisme var en ide som utviklet seg første halvdel på 1800-tallet i Skandinavia, hovedsakelig innenfor fagforskermiljøer og studentfora. Med skandinavisme menes det, i en forenklet definisjon, at de skandinaviske folkene burde forenes. Siden dette ikke var åpenbart, verken historisk eller i samtiden, måtte man konstruere ideen.⁴⁶ Man gikk derfor inn for at det skandinaviske folket har et grunnleggende særegent fellesskap. Folkene delte samme kultur og arv, men også historie. Dessuten var landene naboland. Tankesettet kan derfor anes som en nasjonalismeliggende ideologi. Skandinavismen var en konkurrent til nasjonalismen i Norge og Norden, da dette ikke fokuserte på den enkelt nasjon, men flere.⁴⁷

2.3. Nasjonal Samling og dets ideologi

For å kunne analysere ideologien til tilhengerne av *Folk og Land* starter jeg med å se på ideologien til Nasjonal Samling. Ved flere anledninger ønsker avisen *Folk og Land* å skille mellom ideologien til NS og okkupasjonsmakten, dette fortrinnsvis ved å unnskyldde NS og å nærmest uskyldiggjøre dem. Det var også viktig for *Folk og Land* å renvaske Quisling for hans handlinger og ideologiske tankesett. Avisen var på ingen måte objektiv i disse artiklene, da de fleste skribentene på 1950-tallet hadde hatt en tilknytning til NS før og under andre verdenskrig.⁴⁸

Nasjonal Samling hadde den hensikt å samle alle politiske kretser innad i Norge innunder et parti. Med dette kunne man unngå en rød revolusjon, slik som den russiske, men også samtidig ivareta arbeiderne.⁴⁹ Quisling stiftet i 1931 Nordisk Folkereisning, som hadde som mål å "knuse marxismen,

⁴⁶ Hemstad, "Scandinavianism," s.8-9.

⁴⁷ Hemstad, *Fra Indian summer til nordisk vinter*, s.20-25. Sørensen, *Bjørnstjerne Bjørnson og nasjonalismen*(Oslo: J. W. Cappelen Forlag, 1997), s.13-14. Wickström (2017), "Nordic brothers before strange others," s.679.

⁴⁸ Dahl, Hjeltnes, Nøkleby, Ringdal og Sørensen red., *Norsk Krigsleksikon*(Oslo: J. W. Cappelen Forlag A/S, 1995), s.112-113: *Folk og Land*.

⁴⁹ Dahl, *En fører blir til*(Oslo: Aschehoug, 1991), s.144-148.

reise rasen, vinne arbeiderne, etablere et riksting og lede utenrikspolitikken i nordisk retning.”⁵⁰ I 1933 ble Nordisk Folkereisning omgjort til partiet Nasjonal Samling. Fokuset var rettet mot et nordisk ideal for Quisling.

Quisling skulle være Norges fører slik som Hitler var i Tyskland. Quisling var symbolet på en inkarnert norsk NS-stat. Dette symboliserer at medlemmene i NS ønsket en norsk førerstat, ikke en tysk en.⁵¹ Det var ikke valg av administrative posisjoner innad i NS. Det var føreren sin oppgave å blant annet peke ut personer til de ulike stillingene. Quisling hadde aldri blitt valgt til leder, men var selvutnevnt fordi det var han som hadde lagt grunnlaget for NS. Dette medførte at NS ble oppfattet som en bevegelse som var for diktatur som styreform. Begrunnet i at NS dyrket fører-idealet, kunne føreren bli sett på som en diktator. Et av målene for NS var førerstaten, ikke et diktatur. En førerstat, ifølge NS, baserte seg på demokratisk valgte tillitsmenn gjennom å holde valg og vedtak. Slik sett skulle folkets interesser være ivaretatt.⁵²

Det overordnede målet til NS var å skape en “nasjonal enhet uten klassemotsetninger og partier, et solidarisk norsk folkesamfund bygget op organisk på yrkeslivets grunn, med et sterkt og stødig styre.”⁵³ Etter invasjonen av Norge ble den nasjonalistiske ideen innad i NS styrket, og nasjonens interesser skulle være i fokus. NS prøvde tidlig å virke som det mest nasjonalistiske partiet i Norge. Dette kom frem gjennom en aktiv bruk av nasjonale symboler og interesse for norsk historie. NS brukte derfor den norske storhetstiden som inspirasjon for å samle Norge til en ny potensiell storhetstid. Nasjonen og nasjonalismen skulle være det ideologiske grunnlaget, ikke nazismen slik som det blir tolket. NS sitt partiprogram endret seg ikke under okkupasjonstiden, til tross for de store samfunnsendringene som foregikk. Ideologien til NS derimot kan ha vært til dels uklar, siden spørsmålet om Norges rolle i et tysk-ledende Europa endret seg i løpet av krigens år.⁵⁴

Den nasjonalistiske ideen innad i NS blir motsetningen til den pangermanske samlingsideen fra NSDAP og SS. Pangermanismen hadde sentrale elementer fra nasjonalsosialismen: det biologiske elementet og førerprinsippet. Sentralt sto rasen, og det var et hierarki på lik linje som den Hitler promoterte i *Mein Kampf*. Rasen øverst i hierarkiet må være “ren.” Dette var gjerne germanske folk, nordiske rase eller ariere. Den rasen som var nederst i hierarkiet var jødene. Ren rase var årsaken til en bedre og mer

⁵⁰ Dahl, *En fører blir til*(Oslo: Aschehoug, 1991), s.159.

⁵¹ Sørensen, *Hitler eller Quisling*(Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1989), s.15.

⁵² Dahl, *Quisling – En norsk tragedie*(Oslo: Aschehoug, 2012), s.165-166.

⁵³ “Orden, Rettferd og Fred. Program for Nasjonal Samling.” 1934.

⁵⁴ Sørensen, *Hitler eller Quisling*(Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1989), s.27-29.

velfungerende kultur. Gjennom propaganda promoterte eksempelvis SS-Ahnenerbe for en eksistens av en felles kulturhistorisk arv hos alle av germansk rase. For at pangermanismen skulle få utfolde seg måtte den danne en stat, et fellesskap. Fellesskapet skulle være organisk. Nasjonalstaten på sin side ble avvist, fordi nasjonen ikke var egnet som grunnlaget for statsdannelse, men folket og rasen skulle være motivasjonen for en slik dannelse. Derfor kan man si at pangermanismen var internasjonal, eller intergermansk. Det var viktig at den pangermanske ideen ble styrket innad i de okkuperte landene. Forestillingen om en germansk samling var ikke uttrykt i *Mein Kampf*.⁵⁵

Det nasjonalistiske aspektet, sammen med Quisling som en heltefigur, er det tydeligste ideologiske elementet som kommer frem gjennom *Folk og Land*. Quisling blir dessuten hyllet fra svenske hold.⁵⁶ Ideen om pangermanisme er ikke noe som kommer frem i nevneverdig grad i avisen. Norden som en samlingsenhet strider imot nasjonalisme i dets enkleste betydning, da Norden vil bli et overnasjonalt produkt. Folket i Norge og Sverige er forskjellige og har forskjellig kultur. Dette uavhengig av hva høyreekstreme aktører hevder. Spørsmålet blir derfor om hvor iboende samlingsideen av Norden faktisk er, og om hvordan Norden faktisk blir representert i *Folk og Land*. Allerede før andre verdenskrig hadde Quisling denne ideen. Dette var etter at Frits Clausen, partiføreren for Danmarks nasjonalsosialistiske arbeiderparti, hadde invitert både Quisling og Sven Olov Lindholm, lederen for Svensk Socialistisk Samling, til Danmark for å drøfte denne. Dette medførte flere samtaler mellom de nordiske førerne i tiden som fulgte.⁵⁷ Dette betød ikke at Quisling endret diskurs, han fortsatte å fokusere på nasjonalismen i NS.

2.4. Svensk nazisme og fascisme - fra mellomkrigstiden til 1950

I de fascistiske og nazistiske miljøene fra mellomkrigstiden i Sverige, er det spesielt et navn som går igjen – Sven Olov Lindholm. Lindholm startet som tilhenger av den fascistiske ideologi og var særdeles aktiv innenfor SFKO (Sveriges Fascistiska Kamporganisation). Men etter å ha møtt Hitler i 1929 gikk han og SFKO mot nasjonalsosialismen. De meldte seg inn i Birger Furugård sin Svenske nasjonalsosialistiske bevegelse, og sammen omdøpte de organisasjonen til Svenska Nationalsocialistiska Partiet. Her kom det en splittelse mellom Furugård og Lindholm. Furugård på sin side fulgte de tyske nazistenes behov og ideologi, mens Lindholm ønsket en mer egenrettet diskurs. Lindholm argumenterte for en satsing på det

⁵⁵ Sørensen, *Hitler eller Quisling* (Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1989), s.47-50. Sørensen, *Drømmen om det Fullkomne Samfunn* (Oslo: Aschehoug, 2011), s.124-127. Sørensen, "Drømmen om det storgermanske rike," s.71-76. Emberland, "Hvilken Pangermanisme?," s.227-228.

⁵⁶ Eksempler: *Folk og Land* 1961, nr.36, s.2: Vidkun Quisling. *Folk og Land* 1961, nr.22, s.5, 7: Nordisk nasjonalistbevegelse tar opp arbeide i Norge.

⁵⁷ Dahl, *Quisling – en norsk tragedie* (Oslo: Aschehoug, 2012), s.212.

sosialistiske aspektet innad i nasjonalsosialismen. På grunn av stridighetene innad i bevegelsen forlot Lindholm og hans tilhengere bevegelsen i 1933 og stiftet Nationalsocialistiska Arbetarpartiet, som ble til Svensk Socialistisk Samling i 1938.⁵⁸

Under andre verdenskrig var det Svensk Socialistisk Samling (SSS) som var det ledende nazistiske partiet i Sverige, med Sven Olov Lindholm som leder. Partiet var tydelig antisemittisk og rasistisk, og hevdet at fordi jødene sto bak de kapitalistiske drivkreftene, var de også anti-kapitalister.⁵⁹ For Lindholm skulle Sverige være for svenskene, som var tro mot landet. Fokus var derfor ikke rettet mot Tyskland og den pangermanske ideen. Ideologien ble svensk sosialisme, selv om dette minnet om den tyske nasjonalsosialismen.⁶⁰ Engdahl skal ha blitt inspirert av denne ideen, og senere gjort den mer kompatibel med samfunnets utvikling utover i etterkrigstiden.⁶¹

De svenske fascistiske partiene som hadde stilt til valg i mellomkrigstiden og under andre verdenskrig, hadde ikke stor tilhengergruppe. Slik kunne de ikke påvirke den nasjonale politikken i betydelig grad annet enn å markere at de eksisterte som en ideologisk fløy. De fikk også lav oppslutning i begge valgene i mellomkrigstiden, samlet 0,6 i 1932 og 0,7 prosent i 1936. Dessuten gikk Lindholm sitt parti (SSS), som det eneste nazistiske partiet som stilte til valg, kraftig ned til valget i 1944 der de fikk 0,14 prosent. Dette tilsvarte cirka 4200 stemmer.⁶²

Svensk Socialistisk Samling ble oppløst i 1950. Tiden fra 1945 til 1950 var preget av massefrafall blant medlemmene, dårlig oppslutning for fascisme og nazisme som ideologi, og svak parti-økonomi. Dessuten var det flere innad i partiet som betvilte Lindholm som leder. Det endte med at partiet gikk mot oppløsning, og det ble en lukket organisasjon uten noen form for politisk aktivitet og rekruttering.⁶³ Mellom 1950 og 1956 var det ikke noen partier i Sverige som var klart nazistiske. Det fantes grupperinger og organisasjoner, men ikke partier slik som Svensk Socialistisk Samling eller Nordiska Rikspartiet som kom senere. Malmøbevegelsen og Nordisk Samling er nok det nærmeste vi kommer som eksempler på større bevegelser. Tiden fra SSS ble oppløst til NRP ble etablert, er tid redefinering og endring hos ideologene. Folk med ambisjoner og idealer som Göran Oredsson kan derfor komme inn på

⁵⁸ Stenfeldt, "The Fascist Who Fought World Peace," s.9. Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.14-18.

⁵⁹ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.13-33. Stenfeldt(2019), "The Fascist Who Fought for World Peace," s.20-22.

⁶⁰ Kunkeler(2016), "The evolution of Swedish Fascism," s.391-392.

⁶¹ Kunkeler(2016), "The evolution of Swedish Fascism," s.393.

⁶² Hagtvet, "On the Fringe," s.715. Partiet til Nils Flyg, Socialistiska Partiet, hadde tidligere vært en del av Den svenske kommunistiske bevegelsen. Under krigen gikk Flyg og partiet mot en fascistisk ideologi. Dette ble ganske tydelig i 1940. Valget 1944 fikk partiet 5279 stemmer. Hagtvet, "On the Fringe," S.716, 734

⁶³ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.43-46.

banen for å starte en ny æra innenfor svensk nazisme. Det er for øvrig også viktig å skille Per Engdahl og Göran Oredssons virke og politisk ståsted: begge to har tilhørighet med fascismen og nazismen, men begge hevder at visse ståsteder er viktigere enn andre. Engdahl tilhørte den eldre generasjonen innenfor svensk høyreekstremisme. Han hadde vært aktiv i sektene både før og under andre verdenskrig, mens Oredsson var bare tolv år gammel da krigen var over i Europa. Oredsson ble derfor definisjonen på et frisk pust i miljøet.

Dette viser at forklaringen på nedbrytningen av mellomkrigsnazismen i det svenske samfunnet var annerledes enn i Norge. I Sverige kan man argumentere for at det var en kontinuitet fra mellomkrigstiden gjennom andre verdenskrig og inn i etterkrigstiden. Dette da spesielt med Svensk Socialistisk Samling som ble oppløst av tilsynelatende indre årsaker i 1950. Det hadde vært det ledende klassiske nazistiske partiet i Sverige. Dette er i stor motsetning til den norske situasjonen der Nasjonal Samling ble stilt for retten i 1945, og cirka 100 000 ble dømt, i alt fra bot til henrettelse. Dette gir da situasjonen i Norge et brudd i 1945, bakgrunn krigsoppgjøret, og at holdningene hos de tidligere personene med tilknytning til nazismen var annerledes.

2.5. Forbundet for sosial oppreisning

Forbundet for sosial oppreisning ble stiftet i oktober 1949.⁶⁴ Hensikten med forbundet var å støtte og gjenoppreise tidligere medlemmer av Nasjonal Samling både sosialt, juridisk og historisk. Problemet for disse var å bli integrert inn i samfunnet igjen etter krigsoppgjøret.⁶⁵ Engasjementet fra tidligere NS-medlemmer var høyt under rettsoppgjøret i 1945, men fordi dette omfavnet mange personer, var det mer gunstig å danne forbundet for å nå mange, da de fleste var ferdig med straffen. Dette medførte refleksjon rundt rettsoppgjøret etter krigen, og dets virkninger på kort og lang sikt. Organisasjonen var dessuten delt opp i to grupper: bidragsyttere uten medlemskap og medlemmer. Ut ifra medlemskontingenten kan vi anta at majoriteten av de tidligere NS-medlemmene ikke var en del av forbundet. Forbundet hadde gjennom sin levetid cirka 700-1000 medlemmer. Forklaringen fra forbundet på den manglede oppslutningen var frykten hos målgruppen for å bli assosiert med NS på ny. Mange ville heller legge tiden i NS bak seg for bedre å komme seg tilbake i samfunnet. Dessuten var det mange middelaldrende som var forbundsmedlemmer, fordi de hadde større vansker enn de yngre med å komme seg tilbake til vanlig samfunnsliv igjen. Selv om mange av NS-medlemmene fikk ordinære liv,

⁶⁴ 8.mai 1950, nr.27. s.2: Til meningsfeller.

⁶⁵ Øvsthus, "Dom og oppreisning," s.215

ble de stemplet som landssviker, et begrep som har fulgt medlemmene av NS i samfunnet, strafferegistre og historiebøker.⁶⁶

Forbundet hadde en nær tilknytting til *Folk og Land*. I oppstartsfasen, mens avisen het *8.mai*, slet avisen økonomisk. Da støttet flere tidligere NS-medlemmer avisen, og den ble eid av flere personer, blant annet Anders Hafskjold som var leder i Forbundet på den tiden.

Det oppsto interessekonflikt mellom *Folk og Land* og Forbundet. Forbundet hadde et ønske om å fremstå som en upolitisk organisasjon, mens *Folk og Land* har nærmest et NS-syn på fortid og nåtid. På grunn av at avisen var formelt uavhengig av Forbundet kunne den ha et politisk ståsted.⁶⁷ Man finner flere spalter og artikler i *Folk og Land* som omhandler Forbundet og dets virke gjennom 1950-tallet, men det blir mindre fokus på disse utover 60-tallet.

Forbundet fortsatte å skrive og sende henvendelser til myndighetene om konkrete saker og om krigsoppgjøret. Slik ble Forbundet oppfattet som en interesseorganisasjon, men ved valget i 1961 henvendte de seg til Senterpartiet (SP), med ønsket om å få til en granskning av krigsoppgjøret mot at de oppfordret tidligere NS-medlemmer til å stemme SP. Forbundet ble oppløst i 1975, samme år som Norsk Front ble stiftet.⁶⁸

⁶⁶ Øvsthus, "Dom og oppreisning," 220-223.

⁶⁷ Øvsthus, "Dom og oppreisning," 226-229.

⁶⁸ Dahl, Hjeltnes, Nøkleby, Ringdal og Sørensen red., *Norsk Krigsleksikon* (Oslo: J. W. Cappelen Forlag A/S, 1995), s.113: *Forbundet for Sosial oppreisning*.

3. Per Engdahl

Per Engdahls virke innad i Norge kan best forklares hvis vi først forstår ham som person. Engdahl ønsket ikke å bli kalt nazist og jobbet aktivt mot dette stempelet. Han synes heller ikke fascist var en passende kategori, dette til tross for de ideologiske aspektene som han hadde. Merkelappen Engdahl promoterte for seg selv var “ny svenskhet” eller “ny svensk sosialisme.” Dette var for å presisere den svenske nødvendigheten for gjenfødelse basert på Sveriges egne forhold.⁶⁹

Holdninger rettet mot jødene var også tilsynelatende annerledes for Engdahl enn hos nazister. Han mente at jødene ikke er en “ren rase” siden de er en blanding av folk med orientalsk opphav, samt fra Midtøsten. Derfor skal de ikke bli behandlet som en rase, men heller som et folkeslag.⁷⁰

Etter redaksjonsskiftet i *Folk og Land* i 1958 kommer konsekvensene av dette. Den nye ledelsen som besto av tidligere NS-menn, hadde ikke noe til overs for jødene og Israel. Engdahl som skribent for *Folk og Land* forsvinner ut av avisen på starten av 1960-tallet, men avisen *Vägen Framåt* blir fremdeles brukt og referert til i ulike spalter.

Engdahls virke kan få oss til å spørre følgende spørsmål. For det første hvordan påvirket Engdahl avisen gjennom perioden 1949-1958? Kom det nordmenn til Sverige ved ulike anledninger for å lytte og diskutere med Engdahl?

I 1967 kom ungdomsspalten inn i *Folk og Land*. Ungdomsredaktøren Erik Rune Hansen begynte etter et møte med Engdahl vinteren 1970 å trekke ham inn igjen i avisen gjennom ungdomsspalten. Hansen virker dessuten inspirert av Engdahl og den Nysvenska Rörelsen, selv om de ikke er enige på alle punkter. Dette leder oss til to avgjørende spørsmål rundt Engdahl: hvordan påvirket han Nasjonal Ungdomsfylking og ungdom som leste avisen etter “comebacket” i 1970? Og hvorfor ble Engdahl gitt denne muligheten?

For å forstå Engdahls rolle i avisen *Folk og Land* er det essensielt å belyse ideologien hans og kjernen i denne. Han var aktivist og leder innenfor fascistiske grupperinger i mellomkrigstiden. Dessuten er det essensielt å trekke frem kontinuiteten Engdahl hadde fra mellomkrigstiden og inn i etterkrigstiden, noe som Oredsson ikke hadde.

⁶⁹ Berggren (2002), “Swedish Fascism – Why Bother?” s. 400.

⁷⁰ Berggren(2014), “Intellectual Fascism,” s.84.

3.1. Engdahl, mellomkrigstiden og andre verdenskrig

Per Engdahl kan regnes som den i fascistisk og nazistisk omgangskrets med lengst politisk liv. Han startet innad i Sveriges Fascistiska Kamporganisation i 1928 under Lindholm. Han var da 19 år gammel. Han forlot Lindholms bevegelse på grunn av deres påvirkning fra den tyske nasjonalsosialismen. Engdahl stiftet den Nysvenska Rörelsen i løpet av 1930-tallet som en motforestilling til nazistenes syn på rase. Bevegelsen var aldri med i regionale eller nasjonale valg. I 1932 begynte han å utgi avisen *Vägen Framåt*. Han brøt med Sveriges Nationalla Förbund(SNF) i 1941, som han og Nysvenska Rörelsen hadde vært i samarbeid med siden 1937. Da grunnla Engdahl sin egen gruppering Svensk Opposition, med ønske om å skape en ny nasjonal front i Sverige. Konsekvensene av bruddet ble blant annet at Engdahl ikke lengre skulle ha kontakt med Lindholm og hans støttespillere. Dette brakte diskusjonen om konkurranse mellom grupperingene, men for Engdahl var den største fienden kommunismen. Svensk Opposition var ikke et nasjonalsosialistisk organ. Dette fordi de ikke var tilhengere av verken raseideologien eller førerprinsippet. Dette betød likevel ikke at det ikke fantes medlemmer som så opp til Hitler og hans virke.⁷¹

Etter andre verdenskrig var det Nysvenska Rörelsen som fortsatte sin virksomhet. Engdahl reiste rundt og holdt foredrag, slik som han hadde gjort tidligere. Utfordringene han møtte på var blant annet å få lokaler å holde til i. Økonomisk fikk han inn mindre midler fra sympatisører og medlemmer. Veien videre for Engdahl ble en internasjonalisering av ideologisk tilhørighet for nordisk interesserte. I 1947 hadde Nysvenska Rörelsen møte i København, og året etterpå deltok nordmenn og dansker også. Dette medførte at det ble opprettet en dansk gruppe, og konsekvensen var hyppigere møtevirksomhet blant Nordens befolkning.⁷² Slik greide Engdahl å skape og holde på en kontinuitet fra mellomkrigstiden, inn i andre verdenskrig og ut i etterkrigstiden. Dette var noe Lindholm ikke hadde greid, til tross for å ha vært lederen for den største nazistbevegelsen i Sverige.

3.2. Engdahls ideologi

Sosialisme er ekvivalent til samfunn, og dette kalte Engdahl 'folkets samfunn'. Den 'korrekte' formen for sosialisme vil ikke kunne oppstå gjennom klassekamp med arbeiderklassen, men heller gjennom å forkaste ideen om klassekamp og fokusere på klasse-korporativisme. Siden marxistene og kommunistene ikke anerkjente dette, ble de ansett som fiender og måtte bli beseiret. Dette kan kun

⁷¹ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.47-55. Berggren (2014), "Intellectual Fascism," s.70-73.

⁷² Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.55-56.

gjøres ved å også beseire grunnlaget for klassekampen, som er kapitalismen. Engdahl hevdet også at klassekamp foregikk innad i det parlamentariske demokratiet, politiske partier drev med klassekamp i forkledning. 'Folkets stat', som Engdahl beskrev det, skulle være et resultat av et korporativt samfunn og en sterk nasjonal stat. Denne staten skulle springe ut av samfunnsendringene som kom etter man hadde beseiret kapitalismen, demokratiet og alle formene for sosialisme uten tilknytning til fascisme.⁷³

Hensikten med korporativismen var å ha en måte å organisere arbeidslivet på. Ulike grupper i arbeidslivet skulle ha egne organisasjoner, og disse organisasjonene skulle løse problemene i arbeidslivet sammen med staten. Organisasjonslivet ble derfor en del av staten. Videre skulle hele samfunnslivet og staten bli bygget opp av korporative organer, og derfor skulle de ulike samfunnsgruppene bli representert gjennom sine korper. Organisasjonene var delt opp hierarkisk, og hadde dessuten ingen konflikt seg imellom. De hadde stort sett monopol innenfor sitt felt, selv om staten overvåket dem. Slik skulle hele samfunnet bli en del av staten, og staten hadde blitt en organisk enhet.⁷⁴

Ifølge Berggren har Engdahl tre elementer i korporativismen. Den første omfavner at 'klasser' ikke eksisterer, og at derfor arbeidere er jevnbyrdige. Dette gjelder både sosialt og kulturelt, noe som medfører at det fascistiske samfunnet har som oppgave å endre sosial oppførsel. Fordi fascismen anser nasjonen som en organisk enhet, er det viktig at alle organisasjonene gjennomfører oppgavene sine. Dessuten har alle oppgaver samme status. Den andre kjernen er fordeling av arbeidskraft. Arbeid skal ikke være synonymt med å tjene til livets opphold: arbeid skal binde samfunnet sammen, slik at nasjonen lever. Den siste kjernen er det meritokratiske prinsippet. Dette betyr at det er en persons egenskap som skal styre hvilke jobber eller oppgaver han får, ikke valg slik som i demokratiet. Derfor kan individet jobbe seg oppover i de hierarkiske korpene. Med dette kan også staten sikre at kun de individene som har bevist seg selv gjennom arbeid, få muligheten til å være med å styre staten.⁷⁵

3.3. Var Engdahl nazist?

Et essensielt moment innenfor nazisme er syn på rase, og ideen om at den hvite rasen er andre raser overlegen. Etter stiftelsen av Malmøbevegelsen i 1951, ble det diskutert om man kunne bruke begrepet "rase." Dette resulterte i at de begynte å bruke begrepet "kultur" for begrepet "rase." Kultur er det

⁷³ Berggren (2014), "Intellectual Fascism," s.74-75.

⁷⁴ Sørensen, *Drømmen om det Fullkomne Samfunn*(Oslo: Aschehoug, 2011), s.58-59. Schmitter, gjengitt i Payne, *A History of Fascism 1914-1945*(New York: Routledge, 1995), s.38-39.

⁷⁵ Berggren (2014), "Intellectual Fascism," s.86-87.

viktigste, og det er en demonstrasjon av rase. Kultur forsvinner hvis rasen forsvinner. Derfor må mennesket ivareta rasen, så vel som kulturen.⁷⁶ Engdahl ønsket å bevare den europeiske kulturen, derfor vil han også ivareta den europeiske rasen. De klassiske rasistiske og antisemittiske holdningene man finner blant mellomkrigstidens nazister ble fjernet fra partiprogrammet til Engdahl i 1946. Dessuten fjernet de også koblingene de hadde hatt til Nazi-Tyskland fra flere publikasjoner. Flere innad i partiet Nysvenska Rörelsen tok også avstand fra rase- og jødespørsmålet. Under et møte i Stockholm i 1962 tok Engdahl tydelig avstand fra både nasjonalsosialismen og antisemittismen.⁷⁷ Selv om han gjorde dette, betød det ikke at han forkastet jødene som et "problem," og man kan fremdeles kategorisere ham som en antisemitt. Årsaken til dette er at han så på jødene som et kulturelt, sosialt og økonomisk problem for Sverige.⁷⁸ Engdahl fremstår som om han hadde et større fokus på ideologi og økonomi enn jødespørsmålet for Sverige og Norden. Målet hans var rettet mer mot ideen om den korporative stat og antikommunisme, enn mot blant annet jødene.

Engdahl hadde som mål å få Sverige til å bli den ledende nasjonalistiske staten i Nord-Europa. Derfor var det blant annet essensielt å få med seg de norske kretsene. *Folk og Land/8.mai* hadde en lesermasse som var tilknyttet nasjonalistisk ideologi, og dette en gunstig arena for Engdahl.

Nysvenska Rörelsen fikk spalteplass da *Folk og Land* fremdeles het *8.mai* i 1949.⁷⁹ Senere det samme året får den Nysvenska Rörelsen, med Engdahl som skribent, spalteplass for å utbrodere sin ideologi til avisens lesere. Artikkelen ble først utgitt i det danske bladet *Information*, men *8.mai* ønsket å dele artikkelen med sine lesere, da de mente at den kunne være av interesse. Her presiseres det blant annet at den Nysvenska Rörelsen ikke er, og har ikke, vært nazistisk. De er imot diktatur, og er for møtefrihet og valg. Videre tror bevegelsen på kulturelle forskjeller, og ikke rasebiologiske. Engdahl mener at det er de kulturelle kreftene som er drivkraften for utvikling, og det er derfor ulike nasjoner har forskjellig utvikling. Under krigen kunne ikke Nysvenska Rörelsen sympatisere med Tysklands fiender, fordi alle fiendene ble ansett for å være kommunistiske. For bevegelsen er det viktig å bekjempe kommunismen. I en henvisning til en artikkel i fra 1943 skriver Engdahl at om Tyskland skulle falle under krigen, ville det være nysvenskes oppgave å fortsette kampen mot kommunismen. Derfor sympatiserte Nysvenska Rörelsen med det nazistiske samveldet i kampen mot kommunismen. Bevegelsen er dessuten imot mye

⁷⁶ Åsbrink (2021), "When Race Was Removed from Racism," s.143-144.

⁷⁷ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.351.

⁷⁸ Berggren (2014), "Intellectual Fascism," s.84.

⁷⁹ Et kort referat fra landsmøtet til Nysvenska Rörelsen. Hadde ikke særlig ideologisk preg over seg. *8.mai* 1949, nr.12, s.4: "6. Mai-foreningen"s formann, Arthur Kielsen taler på Nysvenska rörelsens landsmøte.

av krigsoppgjøret generelt i Norden, og videre i Norge spesifikt. Dette gjelder for øvrig "forfølgelsen" av tidligere tyske nazister i Tyskland også. Han mente at det norske rettsapparatet burde stoppe dødsstraffene. Engdahl avslutter spalten sin med å ønske danske venner velkommen til Malmø, hvor han holder til.⁸⁰

Denne spalten til Engdahl forteller oss tre viktige momenter som også er viktig for leserne av *8.mai*. For det første skriver Engdahl at Nysvenska Rörelsen ikke er nazistisk, og har heller ikke vært det. Det understrekes ved å ikke støtte de rasebiologiske tilnærmingene som nazismen hadde. Det står allikevel at de har sympatisert med nazistene til en viss grad.

Mange av de tidligere NS-medlemmene anså seg selv som nasjonalsosialistiske og ikke nazistiske. Fokuset for dem ideologisk var en NS-tilnærming på en nasjonalistisk ideologi.

For det andre, ønsker Nysvenska Rörelsen å bekjempe kommunismen. Det kan tolkes dithen at nærmest all ideologi som ikke er ytre høyre, er kommunistisk. Grunnen til dette er at den Nysvenska Rörelsen ikke sympatiserte med noen under krigen, og er motstandere av etterkrigstidens styresett; både i Norden og Vesten generelt.

Og til slutt, så kan det påpekes at bevegelsen er imot krigsoppgjøret. I et tidligere nummer av *8.mai* fra 1949 hevdes det at rettstilstanden i Norge påvirker og gjelder delvis også i Sverige. Videre mener de at landssvikeroppgjøret er urettferdig, og at dette kan påvirke holdningen rettet mot svenske landssvikere.⁸¹ Ved å gå direkte ut mot landssvikeroppgjøret og hvordan dette har utfoldet seg, spesielt mot dem som ble dømt, viser de sympati og forståelse ovenfor de berørte. Det å få en slik støtte fra en internasjonal nasjonalistisk profil som Engdahl var, kunne oppfattes som en seier. For Engdahl sin del, er dette også en måte å uttrykke sin misnøye med at svenskene håner tilhengere av svensk fascistisk ideologi. Gitt at krigsoppgjøret i Norge også var et oppgjør mot NS-ideologien og den tyske nazismen, kunne dette brukes som et middel for å rense andre nasjoner for tilsvarende politiske holdninger. Dette spesielt i Sverige, som Norges naboland, ikke hadde et lignende oppgjør som det norske etter krigen.

Selv om denne artikkelen først er skrevet til dansker, treffer den kjernen til det som kjennetegner *Folk og Land* fra 1950-1958. Revidering av krigsoppgjøret, ønsket om å stanse dette, forklare de ideologiske perspektivene innad i NS ved å distansere seg til de tyske nazistene, og gi det nasjonalistiske tankegodset en mulighet til fornyelse i etterkrigstidens uorden, var absolutt mål *Folk og Land* hadde da

⁸⁰ *8.mai* 1949, nr.20, s.2: Nysvenska rörelsen.

⁸¹ *8.mai* 1949, Nr.14, s.12: Rettstilstandene i Norge.

spalten ble skrevet.

Det som er merkelig er at Engdahl ikke her benytter anledningen til å presentere alternativet til dagens styreform, både for Norden og Europa ellers. Engdahls korporativisme blir ikke nevnt i dette innlegget selv om det er dette som skal bli fremmet som løsningen på samfunnsproblemene.

3.4. Starten: Malmörörelsen

Malmörörelsen/Europäische Soziale Bewegung(ESB), eller Malmøbevegelsen på norsk, var en bevegelse som samlet ulike fascistiske grupperinger i Europa, med base i Malmø. Bevegelsen ble stiftet i 1951 gjennom en konferanse som Engdahl og Nysvenska Rörelsen holdt. Engdahl ble utnevnt til leder for bevegelsen.⁸² Forut for dette hadde han vært tilknyttet en gruppe med ledende fascister og nazister i Europa, blant annet Karl-Heinz Priester, Oswald Mosley, Maurice Bardèche og bevegelsen MSI(Movimento Sociale Italiano). Priester hadde vært lederen for propagandaseksjonen innenfor Hitlerjugend. Denne gruppen arrangerte i 1950 et møte i Roma der de ble enige om at de ulike nasjonene som kan ta del i et samlet Europa, er nødt til å forkaste lokale nasjonalistiske tankegangen. Deretter skulle gruppa kunne jobbe for å samle Europa under en leder.⁸³ Dette ligner på den samlingsideen som Nazi-Tyskland fremmet, siden begge ønsket et samlet Europa med en sentrert maktinstans og en felles leder. Men var nordmenn til stede under denne konferansen?

Det nevnes i *8.mai* at det deltok personer fra Skandinavia. Det står ikke hvem som har skrevet artikkelen i *8.mai*. Det som er interessant er at *Aftenposten* skrev en kort spalte som ble delvis gjengitt i *8.mai*. *Aftenposten* skriver om venstreradikale som bråkte da nazistene hadde møte. *8.mai* svarer til dette at det ikke var noe tegn til demonstrasjoner, og at korrespondenten til *Aftenposten* hilste på personer tilknyttet Engdahls sammenkomst.⁸⁴

Det tyder derfor på at en skribent fra *8.mai* var til stede på samlingen til Engdahl, og at han ikke bare har gjengitt møtet etter samtaler med deltakere. Dessuten er det ikke unormalt at man reiser i grupper til slike begivenheter. Gjennom Bangsund sin bok *Arvtakerne* forteller Engdahl at nordmenn var med på de årlige pinsemøtene til Nysvenska Rörelsen. Engdahl sier: "Jeg forsto at mine norske venner måtte være forsiktige. De hadde landssvikeroppgjøret å stri med. De måtte være forsiktige. Men sammen med oss i Sverige slo de seg løs."⁸⁵ Engdahl bekrefter her at nordmenn var til stede i Sverige i etterkrigstiden. Det er derfor høyst sannsynlig at de var til stede under stiftelsen av Malmøbevegelsen, bevegelsen som ble

⁸² Berggren(2002), "Swedish Fascism: Why Bother?" s.400.

⁸³ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.62-64.Berggren(2002), "Swedish Fascism: Why Bother?" s.400. Åsbrink(2021), "When Race was Removed from Racism," s.141.

⁸⁴ *8.mai* 1951, nr.20, s.4: Europakongressen i Malmø.

⁸⁵ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.59.

et symbol på gjenfødelse og håp for fascistene. Etter stiftelsen reiste Engdahl rundt i Europa for å styrke sine kontakter, og da han kom hjem igjen var det flere nordmenn som ønsket å stifte bekjentskap.⁸⁶ Dessuten skrev og trykte gruppen avisen *Nation und Europa* frem til 2009. Engdahl var første redaktør.⁸⁷ Med en avis var det mulig for potensielle tilhengere å få med seg dagsaktuelt nytt uten å være til stede på samlinger. Dessuten var det også en måte å støtte bevegelsen på. Som en norsk kontaktbevegelse til Malmøbevegelsen ble Norsk Reformbevegelse opprettet med Einar Jøntvedt som kontaktperson. Det var ikke oppført antall medlemmer eller program tilknyttet denne bevegelsen. Bevegelsens hensikt var å gi innpass til personer innad i kretsen til *8.mai*, som ønsket å etablere kontakt med Malmøbevegelsen uten at dette skulle gå utover *8.mai* eller forbundet for Sosial oppreisning.⁸⁸ *8.mai* nevner ikke noe om norsk deltagelse i Malmøbevegelsen eller i Norsk Reformbevegelse.

3.5. Sammenfatning: Kultur og rase

Engdahl hadde tydelige fascistiske holdninger, noe som medførte muligheten for å bli oppfattet som nazist. Viktige elementer hos Engdahl er forståelsen av begrepene "kultur" og "rase," og hvordan ulike "kulturer" og "raser" skal forholde seg til ulike samfunn. Han ønsket seg mer fokus på korporatismen som et styresett, og mindre fokus på nazismen som ideologi. Med opprettelsen av Malmörörelsen skulle Engdahl få en arena for å tale neofascistisk ideologi. Malmörörelsen var en internasjonal plattform for tilhengere av fascismen, stasjonert i Malmø med Per Engdahl som leder. Han brukte tid på å opprettholde kontaktene i nettverket sitt, og fikk blant annet norske tilhengere. Målet var å kunne spre korporativismen over Europa.

3.6. Fortsettelsen: Veien videre inn i 50-tallet

I et av de siste utgavene fra *8.mai* i 1951 promoterer de at Engdahl skal komme til Oslo for å holde foredrag. Dette skjedde i desember samme år.⁸⁹ Allerede i første nummer av *8.mai* 1952 skriver den Nysvenska Rörelsen inn en spalte til *Folk og Land*. I denne spalten ønsker Engdahl støtte fra nordmennene i misjonsarbeidet for å få bevegelsen til å vokse. Engdahl presiserer at hans organisasjon ikke er nynazistisk, slik som pressen skal ha det til, men heller nyreformistisk. Han håper derfor flere nordmenn ønsker å bidra, og flere fascistiske bevegelser i Europa har kontakt med ham.⁹⁰ For at Engdahl

⁸⁶ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s. 60.

⁸⁷ Berggren(2014), "Intellectual Fascism," s.70.

⁸⁸ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s. 62-63.

⁸⁹ *8.mai* 1951, nr.44, s.3: *Utsatt foredrag*. Nr.46, s.3: Hallo Oslo!

⁹⁰ *8.mai* 1952, nr.1, s.2: Nysvenska Rørelsen er blitt en internasjonal organisasjon.

skal lykkes i misjonsarbeidet sitt i Norge er det viktig at bevegelsen ikke blir presentert som en nazistisk bevegelse. Dette vil skremme nordmenn, fordi det var bare få år siden krigen var over. For å samle Norge og Sverige innunder en felles enhet, måtte Engdahl vekke nordmennenes interesser og appellere til dem som var usikre på veivalget. Han deltok på fester og treff i regi av forbundet for Sosial oppreisning,⁹¹ og året senere skrev han en kort artikkel om at landssvikeroppgjøret er urettferdig mot nordmennene.⁹² I den neste utgaven roser Alexander Lange, senere redaktør for *Folk og Land*, Engdahls engasjement i saken. Han påpeker at kjernen ikke er helt forstått hos svensken. Kjernen skal ha vært at Engdahl oppfattet et tysk-norsk samarbeid under krigsoperasjoner som aktuelt, så lenge dette gagnet Norge. Dette bortforklarer Lange da han mener at dette ville vært krigsforræderi.⁹³ Man kan tro at Lange synes det er positivt å få støtte fra en profil som Engdahl. Dette tyder også på muligheten for å samarbeide senere.

Engdahl viste gjennom *Folk og Land* at han hadde kontakter med aktører i andre land. I nr.23 fra 1956 promoterer Engdahl den franske neofascisten Maurice Bardèche.⁹⁴ Bardèche skrev boka *Kolumbi egg*, som senere ble omtalt i *Folk og Land* med en lengre tekst over tre avisnumre. I disse tekstene ble veien videre drøftet for Europa og Norden.⁹⁵ *Folk og Land* gir derfor et innpass til neofascistiske ideer i avisen og videre til leserne, kanskje på grunn av Engdahls engasjement i saken. Dessuten er dette også en mulighet for leserne til å komme nærmere fascistisk ideologi, og også ved å anerkjenne neofascistiske tenkere.

Engdahls internasjonale aktivitet er gjennomgående på trykk i *Folk og Land*. Det ble avholdt en kongress for den Europeiske Sosialbevegelsen i 1958 sammen med Nysvenska Rörelsen. Her ble Engdahl valgt til kongressens president. Kjernepunktene var håndtering av minoriteter, drøfting av nordisk samarbeid og solidaritet. Man mente at folket trengte en moralsk gjenfødelse for å bekjempe kommunismen. Dette begrunnes i at Norden fort har blitt preget av kommunismen, under dagens regjeringer. Det som avsluttes med i denne spalten er hilsninger fra norske hold til kongressdeltakerne og Engdahl selv.⁹⁶ Det kommer mer frem gjennom 1950-tallet at *Folk og Land* uttrykker en form for vennlighet ovenfor Engdahl og bevegelsen hans. Dessuten synliggjøres det at det finnes nordmenn som ser positivt på

⁹¹ 8.mai 1952, nr.29, s.6: Forbundet for Sosial Oppreisning.

⁹² *Folk og Land* 1953, nr.14, s.1, 8: Svensk svar til Stortinget.

⁹³ *Folk og Land* 1953, nr.15, s.2: Kjernepunktet.

⁹⁴ *Folk og Land* 1956, nr.23, s.1: Maurice Bardèche.

⁹⁵ *Folk og Land* 1956, nr. 24, s.1: Vi er først i Norge med "Columbi egg." Nr.25, s.1, 4: Vi er først i Norge med "Columbi egg." Nr.28, s.1, 4: Bardeche fortsetter.

⁹⁶ *Folk og Land* 1958, nr.21, s.5, 8: Kongress i Europeiske Socialrørelsen.

Engdahls virke, og anonymisert bekrefter at de sympatiserer med ham. 7 år tidligere, da Malmøbevegelsen ble stiftet, skulle ingenting om nordmennes interesse for Engdahl frem i offentligheten. Engdahls drivkraft har påvirket nordmennene såpass at de nå tørr å sympatisere på trykk i *Folk og Land* og for offentligheten.

Korporativismen til Engdahl kommer ikke tydelig frem i avisen før slutten av 50-tallet. *Folk og Land* forteller at denne ideologien skal rense verden fra Sovjetunionen og dens følger. Dette vises igjennom en artikkel for en brosjyre som Engdahl nettopp hadde publisert.⁹⁷ Artikkelen går ikke i dybden på hva som ligger til grunn for korporativismen til Engdahl, men er heller nærmere en utgreiing med pompøse ord gjengitt fra innledningen til brosjyren. Essensen er å erstatte dagens samfunn med et kollektiv under korporativismen. De nysvenske, som tilhengerne og medlemmene av den Nysvenska Rörelsen ofte blir omtalt som, demonstrerte mot de lokale myndighetene og partiene i Uppsala. De delte også ut utgaver av *Vägen Fremåt*.⁹⁸ Engdahl fortsatte å promotere brosjyren sin, og mot slutten av året referer *Folk og Land* til en internasjonal rundtur Engdahl foretok. Han skal ifølge avisen talt i den italienske nasjonalistkongressen, deretter dro han til Wien. Tilhengerne i Sverige og Danmark skal ha vist sin støtte gjennom tog og banner. Hensikten med turen var for å drøfte korporativismen som fremtidens ideologi.⁹⁹

Selv om korporativismen til Engdahl kun blir nevnt ved navn og ikke forklart i dybden, så skrives det i *Folk og Land* med engasjement rundt ham og dette. Henvisninger til brosjyrer, taler, handling og virke er gjennomgående temaer som dukker opp i løpet av 1950-tallet som en periode. Engdahl har som tidligere nevnt gitt støtte til de domfelte fra landssvikeroppgjøret i Norge. Han har sett seg uenig med dagens styresett: ikke bare i Sverige, men også i Norden og Europa forøvrig. Dette overlapper og samsvarer delvis med avisens oppgaver og mål fra 1949, hvorav blant annet revidering av landssvikeroppgjøret, integrering av tidligere NS-medlemmer i det norske samfunn, og endring av styresett var essensielle momenter for avisen.¹⁰⁰ Det er derfor meget bemerkelsesverdig at allerede i nummer 2 fra 1960 tar avisen avstand fra Engdahl. Engdahl hadde internasjonale kontakter, og spørsmålet om deres ideologiske posisjon og tilknytning til neofascismen, medførte en tvil om Engdahls politiske ståsted. Var han nazist?¹⁰¹ Det er klart at da den norske pressen stilte disse spørsmålene ved

⁹⁷ *Folk og Land* 1959, nr.3, s.2, 6: Tre svenske publikasjoner av interesse.

⁹⁸ *Folk og Land* 1959, nr.17, s.8: Nysvenskene Demonstrerer mot den røde borgermester.

⁹⁹ *Folk og Land* 1959, nr.36, s.8: Nysvenska Rörelsen.

¹⁰⁰ *8.mai* 1949, nr.1, s.3: Oppgaver og mål.

¹⁰¹ *Folk og Land* 1960, nr.2, s.3: Nydemokratisk virksomhet.

Engdahl, da måtte *Folk og Land* også revurdere Engdahls posisjon i avisen. Dette spesielt siden avisen ikke har et ønske om å bli tilknyttet en nazistisk sfære.

3.7. 1960 – tallet: Pausen

Det er nok vanskelig å gi slipp på et forhold som har vart i over et tiår. Det kan i alle fall virke slik mellom Engdahl og *Folk og Land*. Allerede i nummer 3 i 1960-årgangen beskytter *Folk og Land* Engdahl fra *Dagbladets* kritikk og nazist-stempel han har fått. Som et motangrep anklager *Folk og Land* *Dagbladet* kun for å ta hensyn til jøder og deres syn på rasepolitikk.¹⁰² Videre mener de at pressen ikke kan stoppe Engdahl ved å fremstille han feilaktig.¹⁰³ *Folk og Land* sin kritikk av annen presse er ikke noe som endrer seg i løpet av årene.¹⁰⁴ Gjennom Engdahls internasjonale kontakter og opprør øker oppslutningen til den Nysvenska Rörelsen. Hakekorset har også blitt brukt i de ulike opprørene. Ungdomsklubb har blitt stiftet. Dessuten har *Folk og Land* fått flere abonnenter. Men hvorfor ble Engdahl kalt nazist? Det Engdahl selv har beskrevet som hakekorsepidemien skal være årsaken til dette. Det var en hendelse om at hakekorsmalerier, som spredde seg i verden på den tiden, var noe Engdahl hadde skyld i. Dette skal hverken han eller den Nysvenska Rörelsen ha forårsaket. Engdahl skal ha ment at dette var noe jødene hadde iscenesatt.¹⁰⁵

Etter dette er det pause for Engdahl i *Folk og Land*, ubegrunnet fra avisens side. Det virker som om han blir erstattet av Nordiska Rikspartiet og Göran Oredsson, som har en annen tilnærming til den neofascistiske ideologien. For Oredsson er det nynazisme og ekstrem nasjonalisme som er det korrekte ideologiske perspektivet. Skal vi tro Bangsunds skildring av Oredsson er dette ikke usannsynlig: "[Oredssons] ungdommelige pågangsmot og voldsomme arbeidsinnsats smittet over på andre, også norske nazister. Han representerte en ny generasjon ..."¹⁰⁶ Selv om dette møtet Bangsund her referer til var 5-6 år før Engdahl ble borte fra *Folk og Land* i cirka 10 år, så er det ikke usannsynlig at Oredssons ungdommelige glød og engasjement var en av årsakene. Dette spesielt etter at Nordiska Rikspartiet får rotfeste i Sverige. En annen forklaring er nok de indre problemene innad i den Nysvenska Rörelsen. Fra første halvdel av 1960-tallet minskes aktiviteten innad i bevegelsen, og flere medlemmer melder seg ut. Dermed fikk bevegelsen også dårligere økonomi.¹⁰⁷

¹⁰² *Folk og Land* 1960, nr.3, s.8: Den slemme Per Engdahl.

¹⁰³ *Folk og Land* 1960, nr.8, s.1: *Slik er nydemokratisk anstendighet!*

¹⁰⁴ Se også kapittel 5.3.3. og 6 med Oredsson for flere eksempler.

¹⁰⁵ Lööw, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.60-61.

¹⁰⁶ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 2016), s.76.

¹⁰⁷ Lööw, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.61-63.

Engdahl kommer tilbake til *Folk og Land* mot 70-tallet, etter etableringen av ungdomsspalten i avisen og etter at en av ungdomsredaktørene blir inspirert av Engdahl og den Nysvenska Rörelsen.

Dette kan virke mot sin hensikt fra avisens side. Engdahl var representert som en ideolog som tok avstand fra antisemittismen ved å distansere seg fra rasespørsmålet, og presenterte mer det økonomiske ved korporativisme i tillegg til kommunisthat. Selv om avisen tok Engdahl i forsvar under hakekorsepidemien, kan dette skapt ha en frykt for *Folk og Land*, da man fikk se hvor fort og intenst massemedia kan gi en liten gruppe publisitet. Dessuten hjalp det ikke at nysvenskene slet innad i bevegelsen etter hendelsen. Oredsson på sin side var åpenlyst nasjonalsosialist, og hadde tydelige rasebiologiske trekk ved sine ideologiske ståsteder. Ved å "bytte" ideolog, blir det vanskeligere for *Folk og Land* å forsvare at de ikke har direkte tilknytning til nynazismen i Sverige.

4. Comebacket til Per Engdahl:1970-tallet og ungdommen

Per Engdahl hadde påvirket de ulike nasjonalistiske og fascistiske kretsene i Europa i løpet av 50-tallet med Malmøbevegelsen. Ønsket var å endre styresettet i Europa og Norden mot et korporativistisk og nasjonalistisk styresett, ved å forkaste både det amerikanske og kommunistiske alternativet. Flere nordmenn sa seg enige i dette. Denne ideen ble en grunnpilar for Engdahl, og denne ideen kommer tilbake inn i *Folk og Land* gjennom ungdomsspalten på starten av 70-tallet. Dette blir omtalt i det første nummeret fra 1972 av *Folk og Land* sin skribent Øystein "Ulv" Houvdikinn.¹⁰⁸ Engdahl hadde vært i Oslo i løpet av desember året før. Budskapet som har blitt gjengitt i *Folk og Land* er om korporativismen, og korporativismens motstandere. Motstanderne er tilhengerne av den marxistiske tankegangen, spesielt Maos Kina og Sovjetunionen. Gjennom sammendraget nevnes det at korporativismen har den egenskapen å trekke frem ulike elementer fra andre ideologier, og smelte dem sammen til en ideologi som er "skapt for dagens Europa."¹⁰⁹ Dette innebærer blant annet å anse økonomien som en organisk sammenhengende enhet, ved at samfunnet skal deles inn i korporasjoner. Mennesket skal ta det økonomiske initiativet for at dette gjennomføres. Engdahl trekker også frem elementer fra nasjonalsosialismen og fascismen. Han ønsker å sette et fokus på heroisme og elitens innflytelse i utviklingen av samfunnet, ved å få dem til å styrke ulike sosiale grupper i ulike korporasjoner. Fra nazismen ønsker han å trekke frem nasjonal tradisjon. Dette er viktig for å kunne styrke det moderne felleskapet, slik at det oppstår en nasjonal solidaritet. Tradisjoners betydning er viktig for at samfunnet skal fungere optimalt. Engdahl hadde et ytterligere mål som skaper noe uenighet hos NUF og kretsene rundt *Folk og Land*. Engdahl er tydelig interessert i å få Norden inn i EEC, det europeiske økonomiske fellesskap. Det skal dog sies at skribenten "Ulv" anerkjenner at det er flere aktive unge nasjonalister som støtter ideen om EEC. Årsaken er at Engdahl hevder at dette er veien for å kunne realisere korporativismen og de nasjonalistiske målsetningene. Dette selv om EEC er en overnasjonal institusjon. Men betingelsen er at Europa frigjør seg fra både USA og Sovjetunionen, og at Europa videre blir et åndelig felleskap på det økonomiske og politiske nivået. Avslutningsvis hevder "Ulv" at Engdahl har et negativt syn rettet mot de nasjonalistiske og korporativistiske partiene i Norden. Engdahl mente at disse grupperingene ikke lyktes med den aktiviteten som foregikk. Han ønsket heller at kretsene skulle fokusere på tverrpolitisk aktivisme og pressegrupperinger.¹¹⁰

¹⁰⁸ Hårseth(2010), "Folk og Land 1967-75." S.53. Øystein "Ulv" signerte ikke artiklene i avisen med etternavnet sitt.

¹⁰⁹ *Folk og Land* 1972, nr.1, s.4, 7: Stort møte med dr. Per Engdahl i Oslo.

¹¹⁰ *Folk og Land* 1972, nr.1, s.4, 7: Stort møte med dr. Per Engdahl i Oslo.

Allerede i neste nummer kommer det en lengre artikkel som Engdahl hadde skrevet til en tysk avis. *Folk og Land* mener at denne artikkelen er også relevant for Norge og de ulike grupperingene som er her. Artikkelen fokuserer på økonomiske aspekter innad i den nasjonale økonomien og blant annet på gjestearbeidere. Engdahl hevder at dagens politikere misbruker utenlandske arbeidere. Han mener at mennesket har det best i sin egen nasjon, og at de derfor skal arbeide innad i sin nasjon for styrke den nasjonale økonomien de kommer fra. Derfor hører fortrinnsvis nordmenn til i Norge og ikke i Sverige. Engdahl presiserer at dette ikke betyr at andre etnisiteter enn den nordiske er dårlige i seg selv. Ønsket er at teknologien må utvikles slik at nasjonen ikke trenger fremmedarbeidere. Med ny teknologi kan man derfor redde småbedrifter slik at fremmedarbeiderne ikke trengs. Ved å hyre inn fremmedarbeidere vil man derfor hindre nasjonen i å utvikle med teknologiske fremskritt. Engdahl problematiserer dette ytterligere ved å se på den svenske situasjonen der gjestearbeidere får svensk statsborgerskap etter 5 til 7 år. Dette kan skade den nasjonale identiteten. Årsaken er at innflyttere må tilpasse seg til den nye nasjonen, og dette kan medføre blandinger på tvers av raser og kultur. Dette vil ifølge Engdahl skape en utilfredshet for alle parter. Engdahl mener at industrialismens fokus er å forbedre teknologien, og mangelen på mennesker kan erstattes med nye maskiner. Derfor vil etterspørselen etter menneskelig arbeidskraft minske med årene, og gjestearbeidere vil ikke bli nødvendig.¹¹¹

Det kommer også frem i *Folk og Land* at det har blitt stiftet en ny bevegelse av Alfred Olsen som heter Korporatistisk Arbeidsfront. Bevegelsens mål er å bringe korporativismen inn i det norske samfunn. Olsen sier at han stiftet bevegelsen på bakgrunn av hans inspirasjon av Engdahl.¹¹² Dette er det tydeligste, og mest direkte eksempelet på påvirkningskraften Engdahl hadde på de norske kretsene i løpet av starten på 1970-tallet. Alternativet til dette er påvirkningen Engdahl hadde hatt på skribenter i ungdomsspalten i avisen.

4.1. EEC – Holdninger fra Redaksjon og NUF

Etter nummeret der Engdahl drøftet et mulig EEC-medlemskap, tok både redaksjonen og NUF til diskusjonen om et potensielt medlemskap i EEC. Redaktørene er tydelig imot. I redaktørenes spalte trekker de frem Quislings støtte til et storgermansk samfunn, men påpeker at det EEC representer er industrialismen og storkapitalen som vil potensielt splitte Norden, istedenfor å forene landene. Ifølge redaktørene skjønner ikke befolkningen dette. Fokuset må gå vekk fra den patriotiske vinklingen som

¹¹¹ *Folk og Land* 1972, nr.2, s.1, 6, 7: Gjestearbeidere i den nasjonale økonomi.

¹¹² *Folk og Land* 1973, nr.15, s.4: Møt "Korporatistisk Arbeidsfront."

har preget Norge fra okkupasjonstiden, og heller å fokusere på de forbrytelsene patriotene har gjort.¹¹³ Redaktørene gjør derfor et skifte gjennom spalten som omhandlet EEC, til en diskusjon om motstandsbevegelse og folkemassene som støttet disse under og etter andre verdenskrig. De kritiserer også dagens styresett. Det at dette var redaktørenes reaksjon på EEC forslag er ikke så merkelig. Ser vi tilbake til Odd Melsom sin tid i NS som aktiv ideolog, kommer det frem at hans mål var “et nasjonalt og sosialistisk Norge med full frihet og selvstendighet etter krigen.”¹¹⁴ Han hadde derfor også vært motstander av den pangermanske samlingsideen under krigen. Å underkaste seg en overnasjonal enhet slik som EEC, strider derfor imot grunnprinsippene Melsom hadde fra krigen. Det ideologiske aspektet ikke har endret seg hos Melsom etter krigen.

Også Hansen og NUF er kritiske til EEC og utenlandsk kontroll, tross for at noen innad i NUF var delvis positive til forslaget. Begrunnelsen er at Hansen mener at EEC ikke vil bringe frem den nordiske rasen, men heller fokusere på det økonomiske aspektet. Dette er preget av dagens politikere og deres hensikter. Ifølge NUF er EEC-medlemskap ingen garanti for at nordmenn vil få det bedre, spesielt ikke hvis medlemskapet medfører avvikling av selvstendig næringsdrivende som bønder og fiskere. Hansen mener at Norge er helt avhengige av disse primærnæringene. Videre ville et EEC-medlemskap kunne medføre arbeidsinnvandring, noe som Hansen misliker. Det er derfor viktig å heller fokusere på den nasjonalistiske tankegangen og opprettholde den hos folket, enn å la den bli ødelagt av de forholdene et samlet Europa ville ha skapt.¹¹⁵ Men det er ikke usannsynlig at de av dem som er positive til EEC, har blitt påvirket av Engdahl. Redaktøren for ungdomsspalten, Per Borge, skriver i blant annet at europeisk ungdom må stå i spissen for et intimt europeisk samarbeid. For å forklare det gjengir han en publisasjon fra *Nation Europa*.¹¹⁶ Publikasjonen begrunner et slikt samarbeid for å forsvare Europa mot de kommunistiske kreftene som inntreffer i den vestlige delen. Ved å samle de nasjonale kreftene blant ungdommen blir det mulig å kunne ta opp en politisk kamp mot kommunismen.¹¹⁷ Det er tydelige likhetstrekk mellom dette og Engdahls argumentasjon for et samlet Europa, omtalt i forrige nummer av *Folk og Land*. Det kan tyde på at Engdahls argumentasjon har skapt en delvis splid innad i NUF og blant de unge om veien til et nasjonalistisk samfunn og kampen mot kommunismen. Det bør også nevnes at NUF er for Europa som et fellesskap på det åndelige biologiske plan, men ikke på det økonomiske plan

¹¹³ *Folk og Land* 1972, nr.2, s.3: Inn i det nye år.

¹¹⁴ Sørensen, *Hitler eller Quisling* (Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1989), s.243.

¹¹⁵ *Folk og Land* 1972 nr.2, s.4, 8: N.U.F. og E.E.C. Nr.10, s.4: Nysvenska Rørelsen gjør gjensitt.

¹¹⁶ Et tidsskrift for det fascistiske internasjonale, der f.eks Oswald Mosley var aktiv. Griffin, *Fascisme*, overs. Velsand og MNFFO/MNO (Oslo: Dreyers Forlag, 2019), s.161.

¹¹⁷ *Folk og Land* 1972, nr.2, s.4: En nasjonaleuropeisk ungdomskongress.

slik som EEC vil medføre. Dette fordi EEC vil undergrave menneskets livsviktige naturgrunnlag. NUF sin ide om et samlet Europa ekskluderer øst-europeerne.¹¹⁸ En åndelig tilnærming blir nærmest som det tyske pangermanske samlingsideen fra andre verdenskrig.

Folk og Land kommenterer Engdahls bok *Aufbruch der Menschen*,¹¹⁹ som handler om industrialiseringen og dens 6 epoker. I den 5. epoken kommer fascismen og korporativismen som svar på industrialiseringen, og i den 6. epoken videreutvikles korporativismen gjennom nysvenskene. Demokratiet kritiseres som en moralløs styreform. Uenigheten fra *Folk og Land* er begrunnet i at Engdahl støtter EEC og et forent Europa, og slik forkaster Engdahl den sanne nasjonalisme. Nasjonalismen skal være det høyeste målet for mennesket. Ulike nasjonaliteter hører ikke sammen, fordi de har ulike interesser, spesielt hvis de ikke bor i nasjonen de kommer fra. Men hvordan og hvorfor fungerer et korporativt samfunn i samsvar med nasjonale mål når dette skal settes inn i et europeisk lys?¹²⁰

Et korporativt samfunn hadde ikke vært en fremmed tanke i Norge. I mellomkrigstiden begynte Quisling å reflektere over hvordan, og på hvilken måte, et korporativt samfunn skal kunne bli realisert. Han endte med at det måtte være en form for frivillig riksting, og underorganisasjonene blir dannet av berørte borgere, og dermed utbygges frivillig. Staten skal autorisere disse, organisere og kontrollere dem.¹²¹

Ideen om et samlet Europa, slik som EEC, i et forsvar mot kommunismen som Engdahl presenterer i *Folk og Land*, er ikke en ny ideologisk tankegang hos de fascistiske kretsene. Dette var en løsning som både NSDAP og Nasjonal Samling hadde presentert under andre verdenskrig da det ble en forsvarskamp i øst mot bolsjevismen. I boka *Europa og bolsjevismen*(1944) var det et poeng å understreke at Europa utgjorde en enhet. Enheten hadde et felles grunnlag, med felles "blod og kultur." Da dette ble fremstilt, minsket fokuset på de pangermanske raseideene. Hitler sin kamp ble fremstilt som en kamp for sosialismen i Europa. Quisling så det som en nødvendighet at Norge sto sammen med Tyskland om å danne en germansk blokk, som gir grunnlag for en europeisk samling. For Quisling skulle Europa bestå av selvstendige og frie stater, og disse statene skulle i all hovedsak være autoritære og fascistiske eller nasjonalsosialistiske.¹²² Det er derfor ikke usannsynlig at Engdahl var direkte inspirert av denne tanken. I

¹¹⁸ *Folk og Land* 1972, nr.2, s.8: Nasjonalt manifest.

¹¹⁹ Oversatt: Opprør av Folket.

¹²⁰ *Folk og Land* 1973, nr.14, s.2, 7: Ros, men også adskillig ris, til Per Engdahl.

¹²¹ Dahl, *Vidkun Quisling En fører blir til*(Oslo: Aschehoug, 1991), s. 321, 325, 329.

¹²² Sørensen, *Hitler eller Quisling* (Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1989), s. 232-241.

1943 skal Engdahl blant annet a besøkt Quisling i Norge, hvor de diskuterte politikk og krigen.¹²³

Møtetidspunktet passer med da "Europatanken" ble påbegynt og utviklet av NSDAP og Nasjonal Samling.

4.2. Erik Rune Hansen har blitt redaktør for ungdomsspalten

Fra og med nummer 5 av *Folk og Land* 1972 er Erik Rune Hansen redaktør for ungdomsspalten i avisen.¹²⁴ Februar i 1972 forteller Hansen at han og Øystein "Ulv" Hovudkinn har vært hos den Nysvenska Rörelsen. Per Engdahls bevegelse var også den første utenlandske bevegelsen som NUF begynte å samarbeide med, og Hovudkinn var spesielt inspirert av Engdahls holdning om at jødene ikke er et mindreverdige folk.¹²⁵ Dette møtet skapte et godt vennskap mellom nysvenskene og representantene fra NUF. Mye av diskusjonene bar preg av EF og økonomi, samt fremmarsjen til de italienske neofascistene. Hansen skriver at de vil følge nysvenskene med interesse.¹²⁶ Det kommer også frem i nummeret etter denne reiseberetningen, at den nordiske rasen og det germanske felleskapet må settes i fokus. Dessuten presiseres det ytterligere at fremmedarbeidere må ut av landet.¹²⁷ Dette kommer frem etter en nybølge med Engdahl, både gjennom møter med representanter av NUF, men også gjennom flere spalter Engdahl skrev i *Folk og Land*. NUF går imot Engdahls råd om å forholde seg til det skriftlige da de gikk til gatene 4. mars.¹²⁸ Slik sett er NUF mer synlige og aktive formidle seg enn det Engdahl tenker seg, selv om de deler flere ideologiske momenter. Dessuten har ikke Engdahl lyktes i å endre NUF sine holdninger rettet mot EEC. Slik ser vi at nettverkskoblingen mellom NUF og Engdahl gjensidig.

Engdahls passive holdning blir ikke møtt med forståelse hos nysvenskene. I april samme år kommer nysvenskene på besøk til Oslo og NUF. NUF holdt en aksjon på Egertorget, mens nysvenskene står på sidelinjen og ga råd basert på egne erfaringer.¹²⁹ Slik kommer det frem at også nysvenskene har erfaring med aksjoner, og at flere av dem gjennomfører slike i Sverige.

Møtene mellom NUF og den Nysvenska Rörelsen har vært regelmessige i løpet av 1972. I et internasjonalt pinsemøte i Malmö i regi av den Nysvenska Rörelsen, deltok representanter fra flere

¹²³ *Aftenposten* 12.2.1960 nr.71, s.5: - Mussolini og hans fascisme har påvirket vår bevegelse.

¹²⁴ *Folk og Land* 1972, nr.5, s.4 ingressen til For Ungdommen.

¹²⁵ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag 1984), s.120, 134.

¹²⁶ *Folk og Land* 1972, nr.6, s.4: Med N.U.F. i Gøteborg.

¹²⁷ *Folk og Land* 1972, nr.7, s.4: En stor oppgave venter NUF.

¹²⁸ *Folk og Land* 1972, nr.7, s.4: Vellykket N.U.F.-aksjon.

¹²⁹ *Folk og Land* 1972, nr.10, s.4: Nysvenska Rörelsen gjør gjensidig.

Europeiske land, inkludert NUF og Norge.¹³⁰ Her aksjonerte deltakerne i Malmös gater. Hensikten var å fremme det korporativistiske budskapet, og at dette skulle være fremtidens alternative styresett. I løpet av pinsedagene var det også arbeidsseminar for å kunne styrke og forene korporativistiske og nasjonalistiske holdninger i Europa. MSI fra Italia var blant annet en av bidragsyterne, med Lodadio Enzo. Han var nestformann i ungdomsfronten til MSI. Ifølge artikkelen fra *Folk og Land* var dette spesielt givende. Enzo var ung, og mange av deltakerne på pinsemøtet var også unge voksne. Slik hadde nysvenskene organisert et møte som tydet på generasjonsskifte hos den korporativistiske tilhengermassen.¹³¹ Engdahl og den Nysvenska Rörelsen bidrar derfor til at tilhengerne av korporativismen kommer sammen og får muligheten til å knytte kontakt med hverandre. Dette gir en optimistisk følelse blant dem for å fortsette å tro på ideologien, og gå aktivt inn for å få den inn i et idealistisk statsapparat. Dessuten viser det at nysvenskene og Engdahl har lært av Oredsson ved å sette et fokus på ungdommen, ikke bare i Norden, men også i Europa. Engdahl iscenesetter ytterligere samarbeid mellom ungdomskretser fra de ulike land. Hvis dette bærer frukter, kan det være med på å endre holdningene blant de nasjonale kretsene som var imot EEC, ved å se at den internasjonale arenaen har bruk for de korporative elementene.

Ungdomsspalten i *Folk og Land* ble lagt ned jula i 1974.¹³² I løpet av 1975 endret *Folk og Land* diskurs, og dermed forsvant store deler av den yngre generasjonen ut av avisens administrasjon. Hansen fortsatte å være aktiv innad i miljøet blant tidligere unge medlemmene rundt *Folk og Land*, og i de høyreekstreme kretsene i Norge. Han ble senere redaktør for sin egen avis *Gjallarhorn*, som ble utgitt av den nynazistiske gruppen Zorn88 der Hansen var aktiv.¹³³ Hansen skal ha kommet tilbake til *Folk og Land* på slutten av 1980-tallet etter å ha vært borte i en lengre periode. Tekstene skal ha vært uten politisk innhold mest sannsynlig fordi han hadde tilknytningen og posisjonen til Zorn88.¹³⁴

Ser man derfor tilbake til perioden i *Folk og Land* på starten av 1970-tallet er det underlig at Hansen fremstår som en beundrer av Per Engdahl i større grad enn det han gjør av Göran Oredsson. Dette fremstår som underlig, fordi Hansens aktivitet og holdninger gjennom *Folk og Land*, og senere i andre nynazistiske miljøer, viser at han var en aktiv tilhenger av den nynazistiske ideologien. Gitt at Engdahl ikke hadde de samme høyreekstreme ideene som Hansen, og at Engdahl aktivt lener seg mot

¹³⁰ *Folk og Land* 1972, nr.12, s.4: Fascist-Møte.

¹³¹ *Folk og Land* 1972, nr.13, s.4, 8: Nasjonal stormønstring i Pinsen: 150 deltagere på europeisk samlingskongress i Malmö.

¹³² *Folk og Land* 1974, nr.20, s.4: Takk for oss!

¹³³ *Gjallarhorn* 1989, nr.1.

¹³⁴ Ellingsen, "Folk og Land: Kor går du?" s.110.

korporativismen som ideologi og forkaster det meste av nazistisk ideologi, deriblant, hvis vi lar tvilen komme Engdahl til gode, de antisemittiske holdningene, er det merkelig at Hansen ønsker Engdahls holdninger i *Folk og Land* miljøet, og ikke verdsetter Oredsson sitt ord like høyt. Dessuten skriver Bangsund at kretsene rundt Erik Rune Hansen og Odd Melsom stemplet Engdahl som forræder, men Hansen fremstår nærmest som en bidragsyter til at Engdahl skal få spalteplass i avisen.

4.3. Sammenfatning: En dynamisk påvirkning

Engdahls virke i *Folk og Land* er dynamisk, og preget av en "pause." Engdahl har ikke de samme holdningene til rase-spørsmålet som nazistene, og han ønsker et samlet Europa under EEC i motsetning til en mer regional avgrenset nasjonalisme. Samlingsideen til Engdahl kom allerede under stiftelsen av Malmörörelsen. Han forsøkte da å skape et tett samarbeid mellom flere fascistiske grupperinger på tvers av landegrensene med den hensikt å kunne forene Europa under den korporative ideologi, som regnes som et grunnelement i den italienske fascismen. Diskusjonen rundt EEC kom med Engdahl til *Folk og Land*, og flere medlemmer av NUF syntes at EEC hørtes ut som et plausibelt alternativ. Dette skapte debatter innad i avisen, både fra ordinære skribenter og meningsfeller, og fra redaktørene for avisen. Siden diskursen var så lite merkbar forut for Engdahl sitt "comeback," er dette en direkte påvirkning på de norske kretsene og deres debatter. Spørsmålet er hvordan nasjonalister kan støtte en nærmest overnasjonal politisk tilnærming?

Dessuten var han tydelig sympatisør med de tidligere NS-medlemmene i løpet av 1950-tallet, og uttalte flere ganger urettferdigheten landsvikeroppgjøret hadde hatt. Denne holdningen og støtte var det avisen trengte på 1950-tallet da det var den politikken avisen frontet.

I motsetning til nazismen anså ikke Engdahl jødene som et rasemessig problem, men heller som en kulturell utfordring. Dette gjaldt for øvrig også innflyttere generelt. Han mente at disse ikke kunne få utfoldet seg og oppnå en indre tilfredsstillelse på lik linje som etnisk befolkning, siden kulturen var annerledes. Derfor var det best om man bodde i det landet man kom fra. Dette forklarer også hvorfor Engdahl støttet opprettelse av Israel, jødene hadde en kulturell tilknytning til den regionen.

Denne holdningen vil dog være kategorisert som en rasistisk tilnærming mot innflyttere, fordi han har for det første erstattet kun begrepet "rase" med "kultur." For det andre, han mener at fremmede ikke kan integreres i andres samfunn. Slik sett kan en si at han er imot fremmede i eget land på lik linje som en rasist er det.

Det som er det mest essensielle med Engdahl som ideolog er den korporative tilnærmingen han har for et nytt Europa, og for øvrig hans syn på EEC. Det er denne som skal være løsningen, for både Norden, Europa og verden. Dette er direkte inspirert fra den italienske fascismen, og han er pådriver for synet i sin egen bevegelse Malmörörelsen, og til små grupperinger som *Folk og Land*-abonnenter.

5. Nordiska Rikspartiet og Göran Assar Oredsson: Et ungt pust, et gammelt miljø

I denne delen av oppgaven skal jeg gå inn på Göran Assar Oredsson sin tilknytning til de norske kretsene rundt og innad i *Folk og Land*. Det blir essensielt å berøre hvordan Oredsson og Nordiska Rikspartiet fremsto som et klassisk nasjonalsosialistisk alternativ i etterkrigstiden, og hvilken påvirkning han faktisk hadde på de norske miljøene i perioden 1949-1975. Derfor skal jeg først gi en kort innføring om Nordiska Rikspartiet og dets ideologi, før jeg går inn på hvordan de påvirket de norske kretsene på ulike måte. Et eksempel er gjennom ungdommen som en essensiell gruppe i perioden, spesielt i fra 1967 og frem til 1975.

Istedenfor å se på påvirkning i overordnede tidsperioder, slik som hos Engdahl, har jeg valgt å heller kategorisere virket til Oredsson og Nordiska Rikspartiet i temaer. Disse temaene vil bli gått igjennom nærmest kronologisk. Temaene blir Ideen Norden, *Folk og Lands* holdninger til Oredsson, og Den norske ungdommen. Ideen Norden tar for seg de ideologiske drøftingene som omhandler en svensk-norsk koalisjon i tidsperioden. *Folk og Lands* holdninger omtaler avisens refleksjon om Oredsson og Nordiska Rikspartiet, men også synspunkter om nasjonalsosialismen. Den siste delen omhandler de norske unge i *Folk og Land*-miljøet, og hvordan disse forholdt seg til Oredsson og Nordiska Rikspartiet. Dette er spesielt viktig da Hallvard Paasche(1941-1999) var lederen for den norske seksjonen til Nordiska Rikspartiet i 1962, og var den første redaktøren i ungdomsspalten til *Folk og Land* i 1967.

5.1. Nordiska Rikspartiet

Nordiska Rikspartiet, eller Det Nordiske Rikspartiet på norsk, ble stiftet i 1956 i Sverige med Göran Assar Oredsson som leder. Rikspartiet går innunder kategorien et klassisk nasjonalsosialistisk parti. Etter andre verdenskrig hadde det blitt vanskeligere for nasjonalsosialistene å ytre ideologien de sto for. Det gjør at den klassiske rammen som man fort kan kategorisere Rikspartiet innunder, bør automatisk falle bort. Det var enklere, og mer tolererbart å ha nazistiske ideer før andre verdenskrig. Derfor måtte Rikspartiet på lik linje med andre nazistiske og fascistiske grupperinger finne nye måter å nærme seg allmuen på.¹³⁵

Göran Assar Oredsson var partiets leder så lenge det eksisterte utenom en periode, 1975-1978, da hans kone Vera Oredsson var leder. Göran Oredsson startet sin politiske karriere hos tidligere Lindholmere, der han ble kontaktet av Sven Lundehäll i 1955. Lundehäll ville verve ham til sitt nasjonalsosialistiske tidsskrift, men Oredsson takket nei. Årsaken til dette skal, ifølge Löow, være fordi Oredsson mente at det ikke var riktig å presentere nasjonalsosialismen på en vag måte for å unngå å skremme bort

¹³⁵ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.179.

potensielle sympatisører og medlemmer. Oredsson blir derfor betraktet som en av de første nazistiske profilene i Sverige etter andre verdenskrig, som ikke gjemte bort den nasjonalsosialistiske ideologien gjennom ulne taler og skrivelser, men brakte den tydelig frem for å få støttespillere som var enig med nasjonalsosialismen slik den var. Da partiet ble stiftet i 1956 gikk det under navnet Sveriges Nationalsocialistiska Kampförbund, og i 1957 endret det navnet til Rikspartiet. Partiet ble deretter delt opp i flere mindre aksjonsgrupper, som ble spredt utover i Sverige da medlemstallene økte.¹³⁶

5.2. Rikspartiets ideologi

Foreløpig har vi lagt til grunn et punkt om ideologien til Oredsson og Rikspartiet. Det er at nasjonalsosialismens ideologi skal ikke bli tildekket, for å på den måten å appellere til allmuen. Men hva legger Oredsson i nasjonalsosialisme som ideologi?

I den svenske nasjonalsosialismen ligger fokuset på antisemittismen og raseideologi. Dette på lik linje med NSDAP i Tyskland i mellomkrigstiden. I etterkrigstiden forsvant den klare og tydelige antisemittismen, og den ble erstattet med koder og symbolikk i ulike tidsskrifter og taler. Men budskapet var fremdeles det samme.¹³⁷ Oredsson, som fortrinnsvis var imot slike kodede formuleringer, skrev blant annet i det første partiprogrammet at “judarnas makt över närings- och kulturliv skulle brytas.”¹³⁸ Ved flere anledninger i løpet av 60-tallet ble Rikspartiets støttespillere arrestert på grunn av hatefulle ytringer. Det fortsatte gjennom 70-tallet også, spesielt via partiavisen *Nordisk Kamp*. Videre har Nordiska Rikspartiet alltid vært antidemokratisk. De har også konsekvent hyllet førerprinsippet. For Rikspartiet står jødene og forræderne, som eksempelvis kommunister, bak den demokratiske strukturen i Sverige.¹³⁹ Antisemittismen kommer også frem i *Folk og Land*. I en kortere artikkel “drøfter” Oredsson funnene i konsentrasjonsleirene. Han mener blant annet det ikke er mulig at det fantes så mange gullplomber etter jødene, og at heller ikke alle kunne hatt råd til alle disse plombene. Derfor er det viktig, ifølge han, at man stiller spørsmål rundt hva som faktisk er sant når det gjelder konsentrasjonsleirene.¹⁴⁰

Et annet kjennetegn hos de svenske nasjonalsosialistene var antikommunismen. Dette er noe som generelt vises hos høyreekstreme, slik som Engdahls Nysvenska Rörelsen. I nazismen står antikommunisme og antisemittisme tett, siden jødene har skyld i kommunismen, liberalismen og

¹³⁶ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.183-185.

¹³⁷ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.321, 347-348

¹³⁸ Gjengitt fra Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.366. *Rikspartiet vil ...* (1958).

¹³⁹ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.391-392.

¹⁴⁰ *Folk og Land* 1963, nr.14, s.2: Lögnpropagandan når sin höjdpunkt!.

kapitalismen. Antikommunisme var et ideologisk ståsted som aktivt ble drøftet i den offentlige debatten under den kalde krigen. Det raseideologiske aspektet, som ikke kunne bli diskutert på samme måte, ble innsnevret innunder denne kategorien.¹⁴¹

Følger vi den røde tråden i argumentasjonen kommer det frem et ønske om et nasjonalt fellesskap i Norden, fortrinnsvis Norge og Sverige, basert på rase. En nordisk sammenslåing er et ønskelig ideal, heter det i en av Rikspartiets første brosjyrer.¹⁴² For Rikspartiet er sosialismen basert på en nasjonal- og rasetilhørighet, og det er dette som skal bygge opp samfunnet – ikke klasser slik som marxismen og kommunismen hevder. Dette medfører et selektivt samfunn, hvor den “korrekte rasen” er den som er ledende.¹⁴³

Nordiska Rikspartiets ideologi fokuserer på rase og nordisk fellesskap. Videre uttrykker de forakt for jødene og kommunister, slik som vi kan finne igjen i mellomkrigstiden. Hovedforskjellen er at Rikspartiet ble opprettet i etterkrigstiden, og derfor måtte nærme seg samfunnet og potensielle støttespillere på en annen måte enn det nazistiske partiet måtte i mellomkrigstiden. Dessuten hadde mellomkrigstidens Nazi-Tyskland et fokus på den pangermanske ideen, noe som Oredsson ikke direkte er imot. Men Rikspartiets ønske var det nordiske fellesskapet. Denne ideen baserer seg på at Norge og Sverige skal forenes for å ivareta de nordiske verdiene, noe som den pangermanske samlingsideen ikke kan ivareta på samme måte.

5.3. Nordiska Rikspartiet i *Folk og Land*

5.3.1. Odd Melsom og Alexander Lange blir redaktører

Rikspartiet ble stiftet i 1956, men det var først i 1958 det ble omtalt i *Folk og Land*. Dette var gjennom en liten reklame for Rikspartiets egen partiavis *Nordisk Kamp*.¹⁴⁴ 1956 hadde vært et år preget av svensk rettsanalyse av krigsoppgjøret i Norge. *Folk og Land* hadde fremdeles stor tilknytning til forbundet for Sosial oppreisning. Med denne begrunnelse kan det tenkes at det ville sende ut feil signaler i Norge og blant leserne av *Folk og Land* å reklamere for et nystiftet svensk nasjonalsosialistisk parti. En annen

¹⁴¹ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.397-400.

¹⁴² “Ett nordiskt statsförbund förblir för oss ett eftersträvansvärt ideal, ...” *Rikspartiet vil*(1958).

¹⁴³ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.400. Oredsson (1972) - *Nordiska Rikspartiet kampar for ...*, s.5.

¹⁴⁴ *Folk og Land* 1958, nr.15, s.7: Den nordiska tidningen.

årsak er nok også uvissheten om dette ville være en døgnflue eller ei, siden tidsperioden fremdeles var preget av nasjonalistiske ideer i Europa.¹⁴⁵

I 1958 kommer det også et skifte i *Folk og Land*. Redaksjonen får to nye redaktører med Odd Melsom og Alexander Lange. Før andre verdenskrig hadde Melsom blant annet vært aktiv innenfor den radikale Elverumsgruppen, som var en seksjon av Nasjonal Samling. Han hadde også jobbet som redaksjonssekretær i NS' hovedorgan *Fritt Folk* under krigen. Melsom var presseleder i LO fra nyttår 1942, og med det kom en konsolidering og en radikalisering av de sosialistiske strømningene innad i NS. Dette spesielt siden Melsom var stor tilhenger av sosialismen. En viktig ideologisk tanke var korporativismen. Arbeidernes rett skulle sikres gjennom lovverk. Den korporative ideen hadde støtte i NS, men de radikale sosialistene innad i partiet ønsket å gi den en høyere profil. Loven som Melsom promoterte var den korporative Arbeidets Lov.¹⁴⁶ Melsom ønsket seg et nasjonalistisk og sosialistisk Norge. NS måtte derfor legge til rette for dette etter krigen. Han avviser dessuten pangermanismen ved å mene at Norge må være selvstendig og NS må selv greie å bygge opp nasjonen.¹⁴⁷

Alexander Lange hadde vært aktiv i Fedrelandslaget i løpet av 1930-tallet, som ønsket å samle de nasjonalistiske kreftene i Norge mot sosialismen. I løpet av 30-tallet ble det tydelig at gruppen var inspirert av den italienske fascismen og tyske nasjonalsosialismen.¹⁴⁸

Alexander Lange hadde også hatt tilknytning til NS under andre verdenskrig, og sonet dom etter krigen. Han hadde tjenestegjort som politifullmektig og hadde også vært ved Leningradsfronten. Presseerfaringen hans kom hovedsakelig fra før krigen, hvor han blant annet jobbet i lokalavisen *Nordstrand Avis*, og som redaktør i *Leidangen*. Han bidro med artikler og annet arbeid i *8.mai* og *Folk og Land* før han ble redaktør der.¹⁴⁹

Med redaksjonsskiftet kommer det mer radikal ideologi som preger artiklene i *Folk og Land*. Flere spalter og innlegg handler om nordisk samarbeid eller en nordisk union – også skrevet av nordmenn.¹⁵⁰

¹⁴⁵ MSI I Italia, Moseley I England, Bardéche I Frankrike, som eksempler.

¹⁴⁶ Hårseth(2017), "Mellom revisjon og politisk opposisjon," s.290-291. Sørensen, *Hitler eller Quisling*(Oslo: J. W. Cappelen Forlag A/S, 1989), s.162-165.

¹⁴⁷ Sørensen, *Hitler eller Quisling*(Oslo: J. W. Cappelen Forlag A/S, 1989), s.242-244.

¹⁴⁸ Dahl, Hjeltnes, Nøkleby, Ringdal og Sørensen red., *Norsk Krigsleksikon*(Oslo: J. W. Cappelen Forlag A/S, 1995), s.92: *Fedrelandslaget*. Hårseth, "Folk og Land 1967-75," s.10.

¹⁴⁹ Hårseth(2017), "Mellom revisjon og politisk opposisjon," s.291-292.

¹⁵⁰ Kai Normann, Odd Melsom og Alexander Lange, Erik Rune Hansen, m.fl, var blant annet meget aktive og flere av deres artikler vil bli brukt som eksempler gjennom oppgaven.

Et slik nordisk samarbeid, skrev redaktørene, skal kunne verne om den nordiske rasen.¹⁵¹ Nordisk samarbeid kan også sørge for at Norden, spesielt Norge, gjør seg uavhengig fra den amerikanske politikken og Vesten. Dette vil kunne videre bidra til å sikre Nordens interesser.¹⁵² Ved at nordmennene begynte å ytre et behov for samme ideologi som Oredsson, ble det gunstig for ham å skrive inn til *Folk og Land*. Det ble nå viktig å legge et grunnlag i Norge siden interessen for sammenslått Norden økte.

5.3.2. Stiftelsen av Nordisk Samling 1955 og dets betydning

Til tross for at Nordiska Rikspartiet ikke ble omtalt i *Folk og Land* før mot slutten av 1950-tallet, hadde Oredsson kontakt med aktive skribenter i avisen. Oredsson debuterte i avisen med "*Norska kamerater, se hit. Medlemmer av Waffen-SS inbjudas att deltaga i 'Nordisk Apell' i Malmö 11.september.*"¹⁵³ Det som er spesielt, er at denne rubrikken/annonsen ikke er signert av noen personer. Det står at man kan registrere seg ved å sende en melding til "Nordisk Appell." Uten en underskrift så vet man ikke hvem man henvender seg til, men dette visste blant annet ideologene og de mer aktive innenfor *Folk og Land*. Bangsund skriver at flere nordmenn deltok på denne samlingen høsten 1955 som var kamouflert som et veteranstevne for tidligere elitesoldater. Her var blant annet Kai Normann, Kathrine Normann, Anders Hafskjold og Odd Melsom. Kathrine holdt en tale om Quisling og hans ideer. Oredsson skal i løpet av dette arrangementet luftet ideen om en felles nordisk organisasjon, med et felles nordisk tidsskrift. Nordisk Samling hadde blitt en realitet. Kai og Kathrine Normann deltok også på minnedagen etter Karl XII i Sverige 30.november sammen med Nordisk Samling. Begge to talte i løpet av seremonien, om hvordan de nordiske landene trenger et samarbeid seg imellom. Ekteparet fikk dessuten roller i styret til Nordisk Samling i løpet av denne høsten.¹⁵⁴ To år senere, i 1957, ble det første partiprogrammet til Nordisk Samling skrevet hos Kai Normann, med bidragsyttere fra alle skandinaviske land. Oredsson var dog ikke til stede på det tidspunktet.¹⁵⁵ Henvendelser og spørsmål i Norge kunne sendes til Kai Normann, som satt i administrasjonen til Nordisk Samling.¹⁵⁶

Det trekkes ofte paralleller mellom etterkrigstidens nasjonalsosialister og karolinerne, men det startet med Lindholms ungdomsorganisasjon Nordisk Ungdom som brakte ritualene rundt Karl XII inn i de nasjonalsosialistiske kretsene i mellomkrigstiden. Her sverget de til de karolinske heltetradisjonene.¹⁵⁷

¹⁵¹ *Folk og Land* 1958, nr.2, s.3: Vekk med frasene!

¹⁵² *Folk og Land* 1958, nr. 10, s.2: Utenriksministermøte "på høyeste plan."

¹⁵³ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.76. *Folk og Land* 1955, nr.27, s.3: Norska Kamerater, se hit!

¹⁵⁴ *Nordisk Kamp* 1956, nr.1.

¹⁵⁵ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s. 77-78.

¹⁵⁶ *Folk og Land* 1957, nr.21, s.3: Nordisk Samling. Nr.22, s.3: *Nordisk Samling*.

¹⁵⁷ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.470-471.

Fra og med 1956 har Nordiska Rikspartiet minnet Karl XII med kransnedleggelse den 30-november. Kransen har teksten "Alltid i ärofull hågkomst."¹⁵⁸ NRP beundrer Karl XII som en ensom helt, som kjempet trofast sin nordiske kamp. Dessuten er de inspirert av karolinerne som var tro mot lederen sin, til tross for meninger utenfra. Også den Nysvenska Rörelsen feiret Karl XII. Per Engdahl beundret Karl XII, fordi han var en representant for den svenske staten. Karl XII ble sett på som en reformasjonist.¹⁵⁹ Begrunnet i at Karl XII sin dødsdag 30.november har en såpass stor nasjonalistisk status blant de svenske nasjonalistene, er det merkelig at norske nasjonalister støtter oppunder dette. Dette spesielt med begrunnelse i at Karl XII sitt mål var å erobre Norge og legge det under svensk styre.

Betydningen av slike seremonier var ikke fremmed for nordmennene. Quisling hadde holdt lignede seremonier på 1930-tallet og frem til 1942. Nasjonal Samling sine årlige riksmøter fra 1934 til 1936, som eksempler, hadde vært tilknyttet historiske steder som minnet møtedeltakerne om "viktige" personer i norsk historie. Dette var for eksempel Stiklestad eller Akershus festning, hvor Quisling holdt taler om hvordan NS videreførte store norske profiler fra vikingtid og middelalder. Man mintes personer som Olav Haraldsson (den Hellige), eller Harald Hardråde.¹⁶⁰

En annen svenske som var meget aktiv innad i Nordisk Samling og de svenske nazistiske miljøene, var Sven Lundehäll. Han var medlem i Engdahls Nysvenska Rörelse frem til 1955, og var senere med på å grunnlegge Nationalsocialistiska Kampförbundet sammen Oredsson, som ble til Nordiska Rikspartiet. Han var også med på stiftelsen av Nordisk Samling i 1955.¹⁶¹ Gjennom Nordisk Samling bidrar Lundehäll med på å arrangere treff for medlemmer og interesserte. Det står lite om norsk deltakelse på disse arrangementene i *Folk og Land*, sikkert fordi dette var kun 10 år etter krigen. Lundehäll og Kai Normann har nok et tett samarbeid gjennom Nordisk Samling, og Lundehäll nevnte Normann som leder av Nordisk Samling ved en senere anledning.¹⁶² Hensikten med arrangementene er ideen om et samlet Norden, på samme måte grunnlagsideen til Nordisk Samling.

Lundehäll skriver i et innlegg i *Folk og Land* at veien videre mot et rensert Europa er igjennom ungdommen. Dette skal være den viktigste oppgaven ifølge forfatteren. Problemet for Lundehäll er de politiske ideologiene som regjerer i de ulike nasjonene. De er enten marxistiske eller liberalistiske, og de unge i dag har blitt et produkt av dette. Lundehäll påpeker at den yngre europeiske generasjonen

¹⁵⁸ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.472-473

¹⁵⁹ Lööw, *Nazismen i Sverige 1980-1999*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.485-487.

¹⁶⁰ Dahl, *Quisling - En norsk tragedie*(Oslo: Aschehoug, 2004), s.162. Dahl, Hjeltnes, Nøkleby, Ringdal og Sørensen red., *Norsk Krigsleksikon*(Oslo: J. W. Cappelen Forlag A/S, 1995), s.353: *Riksmøte*.

¹⁶¹ Lööw, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.168-169.

¹⁶² *Dagbladet* 19.1.1960 nr.15, s.1, 10: Ytterligere 7000 nynazistiske fanatikere organisert i Sverige.

begynner å søke støtte hos den nazistiske ideologien, og derfor er det viktig at den eldre garde viser vei for den engasjerte ungdommen.¹⁶³ Lundehäll trekker altså frem ungdommen, og veien videre inn i samfunnet for nasjonalismen skulle være via de unge.¹⁶⁴ Dette skulle bli bevist gjennom ungdommens engasjement i Norge på 60-tallet, men hadde allerede begynt å spire i Sverige gjennom Oredssons påbegynte aktivitet. Oredsson var den essensielle ungdomslederen, han var ung selv. Han hadde dessuten kun opplevd krigen som et barn (født i 1933), noe som gjorde at han hadde en annen tilnærming til nasjonalsosialismen enn det de "gamle" nazistene hadde.

Rollen til Kai Normann i Nordisk Samling blir nærmest som ideolog. Han fremmer aktivt ideen om et samlet Norden og et nasjonalistisk tankegods. For at Norden skal være samlet trenger man en union, ikke slik som Kalmarunionen, men mer som en folkeunion der folket bestemmer seg for å være et forent nordisk folk. Hensikten med dette er å sikre at Norden blir en makt som andre nasjoner må ta hensyn til, og ikke slik som tidligere, hvor et eller flere av de nordiske landene har vært i en krisetilstand uten at de andre har vært det.¹⁶⁵ Ved å delta på stiftelsesmøtet av Nordisk Samling, gir det Normann muligheten til å komme med ideen om å se på Norden som en samlet nasjon. Det er denne ideen som skal være den nordiske nasjonalistiske ideen.

Med ideen om et nordisk samarbeid fortsetter Kai Normann diskurs i *Folk og Land*. Han fremmer ideen om at Norden skal ha felles utenrikspolitikk, og at det er utenrikspolitikken som skal sikre Nordens nøytralitet.¹⁶⁶ Siden ekteparet Normann, og da spesielt Kai, var meget aktiv innad i både Nordisk Samling og *Folk og Land*, kunne de nærmest fungere som en kanal med informasjon og politisk ideologi fra Sverige og de svenske kretsene, til Norge og de norske kretsene.

Odd Melsom og Orvar Sæther, som begge hadde vært ledende NS-medlemmer, ønsket seg mer enn kun Nordisk Samling. For disse to var Kai Normann en idealist og drømmer, så Melsom fremmet en mer dagsaktuell politikk. De ville at Oredsson skulle åpne en norsk avdeling av Nordiska Rikspartiet. Spesielt Sæther hadde mye kontakt med Oredsson, og gjennom *Folk og Land* ble denne ideen dyrket. For å få til nordisk samarbeid ønsket Melsom at de nordiske tidsskriftene skulle samarbeide tettere og utveksle artikler seg imellom.¹⁶⁷ Det kommer til uttrykk som en glød som blir tent med Oredsson, ikke bare i Sverige, men også i Norge. Fordi Melsom hadde vært særdeles aktiv innad i NS under krigen, både som

¹⁶³ *Folk og Land* 1955, nr.5, s.4: Europas ungdom måtte vara europeisk.

¹⁶⁴ Lundehäll fikk spalteplass i *Folk og Land* for å kunne appellere til den yngre generasjonen, og for å rette et fokus på at europeisk ungdom måtte forbli europeisk. Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.74.

¹⁶⁵ *Nordisk Kamp* 1956, nr.2.

¹⁶⁶ *Folk og Land* 1958, nr.10, s.2: Utenriksministermøte "på høyeste plan."

¹⁶⁷ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.80-81.

en profil og også ideolog, ga nok Oredsson Melsom håp om å kunne bringe nasjonalistiske tendenser tilbake til Norge og videre i Norden.

Sæther hadde blant annet jobbet som stabssjef for Hirden. Han hadde også tilhørt dem som ønsket å samarbeide med tyskerne under krigen, og hadde troen på at Hitler var den rette lederen - også i Norge. Dessuten fantes det bare én nasjonalsosialisme, den tyske nasjonalsosialismen. Det må derfor understrekes at Sæther var sterk tilhenger av den pangermanske samlingsideen. Da kunne det ikke være rom for spesifikke nasjonale varianter. Sæther ønsket at Hirden skulle ta ansvar for den germanske oppvåkningen og ideologien innad i Norge.¹⁶⁸

Dette viser at *Folk og Land* gikk i retning av en NS-ideologi, med et ønske om modernisering av denne for at den skulle tilpasses Norge og Norden. *Folk og Land* går derfor bort fra identiteten sin om å være et organ for å diskutere, og potensielt endre krigsoppgjøret, i retning av en mer nasjonalistisk avis. Slik får dessuten "ny-nasjonalister" som Oredsson enklere og mer innpass i avisen. Kai Normann fortsatte også å være aktiv innad i avisen, og var å finne som artikkelforfatter rundt ideologiske spørsmål knyttet til f.eks. nasjonalsosialisme.¹⁶⁹

5.3.3. Veien videre med Nordiska Rikspartiet

I 1958 valgte Oredsson og Nordiska Rikspartiet solkorset som partisymbol. Partiavisen *Nordisk Kamp* hadde solkorset på avisforsiden for å symbolisere tilknytning til Nordiska Rikspartiet.¹⁷⁰ Solkorset hadde også vært partisymbolet til NS i Norge. Valget av symbol kom på trykk i *Folk og Land*.¹⁷¹ Ved å velge tilsvarende symbolikk som NS, appellerer det til de personene som ikke hadde ønsket å bryte med NS etter andre verdenskrig. Dessuten var solkorset et symbol på Quisling, som ofte ble omtalt som en sann sønn for Norden og Norge. Slik kunne solkorset samle de nasjonalistiske kreftene som trodde på et forent Norden.¹⁷² I 1961 uttrykte også Oredsson at han ønsket seg en mann som Quisling til å styre Norden. Quisling var en nordmann som fremtidige generasjoner skal kunne se opp til.¹⁷³ Det er tydelig at Oredsson beundret Quisling og hans virke, og det kan virke som om han til tider ønsker å bringe NS-

¹⁶⁸ Sørensen, *Hitler eller Quisling* (Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1989), s.13, 15, 116-121. Dahl, Hjeltnes, Nøkleby, Ringdal og Sørensen red., *Norsk Krigsleksikon* (Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1995), s.411: Orvar Sæther.

¹⁶⁹ Han anser seg selv som en nasjonalsosialist og ikke som en nazist. Dette begrunner han blant annet i at en nazist er noen som ikke hører hjemme i samfunnet. En nasjonalsosialist derimot er en som promoterer sosialisme på nasjonal grunn, og ivaretar nasjonale tradisjoner. *Folk og Land* 1967, nr.9, s.1-2: Hvem er nazist?

¹⁷⁰ *Nordisk Kamp* 1958, nr.6

¹⁷¹ *Folk og Land* 1959, nr.2, s.8: Det svenske rikspartiet.

¹⁷² *Nordisk Kamp* 1961, nr.2.

¹⁷³ *Folk og Land* 1961, nr.36, s.2: Vidkun Quisling.

ideologien inn i det moderne samfunnet fremfor å redefinere nazismen selv. Oredsson fortsetter å presisere ønsket om ha Quisling som en sentral figur innad i den nordiske nasjonalsosialistiske ideologien, og vil ha Quisling som en skytsfigur for Norden.¹⁷⁴ Dette blir en bekreftelse ovenfor de tidligere NS-medlemmene som fremdeles er aktive, om at Quisling som en nordisk frontfigur ikke er en ulogisk og negativ tanke. For redaktørene i *Folk og Land*, som aktivt forsvarer Quisling, er dette kun positivt. Dessuten vil Oredsson kunne få appellert Quisling-idealet inn hos ungdommen.

Ideologien til Oredsson begynner også å komme frem i *Folk og Land*. I løpet av 1959 uttrykker Oredsson et ønske om å rense Europa fra den sionistiske undertrykkelsen som han mener råder.¹⁷⁵ Rikspartiet uttrykker senere også bekymringer knyttet til asiatisk innvandring, som i fra Tibet i dette tilfellet. Dette vil kunne medføre raseblanding, noe som ikke er ønskelig. De presiserer at tibetanere er gode folk, men at det er konsekvensen av potensiell innflytting de ikke ønsker. *Folk og Land* skriver at de er mer skeptiske til utenlandsk arbeidskraft, da dette kan gå utover norske arbeidere.¹⁷⁶ For Oredsson er idealet et samlet Nordisk rike, hvor den nordiske befolkningen med tilknytning til den nordiske rasen skal være likestilt. Dette fordi de nordiske folkene har fellesinteresser, og disse interessene må bli ivaretatt.¹⁷⁷ Et viktig element er da å kunne skape og å ha nok arbeidsplasser til sin egen befolkning, slik at de kan få en egen inntekt. Det er derfor ikke gitt at det er plass til, eller behov for, utenlandske arbeidstakere.

I 1961 hadde Nordiska Rikspartiet fått seksjoner i alle de fem nordiske landene, og med dette kunne NRP fremme sin ideologi enklere på tvers av landegrensene. I første rekke ønsket NRP en samlingspolitikk for å forene Norden. Hallvard Paasche, lederen i NRP seksjon Norge, motiverte tilhengere av den nasjonalistiske ideologi til å melde seg inn i den norske seksjonen av NRP. *Nordisk Kamp* fikk også flere abonnenter av dette.¹⁷⁸ Allerede i 1962 hevder *Nordisk Kamp* at utviklingen og fremmarsjen i Norge har blitt såpass stor at NRP får spredd målene sine i et tilfredsstillende tempo. Dette har medført at Paasche har blitt intervjuet flere ganger av den norske pressen.¹⁷⁹ Paasche sa blant annet i et intervju at han var stolt over å være nazist.¹⁸⁰

¹⁷⁴ *Folk og Land* 1962, nr.25, s.2: Framtiden för Norden.

¹⁷⁵ *Folk og Land* 1959, nr.2, s.8: Det svenske rikspartiet.

¹⁷⁶ *Folk og Land* 1960, nr.29, s.3: Tibetanere til Norge?

¹⁷⁷ *Folk og Land* 1962, nr.25, s.2: Framtiden för Norden. Brosjyren: *Rikspartiet vil ...*(1958), Ett nordiskt statsförbund förblir för oss ett eftersträvansvärt ideal, ty de nordiska folken ha mera gemensamt än de flesta andra – deras gemensamma interessen måste beslutsamt förenas och tillvaratagas gentemot alla stormaktsplaner och internationaliseringssträvanden. S.19.

¹⁷⁸ *Nordisk Kamp* 1961, nr.2, nr.3.

¹⁷⁹ *Nordisk Kamp* 1961, nr.3. *Nordisk Kamp* 1962, nr.1.

¹⁸⁰ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.86.

For å kunne bekjempe kommunisme, og dens fremvekst, må Europa gå i retning nasjonalsosialismen. Oredsson hevder at folk vil imøtekomme nasjonalsosialismen og samle seg under den. Selv om man ikke bekjemper kommunismen med en gang, er det viktigste støtten til nasjonalsosialismen.¹⁸¹

Oredsson trekker paralleller mellom problemene Hitler fremstilte i ulike taler fra mellomkrigstiden, og dagens samfunn i 1964: den vanlige borger er redd for å vise sin støtte til nasjonalsosialismen. Derfor, mener Oredsson, at Norden skal være en modell for Tyskland, slik at tyskerne på ny skal få lov til å elske landet sitt. Norden må derfor gå frem som et godt eksempel på å bevare rasen, kulturen og moralen som en gang var. Nasjonalsosialismen må derfor rense Norden, og deretter Europa.¹⁸² Ideen om den tyske nasjonalsosialismen drøfter Oredsson i *Folk og Land*. Oredsson forteller i en artikkel om starten på andre verdenskrig for 25 år siden. Krigen startet fordi Hitler var presset fra alle kanter. I dag kjemper Oredsson sammen med nasjonalister for at nasjonalsosialismen ikke skal bli presset til krig, fordi det som skjedde med Hitler var svært uheldig. *Folk og Land* og *Nordisk Kamp* skal fortsette med å fortelle sannheten om krigen og nasjonalsosialismen, ikke løgnene som alle andre gjør.¹⁸³ Her kommer det frem at Oredsson rettferdiggjør Hitlers tanker og handlinger, og at folket i Norden, og verden for øvrig, bør adoptere nasjonalsosialismen. Da erobres kommunismen innenfra, og det demokratiske systemet er nødt til å følge den nasjonalsosialistiske ideologi. Mot slutten av 1964 hevder Oredsson at flere støtter seg til den nasjonalistiske ånden som vokser i Norden. Gløden vokser blant folket. Ifølge Oredsson er denne gløden godheten selv.¹⁸⁴ Dette er blant annet et resultat av at ungdom mobiliseres.

Mot slutten av 1965 drøftes det aktivt av norske skribenter i *Folk og Land* om det nordiske samarbeidet som Oredsson har tidligere drøftet i avisen. Hvis NATO skulle gå i oppløsning ville det være gunstig å legge en plan for en svensk-norsk allianse. Skribenten *Siegfried* hevder at det ville være hensiktsmessig å gå denne veien uavhengig av NATOs fremtid.¹⁸⁵ Redaktørene mener at Norge bør gå ut av NATO og inn i en allianse med Sverige så fort som mulig. Dette for å forhindre at Norge kommer imellom to stormakter i en potensiell verdenskrig.¹⁸⁶ Som et svar til redaktørenes holdninger skriver en annen at han er enig med dem i å dra Norge ut av NATO. Dette fordi det viktigste er å sikre Norges og Nordens interesser – ikke stormaktenes. Skribenten er dog uenig i å skape et samarbeid med Sverige, fordi Sverige ikke kan

¹⁸¹ *Folk og Land* 1962, nr.29, s.1, 6: Nordisk Samling.

¹⁸² *Folk og Land* 1964, nr.12, s.5, 6: Den nordiska samlingen – Framtidens lösén!

¹⁸³ *Folk og Land* 1964, nr.22, s.3: 25 års minnet av andra världskrigets utbrott.

¹⁸⁴ *Folk og Land* 1964, nr.27, s.1, 7: Nynationalismens glöd blir förnyelsens världsbrand.

¹⁸⁵ *Folk og Land* 1965, nr.23, s.1, 2, 7: Går FOLK OG LANDS önskedröm i oppfyllelse? Nr.24, s.5, 7: "Åh, dessa jävla hjältar!"

¹⁸⁶ *Folk og Land* 1965, nr.25, s.3: Mens vi venter på systemskiftet.

sikre Norges interesser, og at det er kun Norge som kan gjøre dette.¹⁸⁷ Holdningene mot NATO fortsetter inn i 1966, og ønsket om et forent Norden med Sverige er en plattform for diskusjon og ideal.¹⁸⁸ Dette blir en gjennomgående trend i avisen. Redaktørene fortsetter med å fremme Norden som et samlet rike, for å unngå å komme i mellom USA og Sovjetunionen i en potensiell krig. Melsom og Lange påpeker nøytraliteten Norge hadde ved inngangen til andre verdenskrig, og at den nøytralitet ikke kom til nytte siden Norge var sårbart. I en potensiell allianse vil Norge, men også Norden, stå sterkere. NATO-venner og kritikere av et felles Norden, slik som VG, bør derfor ifølge *Folk og Land* drøfte denne potensielle løsningen.¹⁸⁹ Samlingsideen av Norden, da med Sverige, er ikke en ny tanke som kommer frem i avisen. Diskusjonene og drøftingene skjer hyppigere. Årsaken til dette er nok at svenskene, enten om det er Engdahl eller Oredsson, mobiliserte politiske krefter og diskusjoner i Sverige, med den hensikt å blant annet fremme samlingsideen. Samlingsideen, ifølge Nordiska Rikspartiet, ivaretar det nordiske folkets interesser, på det økonomiske, politiske og kulturelle plan.¹⁹⁰

Nordiska Rikspartiet fortsetter å få flere medlemmer i Sverige. Dette medfører at de åpner opp grupperinger i to nye regioner.¹⁹¹ Med denne utviklingen kommer det også flere abonnenter fra Sverige til *Folk og Land*, på slutten av 60-tallet og på tidlig 70-tall.¹⁹² Siden den norske kretsen også har økt, har dette gitt flere abonnenter hos *Nordisk Kamp*.¹⁹³ Dette er et tydelig eksempel på hvordan kretsene gjensidig påvirker hverandre, og det medfører at antallet medlemmer øker i miljøene.¹⁹⁴

Hallgeir Horde skriver en lengre artikkel i 1975 om en nordisk rikssamling. Denne skrives etter at en skribent i *Folk og Land* nr.1, hadde kalt tilhengerne for et slikt forslag for drømmere. Ifølge Horde skal ikke dette være en drøm eller en umulighet, men en nødvendighet. Norden og verden trenger nasjonalistiske tendenser, noe som vil oppstå etter at de ulike landene har fått en politisk og ideologisk oppvåkning. Horde drøfter om hvorvidt Norge hadde trengt Quisling i dag, og han mener at Quisling ville ha fokusert mer på de norske interessene og folket. Dette i motsetning til Arbeiderpartiets politikk før,

¹⁸⁷ *Folk og Land* 1965, nr.26, s.2: Forsvarssamarbeid med Sverige.

¹⁸⁸ *Folk og Land* 1966, nr.11, s.5, 8: Midt i all NATO-tryggheten!

¹⁸⁹ *Folk og Land* 1968, nr.8, s.3: Sverige - NATO og Norge. Nr.11, s.3: Diskusjonen omkring NATO.

¹⁹⁰ *Nordiska Rikspartiet kämpar för ...* (1961), s.22.

¹⁹¹ *Folk og Land* 1968, nr.12, s.2: Nasjonalistisk informasjonstjeneste.

¹⁹² *Folk og Land* 1974, nr.1, s.3: "Folk og Lands" fremtid.

¹⁹³ *Nordisk Kamp* 1970, nr.1.

¹⁹⁴ Det skal nevnes at det alltid er lurt å ta tall og prosenter som ekstreme grupperinger kommer med, med en klype salt da disse som regel er skrudd opp for å sette gruppa/bevegelsen i et bedre lys. *Dagbladet* diskuter medlemstallet til NUF, hvor de har sagt at de har cirka 900 medlemmer, men at man ikke kan stole på disse tallene og at de mest sannsynlig justert opp. *Dagbladet* 23.5.1975 nr.114, s.16: 10 ny-nazistiske brigader i Oslo.

under, og etter andre verdenskrig.¹⁹⁵

Horde introduserer dessuten en definisjon av begrepet og tanken *stornordisk felleskap* i *Folk og Land* i løpet av 1975, dette til tross for at han mener at noe stornordisk aldri har eksistert. Et stornordisk felleskap kan tolkes som et ideal. Definisjonen hans er at *stor* går inn på noe større, slik som "Great" i Great Britain. Videre ser han på Norden som en region bestående av Norge og Sverige. Dette kan kalles *Lillenorden*. Regner man med Danmark, Island og Finland kan man kategorisere det som *Stornorden*. Derfor må man starte med en koalisjon mellom Norge og Sverige, før man videre kan gå til de andre nordiske landene. Deretter vil det være logisk å fortsette til de andre europeiske landene med germansk herkomst.¹⁹⁶ Med dette gir Horde en dypere forklaring på hvorfor en nordisk koalisjon bør etableres. Slik anerkjenner han også koalisjonen som Nordiska Rikspartiet promoterer. Utviklingen av Norden som et middel mot NATO, EEC og Sovjetunionen blir drøftet på en idealistisk måte. Drøftingene om Norden øker i antall, og det blir flere av dem mot 1975 enn det det var på 1950-tallet.

Diskusjonen rundt det stornordiske trekker også frem meningsutvekslinger hos tidligere NS-medlemmer. Ifølge skribenten, undertegnet Ben, var dette noe Quisling ønsket, og var et begrep han også brukte. Definisjonen er tilnærmet lik Horde sin. Skribenten ønsker videre at man samarbeider tett med svenskene slik at dette kan oppnås. Samtidig ser han på det som en vanskelig oppgave siden Palme har, ifølge skribenten, jobbet tett med kommunismen og derfor rettet blikket bort fra nasjonalismen i landet.¹⁹⁷

Et medlem fra Nasjonal Ungdomsfylking mener at dette ikke er god nok grunn til å forkaste ideen om en koalisjon med Sverige.¹⁹⁸ Det blir derfor tydelig at flere i NUF fremdeles ønsker Sverige som en samarbeidspartner for å skape Norden. Om dette var NUF sitt ideologiske ståsted fra starten av, er noe usikkert. Men Paasche jobbet som sekretær i NUF, noe som kan indikere at ideen om Norden og en svensk-norsk koalisjon i alle fall hadde noen autoritære støttespillere i bevegelsen.¹⁹⁹ Dessuten har ikke NRP forkastet ideen om Norden som et ideal.

Gjennom de ulike spaltene og diskusjonene i *Folk og Land* er det tydelig at Norden i første omgang skal være et samarbeid mellom Norge og Sverige. Dette samarbeidet er også det Oredsson fremmer igjennom *Nordisk Kamp*. Men i de ulike brosjyrene til NRP kommer det ikke fram hva som ligger i

¹⁹⁵ *Folk og Land* 1975, nr.2, s.4: En nordisk rikssamling - Verken en drøm eller umulighet, men en nødvendighet.

¹⁹⁶ *Folk og Land* 1975, nr.5, s.2: Stornorden, hva vil det si?

¹⁹⁷ *Folk og Land* 1975, nr.6, s.4: Nordens frihet kan bare reddes i et større felleskap.

¹⁹⁸ *Folk og Land* 1975, nr.7, s.6: Ben er inkonsekvant.

¹⁹⁹ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.119.

begrepet Norden, men heller “hvorfor” Norden. Derfor er Hordes analyse av begrepet en pekepinn i hvilken retning de nasjonalsosialistiske kretsene forventer av samarbeid og utvikling.

5.3.4. Sammenfatning: Nordiska Rikspartiets tilnærming

Ideologisk ble redaksjonen til *Folk og Land* dreid mer tilbake mot en NS-ideologi med et fokus på en svensk-norsk koalisjon med redaktørskiftet i 1958. Norden som et ideologisk fokus, kom blant annet med etableringen av Nordisk Samling og deltakelse på minnemarkeringen av Karl XII dødsdag i 1955. Det å delta på den seremonien viser at de norske ideologene enten ønsket å blidgjøre svenskene for å kunne fortsette å opprettholde en god tone, eller, den mer logiske forklaringen, fordi de norske kretsene mente til dels at et nordisk rike var en form for nasjonalistisk tilnærming som var akseptert og et ideale. Det å delta på Karl XII dødsdag, som kan regnes som en dyp svensk nasjonalistisk tradisjon, var for nordmennene anti-nasjonalistisk. Dette spesielt med tanke på hva Karl XII representerte for nordmenn siden han ville erobre Norge. Men også hva som unionsoppløsningen medførte bare 50 år tidligere av anti-svensk tankegods i Norge.²⁰⁰ Sånn fremstår nordmennene som fortrinnsvis lite anti-svensk, men også lite nasjonalistiske.

Diskusjonene innad i *Folk og Land* tyder på at en nordisk tilnærming var en gunstig løsning. Ideen om å starte nærmest en nasjonsbygging kom med tanken om at de nordiske landene hadde en nærliggende historie, med kultur, språk og rase som ingen andre land delte. I generell nasjonsbyggings-teori er dette grunnelementer som ble omtalt allerede på 1700-tallet.²⁰¹ Her er det gunstig å gå tilbake til begrepet palingenetisk ultranasjonalisme for å forklare tankegangen for en nordisk koalisjon. Siden ultranasjonen kan appellere til både en fornyet nasjonalstat og til en “igjenfødt” rase eller sivilisasjon, potensielt på samme tid som i dette tilfellet, går den inn på følelsene og fleksibiliteten innenfor palingenetiske lengsler i en krisetid.²⁰² Problemet med dette er fortrinnsvis at dette ikke er en form for nasjonalisme, men snarere en skandinavistisk tilnærming fra Oredsson og *Folk og Land* sin side, fordi det de drøfter er en koalisjon. De begrunner handlingene med nasjonale interesser, men løsningen gir ikke et direkte nasjonalistisk resultat, men mer skandinavistisk. Derfor er deres handlinger lite nasjonalistiske. Årsaken for en skandinavistisk tilnærming er nok den potensielle krisetiden som kretsene opplever, og deres løsning er å argumentere i nasjonalistiske termer selv om løsningen blir skandinavisk. Hvordan en slik koalisjon skulle se ut, er illustrert på starten av oppgaven. Det virker som om den løsningen ble lite tatt

²⁰⁰ Nielsen, *Norvegr 1840-1914* (Oslo: Aschehoug, 2011), s.230-233.

²⁰¹ Rattansi, *Racism: A Very Short Introduction*(Oxford: Oxford Universety Press, 2007), s.36. Dette fenomenet refereres til som *Volksgeist*.

²⁰² Griffin, *Fascisme*, overs. Velsand og MNFFO/MNO(Oslo: Dreyers Forlag, 2019), s.62-69.

imot av leserne i *Folk og Land*, men den kom på trykk i avisen. Krisetiden som ofte blir presentert i *Folk og Land* har vært risikoen for å komme imellom Sovjetunionen og USA i en potensiell krig. Derfor må Norden, ifølge de neofascistiske kretsene, ut av NATO og samles for å sikre Nordens interesser som et geografisk område med den nordiske rasen.

6. Folk og Land: holdninger til Rikspartiet og Oredsson

På starten av 1960-tallet begynner Nordiska Rikspartiet å jobbe for ekspansjon og inkludering i Norge. Rikspartiet ønsker norsk ungdom til å styre den norske seksjonen for å oppnå dette.²⁰³ Dette medfører en potensiell økning av tilhengere som er ungdommer fra Norge, men også et sterkere bånd mellom unge fra Norge og Sverige. Kort tid etter dette kommer det frem i *Folk og Land* at Nordiska Rikspartiet har fått rotfeste i Norge.²⁰⁴ Det står lite om antall medlemmer tilknyttet den norske seksjonen av rikspartiet, og om hvor disse medlemmene bor. *Folk og Land* begynner å reklamere for den norske avdelingen til Rikspartiet, og det er Hallvard Paasche henvendelsene skal sendes til.²⁰⁵ Gruppen til Paasche holdt til i Bodø der han hadde blitt leder for den norske seksjonen til Nordiska Rikspartiet. Dette som en følge av oppfordringer fra *Folk og Land* og Oredsson.²⁰⁶ Den norske seksjonen hadde vært et ønske fra blant annet Melsom.²⁰⁷ Det er med Paasche Oredsson får direkte innflytelse i Norge og den Norske seksjonen av NRP.

Med ekspansjonen i Norge ønsket *Folk og Land* en utfyllende kommentar fra Göran Oredsson om Nordiska Rikspartiets mål og virke. Hensikten, forteller Oredsson, er å fremme det nordiske som en samlet enhet. Dette skal gjøres ved å kjempe for landet og folket. For å fremme dette budskapet ønsker Oredsson flere medlemmer, spesielt den yngre generasjonen. Det skal holdes møter og samlinger for de interesserte, slik at de kan ha et fellesskap. Solhjulet ble valgt som symbol fordi Quisling og Nasjonal Samling hadde dette. Avslutningsvis siterer Oredsson Quisling som fremmer den nordiske rasen.²⁰⁸ I samme nummer kommenterer *Folk og Land* at de ikke nødvendigvis støtter Oredssons ideologi. Med dette anerkjenner *Folk og Land* den potensielle problematikken for seg som norsk avis, ved at avisen blir direkte tilknyttet Nordiska Rikspartiet og Oredsson. *Folk og Lands* opprinnelige hensikt, tilsynelatende, var å diskutere og drøfte krigsoppgjøret og samfunnstilstandene i Norge og verden for tidligere NS-medlemmer og sympatisører etter andre verdenskrig. Hvis *Folk og Land* hadde vist sin støtte til

²⁰³ *Folk og Land* 1961, nr.4, s.2: Nasjonal ungdom i Norge!

²⁰⁴ *Folk og Land* 1961, nr.14, s.5: Solkorset vinner terreng.

²⁰⁵ *Folk og Land* 1961, nr.20, s.5: Nasjonalsinnete nordmenn!

²⁰⁶ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.85.

²⁰⁷ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.80.

²⁰⁸ *Folk og Land* 1961, nr.22, s.5, 7: Nordisk nasjonalistbevegelse tar opp arbeide i Norge.

Oredsson ville avisen og deres tilhengere bli erklært nazistiske umiddelbart, og det avisen har jobbet for vil forfalle. *Folk og Land* kommenterer kort tid senere en forståelse for den svenske ungdommen som har blitt mer synlige og provoserende i samfunnet, og som tilslutter seg nynazistiske grupperinger. *Folk og Land* mener unge tiltrekkes ideologien. Årsaken er at samfunnet styres av en totalitær ideologi, og at det derfor er positivt at den unge grupperingen vet og viser hva de ønsker.²⁰⁹ Dette kan forstås dit hen at *Folk og Land* anerkjenner gruppas tolkning av hva som kan kategoriseres som ideelle styresett. Støtte til nynazistiske grupperinger er ideelt for samfunnet. *Folk og Land* anerkjenner muligheten for at et nasjonalsosialistisk styresett er det ideologiske ståstedet som samfunnet behøver.

Igjen, som tidligere, når avisen trykker artikler som Göran Oredsson hadde skrevet, kommer *Folk og Lands* inkonsekvente ståsted frem. Avisen skriver at de "ikke i alle detaljer kan si at vi er absolutt enig i betraktningene!"²¹⁰ De presiserer ikke hvilke aspekter som de støtter og hvilke de tar mer avstand fra. Basert på avisens holdninger rettet mot blant annet Sovjetunionen og kommunismen deler nok Oredsson og avisen samme syn. Det samme gjelder for USA og de kapitalistiske holdningene de symboliserer. Hvorledes *Folk og Land* stiller seg til spørsmålet rundt zionismen og rasebiologien, og dermed også nazismen, er også mer uklart. Hvis det var opp til redaktørene i *Folk og Land* på den tiden, hadde nok antisemittiske holdninger kommet tydeligere frem. Ved gjentatte ganger kommer de til syne, men ikke nødvendigvis ofte og i klartekst. På det generelle planet ble Holocaust gjennomgående omtalt som en myte, overdrivelse, og propagandaløgn. Dette kom frem meget systematisk i avisen.²¹¹ Her er det gunstig å se på Lundehäll som eksempel. I 1958 blir det reist straffesak mot Lundehäll. *Folk og Land* omtaler saken i 1959, og sympatiserer med ham.²¹² Grunnlaget for straffesaken var at han hadde skrevet og delt ut et antisemittisk tidsskrift.²¹³ Lundehäll unnslopp fengsel, men han fikk likevel stempelen som nynazist.²¹⁴ *Folk og Land* på sin side, ønsker ikke å kommentere innholdet i brosjyren, men er skeptiske til hvordan "verden" håndterer ytringer knyttet til zionismen.²¹⁵ I et nummer fra *Folk og Land* et par år tidligere omtaler de tallet 6 millioner som en myte.²¹⁶ Antisemittiske holdninger innad i *Folk og Land*-kretsene eksisterte nok mer enn det som kom til uttrykk. Ifølge Göran Oredsson skulle man

²⁰⁹ *Folk og Land* 1961, nr.25, s.3: Nydemokratiske bekymringer.

²¹⁰ *Folk og Land* 1961, nr.30, s.4: Hets mot Tyskland.

²¹¹ Simonsen(2019), "Holocaustbenektelse I *Folk og Land*, 1948-1975," s.14.

²¹² *Folk og Land* 1959, nr.10, s.7: Tiltale mot redaktør Lundehäll.

²¹³ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.168-170.

²¹⁴ *Folk og Land* 1959, nr.14, s.8: "Nynazisme" i Sverige.

²¹⁵ *Folk og Land* 1959, nr.16, s.3: Betenkelig svensk dom.

²¹⁶ *Folk og Land* 1957, nr.18, s.3: Står myten om 6 millioner jøder i gasskamrene for fall?

rense verden fra all zionisme.²¹⁷ Lunde­häll fortsatte med å skrive og lage flyveblader for Nordiska Rikspartiet. I et flyveblad fra 1960 er det korte og konsise setninger, som er basert på Nordiska Rikspartiets brosjyrer. Det står ingenting om jødene i denne, men den presiserer et behov og ønske om nordisk kulturfor­nyelse og folkestamme.²¹⁸ Han, på lik linje med Engdahl og Oredsson, er en profil i det svenske miljøet, som vil bringe frem det nordiske blant folket. Det er dessuten ikke ulogisk at Lunde­häll endte med å støtte Oredsson istedenfor Engdahl. Oredsson var ung, og hadde et fokus på den yngre garde, noe som passet Lunde­häll. Dessuten hadde Oredsson et stort fokus på det rasebiologiske og på nordiske folkeslag, noe Engdahl også fokuserte på, men mer forsiktig. Lunde­häll var tydelig mer inspirert av nazismen enn fascismen. Midt i Engdahls comeback i *Folk og Land* skriver Lunde­häll om “store” svenske nazister som han håper at ungdommen skal bli inspirert av. Det skal være gammel­nazistenes arbeid som bringer det nye arbeidet videre for ungdommen i Norden.²¹⁹ Dette er som om Oredsson skulle skrevet det selv.

Når det gjelder de norske kretsene generelt, hadde de hatt to hovedaktører å forholde seg til i Sverige, enten Engdahl eller Oredsson. Med Nordisk Samling og konfliktene som var i de svenske nazistiske kretsene etter Malmörörelsens grunnleggelse, ble blant annet Engdahl mer faset ut. Noen mener at han falt ut av diskusjonene og mistet støtten, fordi han mente at Israel var et land som skulle få eksistere, og også jødernes kamp for Israel. Videre gikk diskusjonene på Malmøbevegelsens ideologi, og hvordan bevegelsen hadde blitt vagere og mer forsiktig. De nye idealene som dukket opp på midten 1950-tallet var de utydelige rundt. Holdningene ble fort endret.²²⁰

Oredsson oppfordrer blant annet at nasjonalistene i alle land til å være med å kjempe for en nasjonalistisk samordning. I nummer 28 av *Folk og Land* 1961 ble avisen anklaget av *Dagbladet* for å være nazistisk. Grunnlaget var tilknytningen *Folk og Land* har til Oredsson og de svenske nazistiske kretsene.²²¹ Denne anklagen medførte nok at *Folk og Land* endret de formelle holdningene som kom på trykk når det gjaldt Oredsson og hans ideologi. Dette stopper likevel ikke *Folk og Land* i å trykke reiseskildringer som Oredsson skrev etter en tur til Berlin med Vera Lindholm (senere Oredsson).²²² Slik kan vi tro at *Folk og Land* er interesserte i å opprettholde en tilknytning med Oredsson til tross for potensielle kritiske anklager fra ulike hold.

²¹⁷ *Folk og Land* 1959, nr.2, s.8: Det svenske rikspartiet.

²¹⁸ Rikspartiet – det arbetande folkets parti (1960).

²¹⁹ *Folk og Land* 1971, nr.11, s.2: Om en national-socialist.

²²⁰ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.75-76. Se også kapittel 3.7, i denne oppgaven.

²²¹ *Folk og Land* 1961, nr.28, s.3: Syndikalistisk nazistgransker.

²²² *Folk og Land* 1961, nr.31 - 33: En veckas vistelse i dagens Berlin.

I *Folk og Land* nr.31 1962, kommer det en spalte om et møte i Oslo med hensikten å luften ideen om en mulig nordisk sammenslåing. Göran Oredsson var blant deltakerne på møtet. *Folk og Land* skal promotere denne ideen oftere, og Nordiska Rikspartiet på sin side skal drøfte krigsoppgjøret i Norge. Med dette skriver *Folk og Land* at de vil reklamere mer for *Nordisk Kamp* og Nordiska Rikspartiet i tiden fremover. De ønsker videre også å hjelpe nordmenn og andre interesserte i å komme i kontakt med Rikspartiet.²²³ *Folk og Land* anerkjenner aktiviteten til Rikspartiet og Oredsson, selv om de tar delvis avstand fra de ideologiske aspektene som de har. Oredssons mål var et samlet Norden, men i første omgang skulle dette bestå av Norge og Sverige. Denne sammenslåingen skulle igjen bli delt opp i ti fylker/regioner. (Dette er kartet som er presentert på starten av oppgaven.)²²⁴ Det kommer en anerkjennelse fra Orvar Sæther, om at dette er en god løsning. Årsaken til dette er ifølge forfatteren at det minsker sannsynligheten for at Sverige og Finland vil gå inn i Sovjetunionen, og Norge og Danmark inn i Atlanterhavspakten. Denne ideen skal også ifølge forfatteren være et ideal hos Quisling, noe som styrker tanken hos forfatteren og bør styrke ønsket for samarbeidet mellom de nasjonalistiske kretsene i Norden. Sæther er også for inndelingen av Norge og Sverige inn i ti fylker, men ønsker lokalt selvstyre for å sikre hvert fylkes interesse.²²⁵ Redaktørene i *Folk og Land* ytrer seg rundt et potensielt samarbeid. De hevder at i første omgang er det viktig at det nordiske folket ikke må bli en brikke i det imperialistiske spillet som foregår mellom USA og Sovjetunionen og deres respektive støttespillere.²²⁶ Nils Rydström, redaktør i *Nordisk Kamp*, hyllet Oredsson og Quisling for den politiske forståelsen de hadde for Norden, og nå spesielt Oredsson som arbeider for at Norden skal komme tilbake til en storhetstid. Han ønsker seg en utbredelse av nasjonalsosialismen slik som med kristendommen, og oppfordrer tilhengere til å bidra med dette.²²⁷ Det blir tydeligere at et nordisk fellesskap er en politisk side som *Folk og Land* støtter, dette spesielt på grunn av at de ønsker avstand fra samarbeidspakter med ikke-nordiske land. Grunnen til dette er at de ikke-nordiske landene ikke forstår Nordens interesser.

En annen *Folk og Land* skribent som undertegner med initialene O.K. tar ideen om et samlet Norden et steg videre. Han mener at den nordiske befolkningen som bor i USA og Sovjetunionen skal lede de respektive landene inn i en harmonisk verdensfred. For å opprettholde denne harmonien skal det deretter innføres en apartheid-løsning. Dette innebærer blant annet at den nordiske befolkningen og

²²³ *Folk og Land* 1962, nr.31, s.2: Ny politisk front: Nordisk Samling.

²²⁴ *Folk og Land* 1963, nr.18, s.2: Oppfordring til NORDISK SAMLING. Nr.19, s.2: Norske kamerater!

²²⁵ *Folk og Land* 1963, nr.28, s.5, 7: Nordisk Samling.

²²⁶ *Folk og Land* 1964, nr.4, s.3: Det troløse Albion.

²²⁷ *Folk og Land* 1964, nr.17, s.1, 7, 8: Vidkun Quisling och ljuset från Norden.

rasen er den som er øverst på rangstigen.²²⁸ O.K. påpeker også at visjonen til Hitler og Quisling var forskjellige. Mens Hitler på sin side ønsket et samlet Europa under Tyskland, ønsket Quisling seg et felles og selvstendig Norden med en nordisk variant av nasjonalsosialismen.²²⁹ Dette er årsaken til at mange av artikkelforfatterne i *Folk og Land* og Göran Oredsson selv promoterer nordiske varianter av nasjonalsosialismen, gjerne da etter Nasjonal Samlings modell sett i en mer dagsaktuell tilnærming. Dessuten viser O.K. at man kan tenke utenfor Europa og de nordiske landene. Det demografiske aspektet, spesielt med blod- og jordteorier, står sterkt innenfor den nazistiske kulturen og i deres kretser. Det er derfor interessant å se hvordan noen spekulerte i hvordan man kan bruke mennesker av nordisk herkomst til å potensielt ta kontroll over regioner som ikke er i Vest-Europa eller Norden. Oredsson nevner ikke tilsvarende forslag i samme periode.

I nr.14 av *Folk og Land* 1965 kommer det frem i redaktørens spalte at den norske pressen har begynt å reflektere hvor stor den norsk-svenske koblingen er. Ifølge spalten skal det være spekulasjoner i at noen ønsker å styrte den svenske regjeringen. Dessuten synes redaktørene det er skamløst at norsk og svensk presse sprer seg med navnene Engdahl, Oredsson og Lundehäll uten å vite hva de står inne for. Redaktørene vender kritikken tilbake mot de "røde" kollegene, og ber dem om å henvende seg til redaksjonen og Forbundet for Sosial Oppreisning for å sette seg inn i hva *Folk og Lands* kretser står for.²³⁰ Gjennom denne spalten tar redaktørene sine svenske kolleger, samt deres handlinger, i forsvar. De tar også avstand fra deres handlinger ved å si "vi vet ikke hva som egentlig har foregått i Sverige."²³¹ Dette virker som nærmest motstridende utsagn fra redaktørene, men det viser at redaktørene bruker pressens angrep for å kunne forsvare sine egne meninger og holdninger til samfunnet rundt seg. Videre vil da redaktørene kunne forklare hvorfor de sier seg enige med noen av svenskene, mens samtidig ta avstand hvis de tror at svenskenes handlinger vil påvirke *Folk og Lands* renommé i Norge.

Dette kan vises igjen hvis vi ser på Lundehäll som eksempel. I 1961 forsvarte *Folk og Land* Lundehäll og hans ideer. De begrunner dette som en del av pressefrihet og mulighet for diskusjon.²³² Generelt forsvar av skribenter, enten norske eller utenlandske, kommer frem fordi *Folk og Land* er en avis som baserer seg på ytringer som blir hardt kritisert i samfunnet, og avisen har derfor hatt et fokus på å kunne komme med egne meninger. Det hjelper dessuten *Folk og Land* å kunne vise sin støtte til større profiler som til

²²⁸ *Folk og Land* 1964, nr.21, s.5, 7: Mellom Scylla og Charybdis.

²²⁹ *Folk og Land* 1964, nr.23, s.5, 8: To veier til Nordisk Samling.

²³⁰ *Folk og Land* 1965, nr.14, s.3: De skamløse.

²³¹ *Folk og Land* 1965, nr.14, s.3: De skamløse.

²³² *Folk og Land* 1961, nr.16, s.3: De tertefine nydemokrater.

en viss grad deler samme ideologiske plattform som dem. Lundehäll er derfor et symbol og et middel mot kritikk av samfunnet, rundt tiårsskiftet 1960, som *Folk og Land* brukte.

Diskusjonen om pressefrihet kommer også fra Oredsson et par år senere. Han mener at pressefriheten i Sverige har blitt utfordret. Dette skal ha gått utover Nordiska Rikspartiets avis *Nordisk Kamp*. Oredsson mener at dette er krenkende. Oredsson og hans kone Vera skal visstnok ha sendt flere leserbrev til andre svenske aviser om dette problemet, uten av at de har blitt hørt eller at leserbrevene har blitt trykket. Dette medfører, ifølge ekteparet, at den svenske pressen setter et lokk på sannheten.²³³ *Folk og Land* har også hatt diskusjoner med aviser innad i Norge, så pressefrihetsproblemet Oredsson diskuterer er ikke nytt.

I september 1970 kom det et referat trykket i *Folk og Land* fra et møte som ble holdt i regi av Nordiska Rikspartiet. Møtet fant sted i august samme år. Deltagerne var medlemmer fra ulike regioner i Sverige, men også fra Danmark. Referenten påpeker flere ganger at det ikke deltok noen nordmenn på møtet, og at han forventer at nordmenn vil stille neste gang et slikt møte finner sted.²³⁴ Referatet som ble trykket er hovedsakelig et hendelsesforløp og trekker lite frem den politiske debatten som foregikk. De påpeker at det ble vedtatt å danne en dansk samarbeidsseksjon for NRP. Referenten avslutter med å si at de vil fortsette kampen under solhjulet. Ved å ikke delta på dette møtet unngår de norske kretsene å forholde seg til den norske pressen. Dessuten kan det virke som om de norske kretsene ikke ønsker å delta på alt som NRP arrangerer, og derfor også opprettholder en viss passiv holdning til NRP til tider. Dette kan eksemplifiseres gjennom sommerleiren som NRP arrangerte to år senere i 1972. Det var cirka 200 deltagere på leiren fra ulike europeiske land. Det var ingen deltagere fra Norge.²³⁵ Dette er til tross for at det er en økt ungdomsaktivitet i *Folk og Land* sine kretser.

I 1971 skriver *Folk og Land* at avisen ikke alltid deler meningene til Göran Oredsson, men at han har mange interessante synspunkter, og at det er imponerende at han har greid å skape Nordiska Rikspartiet. Derfor er det viktig for avisen at Oredsson får komme frem med sine synspunkter.²³⁶ Dette blir nærmest en bekreftelse på at *Folk og Land* fortsetter å delvis sympatisere med Oredsson. Men også at man beundrer hans fremgang innenfor de svenske miljøene.

²³³ *Folk og Land* 1964, nr.18, s. 1, 6: Den så kallade "Fria Pressen" Finns den?.

²³⁴ *Folk og Land* 1970, nr.17, s.8: Partivirksomhet som interesserer.

²³⁵ *Folk og Land* 1972, nr.14, s.4: I solkorset tegn.

²³⁶ *Folk og Land* 1971, nr.6, s.5 - *Folk og Lands* egne ingress til artikkelen "Många ha skrivit historia, men få ha sagt sanningen"!

En av *Folk og Lands* aktive skribenter, Øystein Ulv,²³⁷ ønsker et tettere samarbeid med Sverige. Dette for bedre å sikre den nordiske rasen i fremtiden.²³⁸ Det er også eksempler på skribenter som ønsker at både Norge og Sverige skal ta tilbake det gamle NS-partiprogrammet, for å kunne få en mer stabil økonomisk politikk i Norden.²³⁹ Denne tankegangen iverksetter Nordiska Rikspartiet kort tid etter. Hallgeir Horde forklarer den svenske situasjonen i ungdomsspalten. I løpet av våren 1971 deler NRP ut en løpeseddel som beskriver og forklarer at NRP ønsker flere aksjonsgrupper, spesielt Sverige. Disse gruppene skal øke aktiviteten i sine respektive regioner, og samarbeide med NRP-ledelsen og Oredsson. Dette blant annet ved å verve venstreradikal ungdom ved å forklare dem at de har mer til felles med 1930-talls NS-politikk, enn med den røde politikken de er tilhengere av.²⁴⁰ NRP bruker slik ideologien til NS for å kunne verve nye medlemmer. Dessuten er det aktiv bruk av NS-bannere i Sverige, noe som viser at svenskene ikke er redd for å vise Quisling- og NS-symbolikk i det offentlige.²⁴¹ Dette er gir også nordmennene som støttet NS under andre verdenskrig og etterpå, større tillit og mer tro på Oredsson. Han er en leder som forstår symbolikken og det Quisling sto for.

En annen skribent skriver i 1974 at han ikke helt støtter Nordiska Rikspartiets gjenopplivning av den klassiske 1930-talls nasjonalsosialisme og dens symbolikk. Ønsket fra skribenten, som går under signaturen *Ungsveitfører*, er at Rikspartiet heller skal fokusere på dagens nasjonalisme og sosial-individualisme. Dette skal, ifølge skribenten, være mer forståelig for dagens samfunn enn det som en gang var.²⁴² Slik kommer det frem en form for skepsis blant lesere og observatører rundt Rikspartiets ideologi og målsetning. Det er ikke usannsynlig at han er den eneste som tenker slik rundt NRP og deres ideologiske tilnærming.

Diskusjonen rundt mellomkrigstiden og dens symbolikk blir også tatt opp som en videre diskusjon i avisen. I første nummer fra 1975 skriver samme skribent, *Tidligere Ungtveitsfører*, en kommentar til en annen skribent som underskriver med *Norsk NRP-medlem*. Sistnevnte anså det som dårlig og nedsettende kritikk angående NRP sin bruk av mellomkrigstidens symboler.²⁴³ Dette gjelder spesielt uniformbruken. Brune skjorter med merker, og polerte, skinnende svarte støvler er såpass sterkt forbundet med mellomkrigstidens Tyskland, at brukere vil bli satt i den båsen som sympatiserer og

²³⁷ Hårseth(2010), "Folk og Land 1967-75." s.53.

²³⁸ *Folk og Land* 1970, nr.9, s.4, 10: Nasjonen Europa.

²³⁹ *Folk og Land* 1971, nr.7, s.7: I brennpunktet.

²⁴⁰ *Folk og Land* 1971, nr.10, s.4, 7: Rikspartiet verver stormtropper i Sverige.

²⁴¹ *Folk og Land* 1971, nr.19, s.3: NS-flagget som populært flagg i Skåne.

²⁴² *Folk og Land* 1974, nr. 17, s.6: Som i gamle dager?

²⁴³ *Folk og Land* 1975, nr.1, s.6: Foreldede Symboler.

støtter den nazistiske ideologien.²⁴⁴ Begge skribentenes hensikt er å kunne bringe den nasjonalistiske ideen i frem i Norden. Men hvordan, skaper debatten.

6.1. Sammenfatning: Holdningene i *Folk og Land* til Nordiska Rikspartiet og Oredsson

Folk og Land sine holdninger rettet mot Nordiska Rikspartiet og de andre grupperingene, enten i Norge eller Sverige, kommer sjelden frem i avisen. Dette er høyst sannsynlig siden *Folk og Land* fremdeles hadde det samme målet som tidligere: å fremme NS-medlemmer og sympatisørers side av historien under og etter andre verdenskrig. Redaktørene Melsom og Lange skal også ha fremmet dette som et av sine mål for avisen etter de tok over redaksjonen i 1958.²⁴⁵

I et leserinnlegg i 1975, blir avisen spurt direkte om deres holdninger tilknyttet NRP og de andre svenske grupperingene, og spesielt den tyske nasjonalsosialismen. *Folk og Land* svarer vagt på spørsmålet ved å henvise til de ulike innleggene og artiklene som kom på trykk, og at dette burde gi et klart nok bilde av holdningene.²⁴⁶ Denne tvetydigheten som *Folk og Land* kommer med, kan begrunnes på følgende måte: Ved å ta aktivt og klart avstand fra svenskene og nasjonalsosialismen, vil da mest sannsynlig svenskene ikke lenger bruke *Folk og Land* som et middel for å nå ut til de norske kretsene. Avisen vil derfor kunne miste en av sine større støttespillere, som også er tilhengere av Quisling, noe som mange av de norske leserne av *Folk og Land* også er.

Videre, hvis avisen skriver at de aktivt støtter de svenske kretsene og det de står for, samt den tyske nasjonalsosialismen, vil *Folk og Land* forlate den politiske opprinnelse som de hadde. Mange av tilhengerne til avisen ønsker ikke å bli koblet til høyreekstreme kretser og ideologi, med begrunnelse i at de har det vanskelig i samfunnet etter krigsoppgjøret. Disse vil potensielt forlate avisen, og de som er igjen vil være tilhengere av nasjonalsosialismen og kretsene rundt denne. Da vil *Folk og Land* med sikkerhet bli kalt en nasjonalsosialistisk avis.

Derfor er det viktig at *Folk og Land* balanserer mellom tilhengerne av de høyreekstreme grupperingene, samt de som ikke lenger vil være tilknyttet disse grupperingene. På 70-tallet begynte de som opplevde krigen, og var aktive i den, å bli eldre. For at *Folk og Land* skal overleve som avisen må avisen få nye abonnenter, i form av yngre tilhengere og lesere.

²⁴⁴ *Folk og Land* 1975, nr.1, s.6: Foreldede Symboler.

²⁴⁵ *Folk og Land* 1958, nr.1, s.3: Med lik i lasten.

²⁴⁶ *Folk og Land* 1975, nr.7, s.6: NUF og "Nazismen."

I julenummeret 1975 skriver *Folk og Land* tydelig at de ikke har noe med det nyetablerte partiet Norsk Front å gjøre.²⁴⁷ Dette var det første nazistiske partiet dannet i Norge etter andre verdenskrig, foruten den norske seksjonen av Nordiska Rikspartiet - men denne regnes som svensk bevegelse i utgangspunktet, ikke et parti i norsk sammenheng. Avisen tar for første gang et klart standpunkt rettet mot nazismen, muligens fordi nazismen har kommet nærmere de norske kretsene med etableringen av Norsk Front.

7. Den Norske Ungdommen

7.1. Den nye generasjonen

Med Göran Oredsson og Nordiska Rikspartiet begynte flere norske skribenter å fokusere på norsk ungdom i det overordnede nasjonale prosjektet. Spalteforfatter I.H. Svendsen hevder at norsk nasjonal ungdom går en stor tid i møte sammen med annen europeisk nasjonal ungdom for å skape et fellesskap. Han understreker at dette fellesskapet ønsker Nordiska Rikspartiet seg for å virkeliggjøre de nordiske interessene.²⁴⁸ Og allerede i april samme år, 1962, begynte nasjonalistiske unge å handle. To ungdommer erklærte seg selv nasjonalister på en radiosending etter å ha blitt inspirert av en lærer på gymnaset de gikk på. Læreren stemplet dessuten seg selv som en NS-mann. Dette skjedde i Troms. I Oslo fortsatte Paasche å være lederen for den norske avdelingen til Nordiska Rikspartiet. En annen ung og aktiv nasjonalist, Odd Isachsen, skulle være koordinator for Nordisk Samling.²⁴⁹ Unge nordmenn får viktige oppgaver og roller innad i de nasjonalistiske kretsene, noe som Oredsson ønsker.

Göran Oredsson berømmer ungdommen for å legge merke til at den kosmopolitiske verdenspolitikken og dens ideologier er et kaotisk system. Derfor er Nordiska Rikspartiet klare til å ta opp kampen mot dette.²⁵⁰ Han fortsetter å skrive aktivt til ungdommen, og skriver senere en appell til de unge. Denne handler om at nasjonalsosialismen ikke kan beseires, og at den er på offensiven i Norden. Dagens demokrati er årsaken til de ulike verdensproblemene som rår, og det er også demokratiets skyld at nazismen ikke vinner frem.²⁵¹ For Oredsson gikk samarbeidet bra, og det var tydelig vekst innad i Norge og Norden generelt.

²⁴⁷ *Folk og Land* 1975, nr.14, s.3: INO og "Folk og Land" har ingenting med Norsk Front å gjøre.

²⁴⁸ *Folk og Land* 1962, nr.6, s.2: Et alternativ.

²⁴⁹ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag), s.88-90.

²⁵⁰ *Folk og Land* 1962, nr.14, s.1, 2, 7: Europeisk ungdom om dagens problemer.

²⁵¹ *Folk og Land* 1962, nr.16, s.5, 8: Appell til Ungdommen.

Folk og Land beskriver ungdommens situasjon i Sverige. Den svenske skoleoverstyrelsen har fått en rapport som viser at den svenske ungdommen tiltrekkes nazismen i 1961 slik som de unge gjorde i 1941. De gjengir et utdrag fra *Ungdommen i storstad* som presiserer utbredelsen og det farlige ved den svenske nynazismen. Dette medfører at forfatteren av utdraget advarer mot Oredsson. Kommentaren fra skribenten i *Folk og Land* er at man ikke kan forvente annet av de unge når samfunnet pøser ut det samme om igjen og om igjen.²⁵² Slik vier forfatteren en viss forståelse til hvorfor denne generasjonen handler som de gjør, men vier ikke noen tanker til om det nødvendigvis er nazismen som skal være løsningen på ungdomsproblemene. I en artikkel i *Nordisk Kamp* fra 1966 ser avisen tilbake på et radiointervju med unge NRP-medlemmer fra Norge i 1962. Dette etter at en rektor hadde vist misnøye i at flere elever ved skolen hadde deltatt, eller deltar, i arrangementer i regi av NRP. Rektoren mener at NRP og elever ikke har forstått Quislings handlinger og ideologi, mens NRP mener at samfunnet og pressen generelt har misforstått Quisling.²⁵³

Folk og Land kommenterer senere den norske ungdomskriminaliteten. Økningen skal ifølge avisen ha skjedd på grunn av det norske styresettet. Derfor er det viktig at den norske modellen endres.²⁵⁴

For å oppfordre til mer aktivitet blant de kommende generasjoner skriver Göran Oredsson og Odd Isachsen en appell til ungdommen. Med dette ønsker de at målgruppa melder seg inn i Nordiska Rikspartiet, slik at man kan samle seg rundt de nordiske verdiene i et nordisk fellesskap. Ved å samle seg i et slikt fellesskap står man sterkere imot USA og USSR ideologiene. Dessuten er det enklere å få gjennomført sin egen politikk som vil gagne Norden. Oredsson og Isachsen mener at man ved dette kan danne et nasjonalidealistisk elitestyre, som kan opprettholde det demokratiske næringslivet og levestandarden i Norden.²⁵⁵ Utover dette kommenterer de ikke andre politiske aspekter som de ønsker å påpeke. For å trekke flere unge inn, inviterer også Nordiska Rikspartiet både svensker og nordmenn til sommerleir.²⁵⁶ De legger derfor til rette for at ungdommen kan møtes på tvers av landegrensene, og utveksle ideer. Målet er å få partiet til å vokse ytterligere. Arrangementer for voksne blir ikke promotert i avisen. Årsaken er nok at voksne har lettere for å komme i kontakt med dem man vil enn de unge har. Videre har Oredsson uttrykt et ønske om å motivere ungdommen til å melde seg inn i partiet, han mener at det er de unge som skal bygge verden videre. Derfor er de unge en viktigere målgruppe. Det er allikevel interessant at Isachsen samarbeider såpass tett med Oredsson, dette da han hadde sin

²⁵² *Folk og Land* 1962, nr.19, s.5, 8: Den udødelige står opp igjen!

²⁵³ *Nordisk Kamp* 1966, nr.2.

²⁵⁴ *Folk og Land* 1962, nr.34, s.8: Ungdomskriminaliteten.

²⁵⁵ *Folk og Land* 1963, nr.18, s.2: Oppfordring til Nordisk Samling.

²⁵⁶ *Folk og Land* 1963, nr.19, s.2: Norske Kamerater!

interesse “først og fremst knyttet til den nordiske tanke, slik som Nordisk Samling ville arbeide for[...] og vi var på langt nær så radikale som for eksempel Paasche.”²⁵⁷ Dessuten er det Paasche som har vært aktiv pådriver for NRP i Norge, og ikke Isachsen.

Det kom til tider kritikk mot *Folk og Land* og deres kobling til Nordiska Rikspartiet. Göran Oredsson tok motmæle mot kritikken som kom fra svenske LO. Ved å ta avstand fra LOs påstander, og ved å forklare sine egne hensikter, vender Oredsson blikket mot dagens situasjon med vranglære rettet mot ungdommen. Ifølge kritikken fra LO lærer ikke de unge hva nazismen innebærer og hva den har forårsaket. Oredsson vrir på det, og hevder at gjennom *Nordisk Kamp* prøver de å utdype og forklare hva nazismen egentlig står for. Dette resulterer i en kritikk av dagens styresett og den læreplan som ungdommen må vokse opp med.²⁵⁸ Ovenfor nevnte er et eksempel på hvordan Oredsson argumenterer mot systemet for å forsvare nazistisk tankegods.

I julenummeret fra 1964 skriver O.K. om fremtidsplanene for den nasjonale ungdommen. Det skal arbeides med å få flere unge og motiverte sympatisører fra både Sverige og Norge inn i kampen for å styrke nasjonalsosialismen. Da kan ideologien vinne atter en gang. Nordisk Samlings grunnleggende ide er at Norge og Sverige skal gå sammen til en stat, og være kjernen for Nord-Europas forente stater.²⁵⁹ Et par år senere kommer det også reklame i *Folk og Land* for Nordisk Ungdom.²⁶⁰

7.2. Ungdomsspalten kommer inn

I 1967 kom det en ungdomsspalte i *Folk og Land*, med Hallvard Paasche som første redaktør.²⁶¹

Hensikten med ungdomsspalten var å appellere til den nasjonalistiske ungdommen, og forhåpentligvis få en fornyelse innad i sekten. Spalten skulle også drøfte okkupasjonen og krigsoppgjøret.

Ungdomsredaksjonen ønsket dessuten å samle det norske folket, “[m]en skal det kunne skje må først og fremst den historiske sannhet graves frem igjen fra ruinene.”²⁶² En av de tidligere redaktørene av spalten, Erik Rune Hansen, hevdet at en annen årsak til at Odd Melsom ønsket å få ungdommen inn i avisen, var fordi flere av de gamle abonnentene falt fra og det medførte at antall abonnenter sank.²⁶³ I Sverige og Nordiska Rikspartiet fra 1967 var cirka 70 prosent av partiets medlemmer under 40 år. Dette

²⁵⁷ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.92.

²⁵⁸ *Folk og Land* 1963, nr.24, s.5, 8: “Har vi nonchalerat nynazismen?”

²⁵⁹ *Folk og Land* 1964, nr.32, s.5, 7: Nordisk Samling, Utsyn mot verden.

²⁶⁰ *Folk og Land* 1966, nr.16, s.3: Frisinnade Unionspartiet/Nordisk Ungdom.

²⁶¹ *Folk og Land* 1967, nr.9, s.4: Fornyelse.

²⁶² *Folk og Land* 1967, nr.9, s.4: Fornyelse.

²⁶³ Hårseth(2010), “Folk og Land 1967-75,” s.24.

var ikke usannsynlige tall, siden Oredsson hadde ungdommen og unge voksne som hovedmålgruppe. Grappa var enten eventyrlystne, hadde interesse i nasjonalsosialismen og det tredje riket, fokuserte på egen vinning eller ønsket rettferdighet.²⁶⁴ Dessuten hadde Oredsson, født i 1933, ikke vært politisk aktiv under andre verdenskrig selv. Han hadde blitt inspirert, og kunne inspirere andre som ikke hadde bevitnet krigen selv. Det kunne derfor være gunstig for Melsom og miljøene tilknyttet *Folk og Land* å se til Sverige som modell for videre utvikling. Oredsson på sin side fortsatte med aktivitet i Norge og *Folk og Land*, og med Paasche i redaktørposisjon hadde Oredsson en direkte kobling til ungdomsspalten.

Det er gjennomgående stor interesse for et felles nordisk ungdomsparti i ungdomsspalten. Dette blir tatt opp etter at Nordisk Ungdomsår, et treff for nordisk ungdom, hadde blitt arrangert på Island. Ønsket oppsto med begrunnelse i NATO sine interesser kommer til skade for de nordiske interessene.²⁶⁵ Videre ønskes det også en felles tollunion mellom Norge og Sverige, i første omgang før man begynner å luften ideen om større og tettere samarbeid.²⁶⁶ Hallvard Paasche drøfter i ungdomsspalten et lesespørsmål om hvorvidt Norge vil tjene på å gå ut av NATO og inn i et nordisk samarbeid, også med Finland. Begrunnelsen til Paasche er ikke de kulturelle eller biologiske interessene, men heller muligheten for å unngå den potensielle krigen mellom USA og Sovjetunionen.²⁶⁷ Den nordiske samlingsideen er et av de ideologiske perspektivene som går oftest igjen i *Folk og Land*. Dette er også en av kjernesakene til Nordisk Samling, og det Isachsen ønsket.

Den ideologiske utviklingen hos ungdommen kommer også frem igjennom ungdomsspalten. Ønsket som Paasche trekker frem er en "ny-nasjonalisme," med trekk fra den gamle. Slik kan de yngre trekke frem norske tradisjoner, og sette dem inn i et dagsaktuelt Norge. Paasche mener at en slik nasjonalistisk oppvåkning bør komme snart, fordi Norge ikke mangler tradisjoner og verdenspolitikken ikke blir bedre.²⁶⁸ Oredsson skulle fungere som en motivator for ungdommen, og som en person som kan formidle det nasjonalsosialistiske budskapet. Dette spesielt da han var yngre enn de fleste andre ideologene i *Folk og Land*, og de norske miljøene.

Ungdomsspalten drøfter også raseelementet i den nordiske befolkningen og trekker på sine "kunnskaper" fra Sverige. Ungdomsspaltens bekymring er blandingskulturen som kan oppstå i Sverige med mulighet for kunstig befruktning og bruk av sæd fra ukjent donor. Hvordan dette potensielt kan

²⁶⁴ Lööw, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.306-307.

²⁶⁵ *Folk og Land* 1967, nr.22, s.4: Nordisk samarbeid bør effektiviseres.

²⁶⁶ *Folk og Land* 1968, nr.3, s.8: Nordisk Samling?

²⁶⁷ *Folk og Land* 1968, nr.8, s.4: AD Norge ut av NATO.

²⁶⁸ *Folk og Land* 1968, nr.12, s.4: Nasjonalistene på fremmarsj.

ødelegge for den fremtidige svenske kulturen og historikken, er bekymringsfullt er fordi “blandingene” ikke er rent svensk.²⁶⁹

I oktober 1968 kommer det frem i *Folk og Land* at det har blitt dannet en ny nasjonalistisk organisasjon - Nasjonal Ungdomsfylking (NUF). Det er Olav Hoaas som har tatt initiativet til organisasjonen.²⁷⁰ Nasjonal Ungdomsfylking går inn for å danne en nordisk nasjonalstat, hvor Nordens befolkning kan gjenkjenne seg både rasemessig og kulturelt. Dette innebærer blant annet å fjerne alt “fremmedfolk.” “Fremmedfolk” blir definert som de rasene som ikke er av germansk herkomst.²⁷¹

Hallgeir Horde roser Nordiska Rikspartiet og fremgangen partiet gjør under Göran Oredsson. Dette til tross for at flere svenske grupperinger faller bort. Dessuten har NRP en voksende gruppe med yngre medlemmer som støtter oppunder det nasjonalistiske tankegodset NRP står for. Horde fremmer videre at det er positivt at Oredsson ikke er redd for å bruke nazistiske symboler, siden dette også appellerer til tilhengerne.²⁷²

Göran Oredsson skriver en minnespalte om avdøde Olaf Holm. Holm hadde tatt imot Oredsson da han kom på besøk til Oslo i 1962. Oredsson skriver at sammen med Holm og *Folk og Land*-kretsene greide de å legge et grunnlag for at den nyere generasjonen med nasjonalister kunne få utfolde seg. Ifølge Oredsson har dette gitt ham mer spillerom og mulighet for politisk utvikling.²⁷³ Dette er med på å legge til grunn for det kontaktnettet Oredsson hadde bruk for i Norge for å fremme sin politikk i landet. Oredsson viser at han satte pris på den kontakten han hadde med Holm, og på Holms aktivitet for å få unge inn i miljøene, men også på de norske kretsene som helhet.

Oredsson har i løpet av de siste årene fått mye publisitet, noe som er en av årsakene til at Nordiska Rikspartiet er det største nasjonalistiske partiet i Sverige og Norden. Oredsson oppfordrer unge til å melde seg inn i Nordisk Ungdomsfront. Denne bevegelsen har en nær tilknytning til NRP, men også til den nasjonalistiske ideologien som promoteres.²⁷⁴

Redaktørene i *Folk og Land* mener at det er ungdommens innsats som skal bringe den nasjonalistiske ånden og politikken tilbake inn i Norge. De mener at det er dette som skal løfte Norge og Norden ut av

²⁶⁹ *Folk og Land* 1970, nr.8, s.4: Er utvikling alltid fremgang?

²⁷⁰ *Folk og Land* 1968, nr.20, s.3: Ny nasjonal organisasjon.

²⁷¹ *Folk og Land* 1968, nr.21, s.1, 6: Presserøret omkring lektor Hoaas og Nasjonal Ungdomsfylking.

²⁷² *Folk og Land* 1969, nr.21, s.5, 8: NRP – en nordisk kjetter 1969.

²⁷³ *Folk og Land* 1972, nr.19, s.3: Til minnet av Olaf Holm. Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.96.

²⁷⁴ *Folk og Land* 1973, nr.4: Anbefalling.

nåtidens politikk, og føre demokrati inn i en ny tidsalder med politisk fremgang for landet. Redaktørene roser derfor det engasjementet som har kommet frem, og oppfordrer til ytterligere utbredelse blant ungdommens sosiale relasjoner.²⁷⁵

Nasjonalismen skal også være ungdommens middel for å bekjempe den europeiske kommunismen. Fortrinnsvis skal gruppa forholde seg til Vest-Europa og Norden i første omgang, det er der egeninteressene ligger. Dette gir Norge et behov for en fremtidig og ny nasjonal bevegelse. Argumentasjonen til forfatteren er at Norge styres av venstreradikale, begrunnet i at om lag hundre tusen ble satt politisk utenfor i 1945. En slik nasjonal bevegelse må kunne opptre uten rasistiske holdninger, så vel som at den fortsetter å holde på arven. Dessuten må denne bevegelsen fremme et nordisk samarbeid, og eventuelt, vestlig europeisk, da det er slik egeninteresse kan ivaretas.²⁷⁶

Alle disse episodene som blir publisert i *Folk og Land* har en symboleffekt. Det viser betydningen de unge har i samfunnet, men også hvor viktig det er at ungdom er inne i de politiske kretsene. Dessuten viser artiklene generasjonens økte tilhørighet og støtte til de høyreekstreme kretsene. Medlemsveksten blant ungdommene sees også i Sverige i løpet av 1974.²⁷⁷ Ungdommen handler på mikro- og makronivå, og de kan ta del i ulike handlinger uavhengig av alderen sin. Hensikten var jo fremdeles å kunne forene de splittende synspunktene i hele Norge, på lik linje som da ungdomsspalten ble introdusert i 1967.

7.3. Ungdomsspalten avvikles

I julenummeret fra 1974 avsluttes ungdomsspalten i *Folk og Land*. Årsaken til dette er at aktivistene mener at de har fått mobilisert unge til å vise interesser i kjernesakene til de ulike norske grupperingene, og derfor er det ikke lenger et behov for spalten i avisen.²⁷⁸ Dette virker som en ulogisk begrunnelse for å legge ned ungdomsspalten. Når det er en stor ungdomsgruppe som leser spalten med interesse, burde være grunn nok til å fortsette med den. En mer plausibel forklaring på nedleggingen av ungdomsspalten kom et halvt år senere. *Folk og Land* forsvinner uanmeldt på sen-våren, og utgis ikke på et halvt år.

Etter pausen kommer avisen tilbake i november med en endret redaksjon. Rolf Christiansen har blitt redaktør, og det har også blitt dannet en redaksjonskomite. Redaksjonen består nå av tidsvitner fra

²⁷⁵ *Folk og Land* 1973, nr.11, s.3: En ny generasjon nasjonalister.

²⁷⁶ *Folk og Land* 1974, nr.9, s.1: Har en nasjonal bevegelse noen fremtid i Norge?

²⁷⁷ *Folk og Land* 1974, nr.15, s.4, 7: NRP til kraftig høstoffensiv.

²⁷⁸ *Folk og Land* 1974, nr.20, s.4: Takk for oss!

andre verdenskrig. Den yngre generasjonen har derfor blitt mer faset ut av redaksjonen.²⁷⁹ Med dette går *Folk og Land* tilbake mot sine røtter, ved å fjerne ungdommens aksjonære holdninger innad i redaktørsirkelen av avisen. Denne prosessen kan man si startet allerede året før ved å fjerne ungdomsspalten, og er en mer logisk forklaring på hvorfor ungdomsspalten forsvant. De tidligere redaktørene, med blant annet daværende redaktør Isachsen, ble avskjediget fordi de ikke hadde fylt rollen som *Folk og Land* primært skulle ha: å være et taleorgan for tidligere NS-medlemmer.²⁸⁰ Hårseth skriver i sin oppgave at det skal ifølge Isachsen ha vært skepsis til de unge og de yngre i *Folk og Land*-kretsen, men at det skal ha vært indre årsaker til redaksjonsskiftet. Dette skulle være mangelen på en redaktør som kunne følge de nye retningslinjene som avisen hadde kommet med, og var ikke de samme premissene som Isachsen og Hansen hadde godtatt tidligere da de meldte seg til redaksjonen. De var heller ikke med på å danne disse nye retningslinjene. Melsom på sin side ønsket å skille *Folk og Land* fra INO, Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie, slik at avisen kunne bli en mer politisk avis. Med skiftet fikk ikke Melsom ønsket sitt oppfylt, og med ham gikk også de fleste unge fra redaksjonen.²⁸¹ Erik Rune Hansen beskriver i jubileumsavisen til *Folk og Land* fra 1981 om Melosms tid som arbeider i redaksjonen. Der skriver han blant annet om Odd Melsom:

“En av de som etterlot seg det største savnet og som kanskje hadde størst tro på oss unge, var Odd Melsom. Han var en uredde mann, som langt ifra hadde gitt opp den politiske kampen. Det var ikke nok for ham å drive et nostalgisk menighetsblad - han ønsket seg en ny generasjon i *Folk og Land*.”²⁸²

Det at ungdommen og Melsom forlot *Folk og Land* blir et nederlag for de mer ekstreme kretsene i avisen. Hansen ga ut samme artikkel i sin egen avis *Gjallarhorn* noen år senere, og han var til dels ensidig i sine uttalelser om *Folk og Land* etter redaksjonsskiftet i 1975.²⁸³

7.4. Norsk Front

Erik Blücher kom inn i miljøene til *Folk og Land* som en “nynasjonalist” i 1972, med blant annet den ideen om at utenrikspolitikken skal fokusere på rase-, kultur- og interessebeslektede folk i verden. Han startet hos Korporatvistisk Arbeidsfront hos Alfred Olsen. Videre gikk han over til NUF, og da Øystein Hovudkinn trakk seg som leder, ble han utpekt som arvtager av posisjonen. Målet hans var å samle

²⁷⁹ *Folk og Land* 1975, nr.13, s.3: Om oss selv.

²⁸⁰ *Folk og Land* 1975, nr.13, s.3: Om oss selv.

²⁸¹ Hårseth(2010), “*Folk og Land* 1967-75,” s.77-78.

²⁸² *Folk og Land* 1981, nr.9, s.5: Det spirer der vi sådde! Denne ble også utgitt i Erik Rune Hansens *Gjallarhorn* 1990, nr.1.

²⁸³ Ellingsen(2016), “*Folk og Land*: Kor går du?” s.30.

ungdom som var misfornøyd med, f.eks unge Høyre. Dessuten holdt han på medlemmer, uavhengig av hvilken ideologiske gren innenfor høyreekstremismen de tilhørte, enten de for eksempel støttet Oredsson eller andre. Blücher jobbet for en radikaliserings av NUF, og for formidling av propaganda og hvordan organisasjonen skulle bli utbygget ytterligere. Han ble en "heltids nazist" fra 1974, og mente at smågrupper kunne samles innunder et parti. Norsk Front kom til som et parti under Blüchers ledelse i 1975.²⁸⁴ Blücher ønsket å få Norsk Front registrert som et norsk politisk parti for å kunne delta i stortingsvalget 1977, men fikk ikke nok underskrifter til å få bevegelsen godkjent som et parti. Grunnen var at Stortinget og regjeringen endret loven om partiregistrering. Dermed gikk tilhengerne i retning av en mer aktiv og voldelig virksomhet.²⁸⁵ Blücher sin optimistiske glød kan sies å være en av årsakene til at ungdom ble faset ut og fjernet av *Folk og Land*. Dette spesielt siden propagandaen og radikaliseringsen nok medførte at den eldre garde så at de kunne miste *Folk og Land* til de unge hvis dette fortsatte.

Grunnleggelsen av Norsk Front ble knapt kommentert av *Nordisk Kamp*. Selv om det er lite som blir fremstilt om Norsk Front i *Folk og Land* og *Nordisk Kamp*, og da spesielt Oredssons reaksjoner, så er det mer sannsynlig at han hadde en viss form for kontakt med partiledelsen i Norsk Front og avventer heller situasjonen om ytterligere kommentar. Sommeren 1975 skulle Oredsson komme til Oslo for å diskutere dannelsen av et norsk parti. Om dette skjedde, kommer ikke frem i kildematerialet.²⁸⁶ Det tok riktignok et par måneder til før Norsk Front var offisielt stiftet. "Det hadde gått nøyaktig 10 år siden Orvar Sæther bekymret spurte svenske Oredsson hvor lang tid det skulle gå før de kunne høste fruktene av arbeidet ..."²⁸⁷ Norsk Front kan sies å bli alternativet til en radikal nynazistisk ideologi i Norge. I og med at gammelnazistene hadde tatt *Folk og Land* tilbake, med et fokus på krigsoppgjøret, ble det alternativer for nordmenn å velge hvilke kretser de skulle tilhøre.

7.5. Sammenfatning: Oredsson og Ungdommen

I denne tidsperioden, 1956 og frem mot 1975, ser vi at Oredsson har en betydelig aktivitet innad i *Folk og Land*, både som skribent og som en aktør andre skribenter skriver om. I første omgang kan man stille seg spørsmålet om hvor viktig var egentlig Norge for Oredsson? Gjennom denne tidsperioden kommer det frem at *Folk og Land*-kretsene var vesentlig mer begeistret for Oredsson, enn det Oredsson var for dem. Dette ser vi blant annet ved at *Folk og Land* skrev hyppig om Oredsson og hans handlinger både innad i Nordiska Rikspartiet, og så vel som enkeltperson. Oredsson skriver forholdsvis lite om de norske

²⁸⁴ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.135-144, 148.

²⁸⁵ Bjørgo og Gjelsvik, "Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge," s.37-39.

²⁸⁶ *Dagbladet* 29.5.1975 nr.119, s.21: Svensk nazi-leder til Oslo?

²⁸⁷ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.156.

kretsene i sin egen partiavis *Nordisk Kamp*. *Nordisk Kamp* kommenterer heller ikke en gang stiftelsen av Norsk Front i 1975. Aktiviteten til de norske kretsene rundt Oredsson ser ut til å starte med stiftelsen av Nordisk Samling, da dette var året før Nordiska Rikspartiet ble stiftet. På lik linje slik som med Engdahl, skriver *Folk og Land* om nordmenn som drar over til Sverige og i liten grad om svenskene som kommer til Norge, da spesielt på 1950-tallet.

Oredsson virker nok begeistret rundt ideen om et samlet Norden, der Sverige skulle være den ledende nasjonen ved å blant annet ha hovedstaden. Han var også meget interessert i Quisling og det NS sto for, både før og under andre verdenskrig. Quisling hadde solkorset som symbol. *Folk og Land* skulle være et taleorgan for tidligere NS-medlemmer for å få fjernet naziststempelet. Avisens hensikt strider imot Oredsson sine ønsker om å kunne drøfte nasjonalsosialistisk politikk og ideologi. Under Melsom og Lange sin tid som redaktører drøftes dog Oredsson sitt syn på verdenspolitikken ofte, og det blir rettet et blikk mot ungdom som arvtakere til den nasjonalsosialistiske politikken. Odd Melsom forkastet ikke NS-ideologien i løpet av etterkrigstiden, han var svært aktiv for å kunne få drøfte politikken og ideologien i dagens lys. *Folk og Land* kunne derfor bli et middel for Melsom til å trekke frem nynazistisk ideologi, slik som han gjorde gjennom Oredsson. Oredsson var nærmest en nøkkelperson for kretsene rundt *Folk og Land*. Han var en leder for et nasjonalsosialistisk parti, men også som en aktiv profil som jobbet for ideologisk ekspansjon og for å få i gang avdelinger for Nordiska Rikspartiet innad i Norge.

Som et ungdommelig tilskudd, var også Oredsson essensiell for NUF og ungdomsspalten i *Folk og Land*. Årsaken var at Oredsson tidlig på 1960-tallet hadde valgt å satse på ungdom, blant annet ved å opprette den norske avdelingen av NRP som ble styrt av unge voksne. Symbolsk og konkret medførte det at ungdommen i Norge fikk posisjoner som hadde "makt," da spesielt Hallvard Paasche. Han var første lederen av den norske avdelingen til NRP, og ble den første redaktøren for ungdomsspalten i *Folk og Land* da den ble opprettet i 1967.

8. Engdahl versus Oredsson

Gjennom *Folk og Land* ser vi tydelig at vi kan trekke frem ulike holdninger blant aktørene som hadde tilknytning til avisen. Det kommer godt frem at både Engdahl og Oredsson hadde ulike politiske ståsteder og dermed forskjellige målgrupper for å formidle sine budskap. Disse elementene er viktig å synliggjøre. De er med på å skape en forståelse blant lesere på hvorfor den ene personen går foran den andre når det gjelder spalteplass i avisen. Starter vi med å trekke frem når Engdahl og Oredsson skriver, og blir omtalt i avisen, er det hovedsakelig på ulike tidspunkter. Engdahl og den Nysvenske Rörelsen har innlegg og kommentarer med jevne mellomrom frem til starten av 1960-tallet. Da forsvant han ut av avisen. Oredsson blir omtalt fra slutten av 1950-årene. Han skriver artikler på vegne av seg selv og Nordiska Rikspartiet, og er jevnlig i spaltene i *Folk og Land* frem til 1975. Engdahl som hadde en "pause," kommer tilbake i avisen med omtaler og artikler mot slutten av 1960-årene og inn på 70-tallet. "Comebacket" til Engdahl varer dessuten bare et par år, før han forsvinner ut av *Folk og Land* igjen. Det som skjer i løpet av 1975 er at Norsk Front ble stiftet, og dermed har Norge fått en nynazistisk bevegelse på lik linje med Sverige.

8.1. Norden eller Vest-Europa – to ulike tilnærminger

Hva symboliserer så Engdahl og Oredsson for de norske kretsene? Går vi grundig inn i ideologien deres, kan vi se at Engdahl lener seg mer mot en italiensk fascistisk korporativ løsning, mens Oredsson ser mer mot nynazismen med inspirasjon hentet fra klassisk nasjonalsosialisme. Det neste elementet som kommer frem, er at Engdahl har en mer dynamisk tilnærming til politikken som utfolder seg rundt ham, og prøver i større grad å fremstå som at han ønsker å tilpasse seg den politikken. For å stimulere den korporative ideologien, starter Engdahl å samle de fascistiske kreftene og grupperingene i Europa. Engdahl tar avstand fra nazismen ved blant annet å vise sin støtte til Israel og jødene. Han mener dessuten at andre folkeslag er nyttige, så lenge de oppholder seg i hjemlandet sitt. Engdahl presiserer dessuten egenarten ved "nysvenskheten," og at denne ikke kan kategoriseres innad i verken klassisk italiensk fascisme eller tysk nasjonalsosialisme, men at de alle er i samme ideologiske familie.²⁸⁸ Selv om han fremstår som en venn av fremmedkulturer, utenlandske etnisiteter og jødene, så er det tydelig at han er antisemitt og rasist. Han jobber aktivt for ikke å ta imot nye kulturer i det svenske samfunnet, fordi han mener de ikke passer inn. Begrunnelsen er å ikke skitne til det som er rent, som ofte er representert som det svenske.

Oredsson fremstår som mer uforanderlig i holdningene sine. Med dette mener jeg at han ikke kommer

²⁸⁸ Berggren(2014), "Intellectual Fascism," s.92.

med en spesiell ideologisk utvikling i *Folk og Land* i den angitte tidsperioden slik som Engdahl gjorde. Holdningene han kommer med får mer støtte i avisen enn Engdahls. Oredsson blir omtalt aktivt, og hans ideer får tilsynelatende støtte fra redaksjonen i *Folk og Land*. Det til tross for redaksjonens og skribenters uttalelser om at de ikke alltid kan se seg enig med Oredsson. Den statiske tilnærmingen kommer blant annet frem i de ideologiske elementene han fremmer. Eksempler er Oredssons holdninger til Holocaust og jødene,²⁸⁹ og rase-aspektet. Norden blir derfor et viktig element for ham. Dette er med på å skape en kontinuitet bakover til mellomkrigstiden og gjennom andre verdenskrig, da Oredsson tilsynelatende holder fast på liknende ideologiske holdninger som eksempelvis den tyske nasjonalsosialismen eller Quisling frontet.

I "comebacket" sitt promoterer Engdahl EEC-medlemskap, noe som strider imot den nasjonalistiske holdningen i *Folk og Land* sine kretser, men også innad i Nordiska Rikspartiets miljøer. Engdahls holdninger skaper drøftinger og diskusjoner innad i *Folk og Land*. Samtidig viser det et ønske om tilpasning til det moderne samfunnet, siden tanken om EEC ikke er så fjern for majoriteten av befolkningen i Norge eller Sverige. Ser vi tilbake til Malmörörelsen og de internasjonale kontaktene som Engdahl hadde gjennom bevegelsen, er det ikke rart at han ønsker seg inn i EEC. Som tidligere diskutert, hadde dette vært noe både NSDAP og Nasjonal Samling også hadde foreslått som en løsning for å bevare den europeiske kulturen, og for ikke å miste Europa til bolsjevismen.

Sverige ble EU-medlem i 1995, 25 år etter diskusjonene rundt EEC medlemskap i *Folk og Land*. Norge har fremdeles til gode å melde seg inn, om de noensinne gjør det.

Det nærmeste EEC Nordiska Rikspartiet fremmer, er ideen om Norden. Ideen om Norden blir også drøftet aktivt i *Folk og Land*, spesielt etter Oredsson ble aktiv i avisen og Nordisk Samling hadde blitt stiftet i Sverige. Norden kan ses på som et samarbeid mellom de nordiske landene, men diskusjonen som føres i avisen omhandler spesielt et samarbeid mellom Norge og Sverige. Hvis Nordiska Rikspartiet hadde fått det dithen, ville Sverige hatt hovedstaden i Norden. Engdahl er mer en tilhenger av en overnasjonal organisasjon på verdensdel nivå, mens Oredsson har en nordisk tilnærming med en tyngde på en norsk-svensk koalisjon. Dette blir en mer nasjonalistisk tilnærming.

Begrunnelsen for enten å lage en vest-europeisk koalisjon eller et nordisk samarbeid har visse likhetstrekk. Begge parter begrunner nødvendigheten i beskyttelse mot kommunismen som er i Øst-Europa, men også i beskyttelse mot de kapitalistiske og liberalistiske ideologiene i Vest-Europa og USA. Dessuten argumenterer begge for at man skal forberede seg på en potensiell krig mellom stormaktene

²⁸⁹ Som blir diskutert ytterligere i kapittel 8.3.

USA og Sovjetunionen. Ved å samle de nasjonalistiske kreftene i en overnasjonal institusjon eller samling, vil man på denne måten kunne fremstå som en nøytral part dersom denne konflikten skulle bryte ut.

8.2. Nasjonalisme: er dette et passende begrep?

Hva legger kretsene hos Engdahl, Oredsson og *Folk og Land* i nasjonalisme? Hvis vi gir nasjonalisme en forenklet definisjon, handler det om at den enkelte nasjons befolkning danner en kulturell og borgerlig enhet, og som deler rettigheter og karakteristikk. Nasjonen blir ansett som et organ - noe levende, kan ses på som en enhet direkte under Gud.²⁹⁰ Tanken om at nasjonen var en organisk enhet var noe som også ble omtalt i partiprogrammet til Nasjonal Samling.²⁹¹ Ifølge Nordiska Rikspartiet i 1958, skal et nordisk rike være idealet da det nordiske folket skal dele fellesinteresser med hverandre. Disse interessene må bli ivaretatt i møte med stormaktsplaner og internasjonaliseringarbeid.²⁹² Derfor virker det som om Norden ikke anses som en overnasjonal enhet av Rikspartiet. De nevner ikke Norden som hverken et internasjonalt eller transnasjonalt produkt. En av hensiktene med å samle Norden var å unnsnippe internasjonale konflikter, da et samlet Norden ville ha en større stemme i den internasjonale sfæren enn om landene var separert. Denne forklaringen virker derfor som en begrunnelse på hvorfor Norden omtales som et overnasjonalt organ. Argumentasjonen er preget av ideen om at det norske og svenske folket deler såpass mange karakteristikk, som rase og kultur, at dette bør være grunn nok. I 1972 kom det ut en oppdatert brosjyre av Nordiska Rikspartiet. Her skriver NRP: "Som sådan NORDISK STAT vill vi närma oss ett europeiskt statsförbund, ej att förväxla med EEC..."²⁹³ NRP bekrefter her at de ikke vil støtte EEC slik som Engdahl, og at denne unionen, altså Norden, ikke skal forveksles med EEC. Årsaken til dette er nok at NRP ikke støtter de ideologiske ståstedene til ledelsen i EEC. Videre vil den nye nasjonen Norden, kunne springe ut av andre nasjoner for å danne et fellesskap som skal ivareta de ulike politiske, økonomiske og kulturelle interessene. Ser vi da tilbake til diskusjonen om Norden og potensielt Stor-Norden, som Hallgeir Horde kom med i 1975, så blir dette nærmest samme prosjekt.

Innenfor det nasjonale aspektet fremmer Engdahl en "klassisk nazistisk" tilnærming på spørsmål knyttet til "rase." Han kan kategoriseres som en som streber etter *blod- og jord-* ideen, der mennesket(blod) tilhører et regionalt område(jord). Han anerkjenner ikke "raseblanding" med mindre det er av

²⁹⁰ Payne, *A History of Fascism 1914-1945*(New York: Routledge, 1995), s.35-36. Østerud, *Hva er nasjonalisme?*(Oslo: Universitetsforlaget, 1994), s.9-26. Andersson, *Imagined Communities*(London: Verso, 2006), s.6-12.

²⁹¹ Sørensen, *Hitler eller Quisling*(Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1989), s.313.

²⁹² *Rikspartiet vil ... 1958*, s.19.

²⁹³ Oredsson, Göran Assar, - *Nordiska rikspartiet kampar for...*(1972), s.36.

“høytstående” raser, noe som bør forekomme sjeldent. Dette ligger nærme nazismen, men Engdahl skal ha vært mindre opptatt av myten rundt raser - der Engdahls utopiske fremtid skal ha vært klar.²⁹⁴ Utover rase og rasetilhørighet, fokuserer Engdahl vesentlig mindre på en nasjonalistisk tilnærming vedrørende ideen Norden.

Oredsson derimot, viser gjennom sine diskusjoner om et forent Norden, at det tydelig kommer frem at han nærmest ser på innbyggerne i Norge og Sverige som et og samme folk, som har like interesser. Kulturen, jorden og blodet er felles, og derfor burde man ha samme interesser, i form av nasjonale interesser. Dette til tross for at Norden da ville ha blitt en koalisjon.

Dette ligner på det Quisling fremmet som teorien på de kreftene som driver historien frem, og derfor de kreftene som vil drive historien videre. Disse kreftene er biologiske ifølge Quisling, de utgjøres av rasen - og dets arvestoffer. Intelligens regnes som et element hos mennesket av nordisk opprinnelse, og de har derfor såkalt høyere arvestoff. Bare i Norden, kan en regne med at arvestoffet er like verdifullt i hele befolkningen. Slik kan det skapes en sosial rettferdighet. På denne måten kunne samfunnet, ifølge Quisling, bli potensielt det lykkeligste.²⁹⁵

For å forstå forskjellen må vi derfor trekke frem de ulike sosiale sfærene både Oredsson og Engdahl tok del i. Engdahl hadde et bredt internasjonalt nettverk, hvor han samarbeidet med høyreekstreme profiler og delte en felles visjon med dem om Europa under ett. Oredsson på sin side, hadde ikke en tilknytning til de høyreekstreme miljøene før etter andre verdenskrig. Nettverket til Oredsson fremstår som mer lokalt enn internasjonalt. Han gikk mer mot en nordisk modell, ved fokuset å samle Sverige og Norge i første omgang, før han potensielt ville ha ekspandert ytterligere.

Det vil derfor ikke være passende å fokusere på nasjonalisme når man diskuterer Engdahls virke innad i de norske kretsene. Dette spesielt siden hans direkte mål som han aktivt promoterer, er en EEC lignende organisering. Dette samsvarer direkte med Griffins teori om neofascistenes internasjonaliseringprosesser, og måten de oppsøker hverandre på, på tvers av landegrensene for å opprettholde kontakt og støtte. Ser vi tilbake til mellomkrigstiden og pangermanismen, er dessuten denne løsningen lik denne. Når man diskuterer Oredsson er det mer passende å bruke nasjonalisme som et element i ideologien, og som et forklaringsmiddel for ideal og ønske. Dette fordi et samlet Norden er grunnet i felles likhetstrekk fysisk, og har historisk påvirkning landene seg imellom. Nasjonalisme er på mange måter ikke presist nok for å forklare det ideologiske bak Norden. Jeg vil tillate meg å anta at et

²⁹⁴ Berggren(2014), “Intellectual Fascism,” s.82-86.

²⁹⁵ Dahl, *En fører blir til*(Oslo: Aschehoug, 1991), s.152-154.

svensk-norsk samarbeid ikke heller er en direkte internasjonaliseringsprosess for Oredsson. Ser man derfor tilbake til 1800-tallet og skandinavismen, er dette en tydeligere måte å beskrive samlingsideen til Oredsson. Dette fordi det er rase som er den bestemende faktoren for samlingsideen.

8.3. Raseideologi - jødene og antisemittismen

Det er uunngåelig å ikke synliggjøre holdningene til jødene og Holocaust, når en diskuterer ideologien som Oredsson, Engdahl og *Folk og Land* fremmet i avisen i løpet av oppgavens tidsperiode. Det er også essensielt å trekke frem de ideologiske ståstedene som hver av partene representerte.

Både Oredsson og Engdahl gir *Folk og Land*-kretsene ulike alternativer angående jødespørsmålet, selv om redaksjonen fra 1958 med Odd Melsom og Alexander Lange nok er hovedårsaken til økt debatt angående dette. Med redaksjonsskiftet "økte omfanget av holocaustbenektelse i avisen, i takt med at den fikk et mer eksplisitt antisemittisk, raseideologisk og profascistisk innhold."²⁹⁶ Dette innebærer for eksempel holdninger tilknyttet tallet 6 millioner drept, da majoriteten av benektene og antisemittene mente at dette tallet var for høyt. Dette var jo også noe Oredsson mente, som nevnt tidligere. Löow skriver blant annet at "antisemitismen har under hela efterkrigstiden varit den centrala delen i den svenska nationalsocialistiska och rasideologiska undergroundvärldens ideologi og retorik."²⁹⁷ Slik sett er det høyst relevant å trekke frem svenskenes meninger i Norge hva angår det den jødiske befolkningen har blitt utsatt for.

En videre argumentasjonslinje som *Folk og Land* hadde, var å henvise til andre konsentrasjonsleirfanger, som Paul Rassinier, som avviste gasskamres bruk til massedrap eller å i hele tatt ha observert dette.²⁹⁸ Benektelsen var et middel for å kunne beskrive makten jødene hadde historisk. Et synspunkt blir forklart ut ifra fortiden, om hvordan nasjonalsosialistene handlet som følge av jødernes posisjon og holdninger i samfunnet. I samtiden ble "historien" begrunnet i hets mot det nasjonalsosialistiske Tyskland, og jødernes innflytelse i samfunnet. Propaganda som ble brukt var også et middel for staten Israel og dens maktambisjoner. Slik ble jødene ansett som en destruktiv kraft i samfunnet, også historisk sett. Holocaustbenektelsen kan også bli ansett som en forsvarsstrategi, for å kunne rettferdiggjøre NS-

²⁹⁶ Simonsen(2019), "Holocaustbenektelse i *Folk og Land* (8.mai)," s.15.

²⁹⁷ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.316.

²⁹⁸ Simonsen(2019), "Holocaustbenektelse i *Folk og Land* (8.mai)," s.15-18.

medlemmenes tidligere handlinger, slik at en enklere kan akseptere deres valg. Og noen ganger, fremstår Holocaust-benektelsen som et selvpåført resonnement.²⁹⁹

Engdahl kan etter krigen beskrives som passiv aggressiv antisemitt. Med dette mener jeg at han uttrykker en form for holdning som tilsier at han er en antisemitt, og at denne holdningen kommer tydelig frem dersom man setter uttalelsene hans i en større kontekst. Dette kommer blant annet frem gjennom meninger om at nysvenskene ikke hadde noe direkte hat eller oppfordret til hat mot jødene. Han har holdninger som tilsier at han er nazist,³⁰⁰ men oppfordrer til ideologi som samsvarer mer med den italienske fascismen. På starten av 1930-tallet ønsket han blant annet å sørge for at jødene ikke kunne gifte seg med "ikke-jøder."³⁰¹ Det antisemittiske aspektet hos Engdahl, samt hans koblinger til nazistene i Tyskland, endret seg og ble mindre åpenbar i ideologien. Ideologien gikk heller i retning antikommunisme, og mot "rase" og "hvem som tilhører hvor." Han var, som tidligere nevnt, ikke spesielt imot jødene som et folkeslag i den forstand, men ytret på et generelt nivå at jødene, som mange andre "raser," ikke hadde noe å gjøre i Sverige eller i Norden. Denne kulturelle ideologien kommer tidlig til uttrykk i *8.mai/Folk og Land*.³⁰² *Folk og Land* tar ved ulike anledninger Engdahl til forsvar når han omtales som nazist, og bruker ved noen tilfeller anledningen til å stille spørsmål rundt jødene sin posisjon i samfunnet.³⁰³

Nysvenskene jobbet aktivt for å fjerne stempelet som antisemitter i etterkrigstiden. De tok offentlig avstand, men holdt på deler av essensen for å ikke miste alle sympatisørene.³⁰⁴ Ifølge World Jewish Congress i London, i 1960, er den farligste nazistiske organisasjonen den Europeiske Sosial Bevegelsen, Malmøbevegelsen.³⁰⁵ Engdahl fremhever at nysvenskene tar avstand fra jødedemonstrasjonene, men når disse finner sted, skyldes det et folk eller gruppe mennesker (i vårt tilfelle jødene) som har et annet tankesett enn vårt eget.³⁰⁶ Med dette sier han indirekte at han forstår at slike hendelser oppstår, og at disse oppstår på bakgrunn av andre kulturer. Da andre aviser publiserte artikler og spalter om Engdahl,

²⁹⁹ Simonsen(2019), "Holocaustbenektelse i *Folk og Land (8.mai)*," s.19-21, 23. Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.371.

³⁰⁰ Engdahl sitt syn på nazistene kom til uttrykk da han sa: "Jeg synes ikke nazistene var større landsforrædere enn 20.juli-mennene i 1944 som begikk attentatforsøk mot Adolf Hitler," i et intervju med *Aftenposten*. *Aftenposten* 12.2.1960 nr.71, s.5: - Mussolini og hans fascisme har påvirket vår bevegelse.

³⁰¹ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016) s.348-349. Åsbrink(2021), "When Race Was Removed from Racism," s.138.

³⁰² *8.mai* 1949, nr.20, s.2: Nysvenska rörelsen.

³⁰³ Se *Folk og Land* 1960. Nr.3, s.8: Du slemme Per Engdahl, som eksempel.

³⁰⁴ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.351-353.

³⁰⁵ *Aftenposten* 5.1.1960 nr.5, s.6: Påstand om ny-nazistisk bevegelse i mange land.

³⁰⁶ *Aftenposten* 5.1.1960 nr.6, s.1: Fascistisk innslag i Malmö-bevegelsen.

kom antisemittismen hos Engdahl tydeligere frem. Dette fordi han var aktiv motstander av jødene under krigen,³⁰⁷ hans skepsis til eksempelvis *Anne Franks Dagbok*,³⁰⁸ og at han ikke vil blande jøder og den svenske rase,³⁰⁹ nevnes som noen eksempler. Dette, uavhengig av hva Engdahl selv mener, er tydelige tegn på at han er en antisemitt.

Engdahl fremsto som om han hadde en sympati ovenfor jødene og Israel, noe som ga leserne av *Folk og Land* tilsynelatende en mulighet til å kunne støtte en høyreekstrem ideologi uten å kunne bli direkte knyttet opp til antisemittisme og jødehat. Engdahl hadde vært en stor tilhenger av Mussolini etter marsjen til Roma i 1922.³¹⁰ Mussolini innførte ikke diskrimineringslover mot jødene i Italia før i 1938, hovedsakelig fordi Tyskland nå var blitt en stormakt og Mussolini ønsket et samarbeid med dem. Jødene i Italia var meget godt integrert i samfunnet, og mange hadde også tilknytning til det fascistiske partiet. Mussolini hadde dessuten flere i sin nære omgangskrets som var jøder.³¹¹ Om dette er en årsak til at Engdahl, tilsynelatende, ikke har noe direkte jødehat i ideologien sin, som presenteres i oppgavens tidsrom, blir for spekulativt. Hans ønske om tilpasning i samfunnet er nok en mer sannsynlig forklaring, men han greide ikke å forkaste de antisemittiske holdningene han hadde før og under krigen.

Oredsson på den andre siden har en mer statisk tilnærming til politikken og de ideologiske elementene. Med dette mener jeg at hans ideologi er sterkt preget av tysk nazisme, og hans ideologiske utvikling i oppgavens periode er minimal. Tatt i betraktning at han ønsker å få Nordiska Rikspartiet inn i Riksdagen, ville det vært logisk at han tilpasset seg mer den dagsaktuelle politikken som var rundt ham. Utviklingen i partibrosjyrene skjer hovedsakelig fra den første, som kom ut i 1958, til den andre, som kom ut i 1961. Endringen er for det meste en lengre forklaring innenfor Rikspartiets punkter i programmet, og i mindre grad en endring i politikken innhold som sådan. En av sakene som Oredsson fronter i partibrosjyren fra 1972, er blant annet at det bør innføres undervisning om rasebiologi i skolen.³¹² Hensikten er å trekke frem den nordiske rasens suverenitet, og hva som potensielt skjer hvis man lar mindre høytstående raser formere seg med den nordiske.

Siden Nordiska Rikspartiet ikke fikk nevneverdig oppslutning i valget 1973, og de deltok kun i dette riksdagsvalget, virker det som om det er mindre nødvendig for bevegelsen å tilpasse seg samfunnet rundt seg. Det samme kan man argumentere for hva angår Per Engdahl, men han endrer

³⁰⁷ *Aftenposten* 12.2.1960 nr.71, s.5: - Mussolini og hans fascisme har påvirket vår bevegelse.

³⁰⁸ *Dagbladet* 15.1.1960 nr.12, s.1, 12: Malmö sentrum for ny-nazismen i Europa.

³⁰⁹ *Dagbladet* 15.1.1960 nr.12, s.1, 12: Malmö sentrum for ny-nazismen i Europa.

³¹⁰ Berggren(2014), "Intellectual Fascism," s.72.

³¹¹ Payne, *A History of Fascism 1914-1945*(New York: Routledge, 1995), s.239-240.

³¹² Oredsson, Göran Assar, - Nordiska rikspartiet kampar for..., s.9.

tilnæringsmåten uansett. Antisemittiske holdninger for NRP er dog en kontinuitet. Nordiska Rikspartiet har siden 1960-tallet solgt antisemittisk og historierevisjonistisk litteratur, men de fikk likevel få anmeldelser og tiltalelser mot seg. Holdningene kommer frem i lokale nyhetssaker, men også internasjonale. Uttalelse som “jødisk verdenskonspirasjon” eller “grunnleggende sannheter” er like klare og sentrale for Rikspartiet som for mellomkrigstidens nasjonalsosialister.³¹³

Jødeskepsis og misnøye kommer også frem kort tid etter redaksjonsskiftet i *Folk og Land* i 1958. I årsskiftet 1957/58 ble det diskutert en straffesak rundt antisemittisme i Sverige. Artikkelen som ble gjengitt fra *Vägen Framåt* og publisert av *Folk og Land*, handlet om straffesaken mot ingeniør Carlberg. Han skal ha blitt dømt for jødehets. Carlberg hadde skrevet en tekst hvor han mente at det var en internasjonal jødisk sammensvergelse, og at dette var et potensielt våpen mot omverdenen. *Vägen Framåt* mener at straffesaken er en trussel mot trykkefriheten, og at den stiller en spesifikk folkegruppe i særklasse. Dessuten skal sanksjonene ha hatt motsatt effekt for å forhindre antisemittisme.³¹⁴ Carlberg var en kjent figur innad i de svenske kretsene. Han hadde blant annet vært med Lindholm i mellomkrigstiden, grunnlagt studentforeningen Manhem hvor blant annet antisemittisme var et vanlig tema. Etter krigen, i 1957, stiftet Carlberg den Carlbergska stiftelsen, som skulle gi støtte til samtidshistorisk forskning og folkeopplysning. Det var her den antisemittiske teksten kom frem høsten 1957, og bragte Carlberg til retten i 1958. Han mente at teksten ikke var mot jødene som folkegruppe, men mer mot begrunnelsen av jødedommen i Gamle Testamentet.³¹⁵ Det stoppet ikke med den ene spalten i *Folk og Land*. Året senere brukte de et debattinnlegg fra den svenske avisen *Fria Ord*, som omhandlet hendelsene og diskursen i Sverige etter Carlberg. *Folk og Land* skriver blant annet “[etter andre verdenskrig i Sverige], ble det mulig å straffe offentlig framført kritikk rettet mot jødene,” og, “Blant dem som har blitt rammet er også forkjemper for sannhet og rett ingeniør C. H. Carlberg.”³¹⁶ Det er tydelig at *Folk og Land* her er enige i at svensken har blitt urettferdig behandlet, og at jødene innehar en spesiell posisjon i samfunnet. *Folk og Land* misliker denne posisjonen. Dette får nødvendigvis ikke frem en direkte antisemittisk holdning i avisen, men det får tydelig fram en passiv aggressiv holdning rettet mot jødene. Det må understrekes at Carlberg hadde en formue som ga betydelig støtte til

³¹³ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.365-368.

³¹⁴ *Folk og Land* 1958, nr.14, s.8: Ingeniør Carlberg dømt for jødehets.

³¹⁵ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.143-151.

³¹⁶ *Folk og Land* 1959, nr.21, s.2: Er det bare jødene som skal beskyttes I Sverige?

nazistiske miljøer i Sverige, men også i Norge.³¹⁷ Dette var muligens den største årsaken til å vise sin offentlige støtte til Carlberg.

En annen episode som kommer frem hos *Folk og Land*-kretsene er forsvaret av Sven Lundehäll, som tidligere forklart. Den saken trekker frem en indirekte påvirkning fra svenskene på de norske kretsene i den forstand at Lundehäll har tilknytning til Oredsson. Redaktørene hadde, som tidligere beskrevet, allerede lagt frem et lignende forsvar av Quisling og NS-medlemmer. Derfor var veien kort for å kunne stå opp for Lundehäll også. Dessuten symboliserer det et forsvar av NRP, som Lundehäll var medlem i. Og videre, kan forsvaret symbolisere tillit og støtte til Oredsson. Dette viser at *Folk og Land* sine antisemittiske holdninger kommer frem gjennom svenske nyhetsaker og hendelser. Ved å vise støtte til eksempelvis Carlberg og Lundehäll, støtter avisen også ideologien som Nordiska Rikspartiet kommer med.

Utover dette kommer det ikke frem mye vedrørende antisemittiske holdninger i fra *Folk og Land*, fra Sverige og svenske aktører. Det at Melsom og Lange var redaktører, eller i redaksjonen, i store deler av perioden 1949 til 1975, var nok begrunnet i ønsket om å bringe en form for NS-ideologi frem. Ved å "revidere" Holocaust, og å sette spørsmålstegn ved jødene atter en gang, var dette potensielt mulig, i tillegg til å rette fokus på nasjonal politikk.³¹⁸ Dette viser at svenskene, med det som kommer frem innad i *Folk og Land*, hadde minimal påvirkning på en allerede dypt sittende antisemittisk holdning i avisen.

³¹⁷ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.92-93.

³¹⁸ Simonsen(2019), "Holocaustbenektelse i *Folk og Land* (8.mai)," s.23.

9. Konklusjon: Svenskenes Påvirkning - når, hvordan og dets betydning.

Innledningsvis presenterte jeg tre problemstillinger, som hadde den hensikt å vinkle oppgaven slik at man får et innblikk i når svenskenes påvirkning var i perioden 1949-1975, hvordan denne foregikk, og hvilke ideologiske elementer og tilnærminger de norske kretsene rundt avisen *Folk og Land* utviklet på bakgrunn av disse. Dette gjelder spesielt debatter, innlegg og ideologiske drøftinger som kom frem i *Folk og Land*. De ulike spørsmålene har blitt forholdsvis besvart hver for seg igjennom oppgaven.

Hvordan påvirket Engdahl og Oredsson de norske kretsene? Det kommer tydelig frem at både Engdahl og Oredsson var interessert i å aktivisere de norske kretsene i tidsperioden, men det kommer i liten grad frem i avisen om hvordan møtene var og hvilken ideologisk plattform som ble diskutert. Hvorfor? Høyst sannsynlig fordi i løpet av i hvert fall 1950-tallet var det skambelagt å delta på fascistiske og nazistiske møter, både i Norge og Europa for øvrig. Det å formidle i et organ som var imot krigsoppgjøret, ville fremstå som problematisk for dem som ikke hadde det samme ideologiske ståstedet som tilhengerne av *Folk og Land*. Dessuten ville andre medier og grupperinger i Norge kritisert denne handlingen, og det ville ha medført ytterligere vansker for *Folk og Land/8.mai*.³¹⁹ Dette forhindrer likevel ikke at referater fra enkelte møtevirksomheter, enten fra Nysvenska Rörelsen eller Nordisk Samling dukket opp i *Folk og Land*. Det er derfor tydelig at *Folk og Land* fremdeles ønsket å vise, debattere og diskutere den nasjonalistiske, nazistiske og fascistiske ideologi. Dessuten, ifølge Engdahl, kommer det frem gjennom *Arvtakerne* at nordmenn var til stede ved flere anledninger. I *Nordisk Kamp* står det om Nordisk Samling 1955, og blant annet om sentrale roller som visse nordmenn hadde og fikk. Det viser oss at møtevirksomheten absolutt foregikk, selv om *Folk og Land* ikke kommenterte den i stor grad på 1950-tallet.

Oredsson sin tilknytning i perioden 1949/58 (det var først da aktiviteten hans som skribent kom til avisen)-1975 er kontinuerlig. Det er spesielt viktig å trekke frem hans forhold til Paasche, som var den første lederen av den norske seksjonen av Nordiska Rikspartiet, og som også ble den første redaktøren av ungdomsspalten i *Folk og Land* i 1967. Dette viser en direkte påvirkning Oredsson hadde hatt, og hvordan Oredsson også fikk en person som sto ham nær innad i redaksjonen i *Folk og Land*. Odd Isachsen ble også blant annet intervjuet av VG, fordi han hadde postboksen til den norske avdelingen til

³¹⁹ Engdahl inviterte I pinsen til nazistisk Europeisk kongress I Malmö. Det er også norske deltagere ved denne kongressen. Ifølge *Aftenposten* skal generalsekretæren I Forbundet for Sosial Oppreisning delta. *Aftenposten* 11.5.1951 nr.214, s.1: Norske nazister til en europeisk konferanse I Malmö. Nazisympatisører fra Norge deltok på kongressen I Malmø. *Dagbladet* 11.5.1951 nr.107, s.12: Europeisk nazikongress I Malmø pinseaften.

Nordiska Rikspartiet.³²⁰ Oredsson er aktiv i *Folk og Land*, men han kommenterer lite om Paasche og Isachsen sine posisjoner. Rikspartiet forsvinner ut av avisen andre halvdel av 1975, mest sannsynlig på grunn av de indre problemene *Folk og Land* hadde, og at de endret diskurs i løpet av sommeren. Oredsson skulle fremdeles ha kontakt med de norske kretsene som fortsatte nynazistisk ideologi. Engdahl har i tilsvarende tidsperiode et brudd med *Folk og Land* rundt 1961-1962, og dette varer frem til 1970. Som tidligere nevnt kan dette forklares i indre problemer hos den Nysvenska Rörelsen. Hvis dette er sant, må vi stille oss spørsmålet hvorfor *Folk og Land* ikke promoterte nysvenskene og ba leserne om å støtte Engdahl. Begrunnet i at Engdahl representerte en annen del av den svenske fascistiske ideologien enn Oredsson, er det mulig at Melsom og *Folk og Land* hadde mer tilfelles med Oredsson enn med Engdahl, og derfor ikke ønsket å vie ressurser til Engdahl gjennom *Folk og Land*. En annen mulighet er publisiteten rundt Engdahl, men også for øvrig Lundehäll, i denne perioden. Dette gjelder spesielt gjennom hakekorsepidemien. Begge to ble forsvart av *Folk og Land* ved flere anledninger, på grunn av "negativ" publisiteten de hadde fått i andre medier. Det kan ha vært mer gunstig for *Folk og Land* å aktivt utelukke dem mens denne publisiteten foregikk, da *Folk og Land* uansett hadde god kontakt med Oredsson. Engdahl kommer sterkt tilbake med debatt og meningsinnlegg i avisen på starten av 1970-tallet, med det meste av hans meninger publisert på ungdomssidene. Dette var hovedsakelig debatt rundt EEC, og NUF sin interesse og kontakt med nysvenskene. Møteaktiviteten mellom ungdommen og nysvenskene ble godt dokumentert i *Folk og Land*. Alt tyder på at dette var en kobling som begge parter fant gunstig. Dette varer i den korte perioden 1971-1972, men etter det forsvinner Engdahl ut igjen av avisen.

Sven Lundehäll representerer også en ungdommelig aktør med tilknytning til de høyreekstreme miljøene i Sverige. Imidlertid har Lundehäll vært tilhenger av både Engdahl og Oredsson, slik har han vært aktiv innenfor begge de svenske høyreekstreme leirer. Det gir ham et bredt spekter av kontakter i Sverige. Han har dessuten vært aktiv innenfor Nordisk Samling, der mange nordmenn deltok på møter og hadde administrative oppgaver. De viktigste hendelsene tilknyttet Lundehäll i perioden 1949-75 blir likevel forsvaret *Folk og Land* kommer med gjentatte ganger, da Lundehäll først ble fengslet og deretter da han kom med antisemittiske utsagn. *Folk og Land* har tiltro til Lundehäll som aktør, men også til de ideologiske ståstedene han har. Det er flere aktivister innenfor *Folk og Land* som har knyttet bånd med ham, spesielt ekteparet Normann. Dette viser også de ideologiske skillelinjene som kommer i avisen

³²⁰ VG 22.5.1965 nr.116, s.13: VG møter lederen av "Nordisk Samling."

med redaksjonsskiftet i 1958, da det er høyst usannsynlig at slike utsagn og støtteerklæringer hadde kommet før Melsom og Lange ble redaktører.

Det andre forskningsspørsmålet var hvilke ideologiske alternativer fremmet Engdahl og Oredsson i *Folk og Land*? Engdahl fremmet en korporativ løsning for Norden og Europa. Dette ble hans samfunnsideal. Dessuten stilte han spørsmål rundt "raser" og deres tilhørighet i Norden. Han argumenterte riktignok ikke imot uønskede "raser" som et biologisk problem i seg selv, men fokuserte på at fremmede "raser" ikke kunne utbrodere sitt ytterste potensiale i en fremmed kultur. Derfor fremmet Engdahl kultur som fokuset for nysvenskene og hans tilhengere. Tilsvarende argumentasjon hadde han vedrørende jødene og opprettelsen av staten Israel. Da jødene trengte en region der de kunne "utbrodere sitt potensiale" var det gunstig å ha Israel. Dessuten tok Engdahl og nysvenskene aktiv avstand fra tyske NSDAP og nazismen. Slik representerte Engdahl seg som et ideologisk alternativ, som til en viss grad tidligere NS-medlemmer kunne se seg enig i. Det oppstår umiddelbart et par problemer. For det første, så kan Engdahls syn på "kultur" og "rase" anses direkte som rasisme. Han beskriver og utbroderer indirekte om den nordiske og europeiske kulturen, som ikke har plass til innvandrere på grunn av de kulturelle problemene som vil oppstå. Derfor ønsker han ikke fremmede. Han har dessuten også stilt spørsmål ved jødene, og om hvilke konspirasjoner de eventuelt står bak. Dette viser at han ikke har tillit til andre raser, og dessuten, at det ikke er plass til andre raser innad i Engdahls samfunnsideal. Det andre problemet er idealet om korporativismen. Den kommer ikke tydelig frem i *Folk og Land* unntatt i visse numre - spesielt i "comebacket" hans på 1970-tallet. Siden dette blir såpass essensielt for Engdahl sin ideologi, så er det også denne han bør søke støtte for når han skriver i *Folk og Land*. Dette er særlig en utfordring når det kommer til omtalen av Engdahl på starten av 1960-tallet. Her kan han virke mer som et problem for de norske kretsene, enn en instans som det er verdt å samarbeide med. Slik kan han derfor ha mistet potensielle støttemedlemmer for den Nysvenska Rörelsen. Det blir også diskutert at Engdahl vil samle Europa under korporativismen, noe som vil skape et overnasjonalt organ. Dette belyses under neste forskningsspørsmål.

Oredsson på sin side fremstår som mer konkret i sine ideologiske ytringer i *Folk og Land*. Antisemittisme og rasebiologi står sentralt hos Oredsson og Nordiska Rikspartiet. Dette kommer tydelig frem i *Folk og Land*, når han kommenterer spørsmålet om konsentrasjonsleirene, hvem jødene er og hvilken kraft de utgjør i samfunnet. Det virker også som om Melsom har mer kontakt med Oredsson og NRP enn med Engdahl. Dette sikkert fordi Melsom finner flere ideologiske elementer hos Oredsson som han ser seg enig i, enn hos Engdahl. Dessuten er Oredsson aktiv med å hylle Quisling, som ideolog og landsmann for

Norden. Dette var nok støttende for de fleste NS-medlemmene innad *Folk og Land*-kretsen. De forsvarte aktivt Quislings ideologi og handlinger. Engdahl var også tilsynelatende en tilhenger av Quisling, men dette kommer ikke like godt frem i avisen.

Det som tydelig kommer frem både hos Oredsson og Engdahl er det direkte hatet og uenigheten rettet mot den kommunistiske ideologien, og ideen om at nærmest all vestlig ideologi er en form for kommunisme. De hevder at kommunismen preger offentlige instanser, institusjoner og politikere. Begge begrunner dessuten sine respektive samlingsideer på bakgrunn av nødvendigheten for å beskytte mot kommunismens utvikling i Europa. Oredsson mener dog at Norden vil stille sterkere under et europeisk fellesskap, slik som EEC, mens Engdahl mener at man må endre politisk vinkling og fokusere på den korporative løsningen, som skal forhindre kommunismen.

Det siste spørsmålet gikk inn på om hva som ligger i begrepet nasjonalisme hos *Folk og Land*-kretsene, slik jeg tolker nasjonalisme-begrepet, og hos kretsene rundt Engdahl og Oredsson. Årsaken til at dette er et viktig spørsmål er for å presisere uenigheter, men også en eventuell kontinuitet hos de norske kretsene. Quisling ønsket seg en norsk førerstat, ikke en pangermansk. Slik kan en tro at de fleste innad i *Folk og Land* også ønsket seg en lignende tilnærming. Dette kommer tydelig frem når spørsmålet rundt EEC-medlemskap dukket opp på 1970-tallet. Engdahl er tydelig for EEC, med den hensikt om å internasjonalisere Vest-Europa under korporativismen. Oredsson er tydelig imot EEC. Han ønsker et fokus på en svensk-norsk koalisjon i første omgang. Derfor er nasjonalisme, i sin enkle forstand slik som presentert i innledningen, tilsynelatende mer til stede hos Oredsson på grunn av fokuset på to spesifikke folk og naboland. Dette medfører også betraktelig mer støtte for Oredsson sitt syn enn for Engdahls i *Folk og Land*. Engdahl får fortrinnsvis støtte hos noen medlemmer av NUF, men der er redaktørene imot. Redaksjonen støtter fortrinnsvis også Oredssons syn på en nordisk samling.

Nasjonalisme som et ideologisk element har derfor vist seg å være en god analytisk faktor for å skille holdninger og tilnærminger i grunnleggende nazistisk og fascistisk ideologi, og innad i *Folk og Land*-kretsene. Det har skapt en direkte debatt i avisen, med ulike drøftinger, noe som kom samtidig med Engdahls utsagn om EEC medlemskap.

Dette tilsier at nasjonalisme ikke er tilspisset og konkret nok som et forklaringselement i den ideologiske koblingen mellom Oredsson, Engdahl og *Folk og Land*-kretsene, da de samsvarer kun til dels med hverandre. I begge tilfeller er det snakk om en form for overnasjonalt produkt, det ene inkluderer flere nasjoner enn den andre. Et begrep som vil kategorisere dette ideologiske elementet bedre hos Oredsson blir enten nordisme eller, enda mer konkret, skandinavisme. Skandinavisme går ut på å se på

Skandinavia³²¹ som en samling av tre nasjoner med samme folkeslag. Det vil si folk som hører sammen kulturelt og biologisk som medlemmer av den samme rasen.³²² Historisk var det bevegelser innad i de tre landene som hadde en korrespondanse seg imellom for å fremme ideen,³²³ slik som *Folk og Land* gjorde hovedsakelig med Oredsson. Vi kunne også diskutert dette som nordisme, men *Folk og Land* presenterer sjeldent løsninger som inneholder Finland.³²⁴ Derfor er skandinavisme et mer egnet begrep for denne analysen, og også et mer forklarende begrep på den nasjonalistiske koblingen som fant sted blant de som ville skape en norsk-svensk koalisjon enn begrepet nasjonalisme i seg selv.

Hovedelementet her blir derfor rase og det kulturelle fellesskapet Oredsson forestilte at Norge og Sverige hadde, og at dette kunne gi grunnlaget for et Norden. Samlingsideen understreker dessuten internasjonaliseringsprosessene som Griffin trekker frem som et basiselement hos neofascistiske grupperinger. Nasjonalisme forsvinner nærmest fra debatten og teorien, siden fokus på et internasjonalt samarbeid har blitt tilpasningene de fascistiske grupperingene har tatt, i en tid der fascisme står ansvarliggjort for andre verdenskrig. Men, som jeg har vist, er det viktig å trekke frem de nasjonalistiske holdningene som blir omtalt, spesielt når Oredsson drøfter og skriver inn til *Folk og Land*. Dette er fordi de skandinavistiske løsningene som blir presentert baserer seg på nasjonalistiske elementer.

9.1. Nettverksbygging

I perioden 1949 til 1975 handlet det om nettverksbygging for de nazistiske kretsene hos *Folk og Land*. Dette kom tydelig frem etter redaktørskiftet i 1958, da redaksjonen fikk en mer nazistisk tilnærming. I nettverket har vi tre knutepunkter med sine egne respektive nettverk: *Folk og Land*, Oredsson og Engdahl. *Folk og Land* har tidligere NS-medlemmer og personer påvirket av krigsoppgjøret. Dette er et stort og uoversiktlig nettverk, majoriteten er lesere uten noen form for videre tilknytning til nettverket. Derfor er det mest gunstig å forholde seg til bevegelser og enkeltpersoner som er mest aktive i *Folk og Land*. Oredsson og Engdahl har på sin side et parti eller bevegelse, hvor det var aktivitet og aktiv deltagelse. Dette medfører mange strømninger inn og ut av bevegelsene, så her er det også hensiktsmessig å se på lederne og omtale bevegelsene helhetlig. Gikk strømmingene med ideer begge veier, mellom *Folk og Land* og en svensk aktør, eller var det hovedsakelig en vei?

³²¹ Danmark, Norge, Sverige

³²² Wickström (2017), "Nordic brothers before strange others," s.679.

³²³ Hemstad (2018), "Scandinavianism," s.4-5, 10-11.

³²⁴ Det skjedde ved noen anledninger at Finland som en samarbeidspartner dukket opp. Dette blant annet i diskusjoner om NATO, og hvordan få Norge ut av NATO men fremdeles sørge for at Norge hadde en stemme i den internasjonale politikken. Eks: *Folk og Land* 1968, nr.8, s.4: AD Norge ut av Nato.

Koblingen mellom disse tre knutepunktene viser at det var enkeltpersoners handlinger og initiativ som skapte koblingene. Dette ønsker jeg å presentere kronologisk. Som nevnt i kapittelet om Engdahl inviterte han til møter i regi av Malmøbevegelsen, hvor det har kommet frem at nordmenn deltok. Strømmen går derfor fra Engdahl til nordmennene. Det er også slik koblingen fremstår til Engdahl forsvinner i en periode fra *Folk og Land*. Han jobber for et aktivt samarbeid med nordmennene, men det samme engasjementet blir ikke gjenspeilet. Nordisk Samling er et eksempel på ideologiske strømninger som blir sendt mellom svensker og nordmenn. Dette spesielt fra norske ideologer som jobbet aktivt i Nordisk Samling. Andre profilerte nordmenn, som Melsom, var også på samlingen i 1955. Fordi Normann og etter hvert også Isachsen hadde høytstående stillinger i Norge for bevegelsen, er det derfor logisk at strømmen av synspunkter og ideer fortsatte å gå begge veier etter 1955. Utover dette er det lite som kommer frem i *Folk og Land* som kildemateriale for Nordisk Samling.

Oredsson og redaksjonen i *Folk og Land* hadde en mye sterkere kobling enn det Engdahl hadde. Oredsson hadde sendt invitasjonen til Nordisk Samling i 1955. Han hadde dessuten en bevegelse som stemte mer overens med Melsoms tanker enn med Engdahl. Gjennom Bangsunds *Arvtakerne*, kommer det frem at det var hyppig møteaktivitet mellom Oredsson og høyprofilerte aktører fra *Folk og Land*, som Melsom eller Sæther. Eksempelvis kan nevnes Melsoms ønske om at Oredsson skulle flytte til Norge og jobbe i *Folk og Land*. Oredsson avsto forslaget fordi Melsom ønsket også at *Nordisk Kamp* skulle legges ned i den forbindelsen.³²⁵ En annen kobling er opprettelsen av den norske seksjonen av Nordiska Rikspartiet, hvor Paasche ble leder i 1962/63. Melsom hadde uttrykt et ønske om en norsk seksjon, men om den norske seksjonen var et resultat av Melsoms ønske eller om det var et resultat av Oredssons egen handling, er uklart.

Paasche ble i 1967 redaktør av ungdomsspalten i *Folk og Land*, som kan regnes som den mest fascistiske delen av avisen frem til spalten ble avvirket i 1974. Dette gjelder også for NUF, som ble en del av nettverket til *Folk og Land*, og som brakte Engdahl tilbake inn i Norge og deretter inn i *Folk og Land* igjen. Engdahls comeback i avisen er nok et av de mest tydelige eksemplene på en strøm av ideer som går begge veier. NUF drar til Sverige og besøker nysvenskene, og inviterer nysvenskene til Oslo. Øystein "Ulv" Hovudkinn var meget inspirert av Engdahl, så en kan anta at han har noe "skyld" i dette samarbeidet.³²⁶ I *Folk og Land* kommer det dessuten mye omtale og direkte drøfting om Engdahl og nysvenskenes ideologi.

³²⁵ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.

³²⁶ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.

Oredsson og Engdahl forsvinner ut av *Folk og Land*, Engdahl bare et par år etter comebacket og Oredsson før redaksjonsskiftet i 1975. Dette viser at det var ideologiske ståsteder som var bindeleddet mellom de ulike nettverkene. Da *Folk og Land* ikke lenger var mottakelige for den ideologien, stoppet det opp. Dette var etter redaksjonsskiftet i 1975 da *Folk og Land* ønsket å bli et organ for krigsdømte igjen, og ikke en ideologisk plattform for nye nazister. Som presentert under delkapittelet om Norsk Front, så kommer det frem at både Engdahl og Oredsson hadde en viss form for korrespondanse med Blücher.

Gjennom hendelsesforløpet som jeg har presentert i oppgaven, og de ideologiske elementene som kommer frem hos Engdahl, Oredsson og *Folk og Land*, er det tydelig at svenskene har hatt en påvirkning på de norske kretsene i perioden 1949-1975. Dette både utenfor *Folk og Land*, i for eksempel NUF og den norske seksjonen til NRP, så vel som innad i *Folk og Land* gjennom ulike debattinnlegg, artikler og spalter som kom på trykk. Heléne Löow skriver dessuten i boken sin *Nazismen i Sverige 1924-1979* at "Utan [Nordiska Rikspartiet] skulle dagens raseideologiska under-groundkultur sannolikt inte ha varit tänkbar."³²⁷ Dette er en forklaring som kan nærmest være like gjeldende i Norge, som i Sverige. Svenskene hadde såpass stor innflytelse, og var med på omveltningen av de norske kretsene, spesielt innad i *Folk og Land*, at de var med på å oppfordre til nazistisk ideologi og drøftinger.

9.2. *Folk og Land* 1958 og 1967: hvorfor var det to fornyelsesprosesser og ikke bare én

Hårseth konkluderer i sin egen oppgave med at fornyelsesprosessen i *Folk og Land* skjedde i 1967, av praktiske og ideologiske årsaker. Dette betydde blant annet at avisens eldre leserkrets begynte å falle fra, og at det var med ungdommen i avisen at ny-ideologisk tenkning kom på banen. Melsom sin påvirkning kom gjennom at han brakte de unge inn i avisen. Han fremmet en NS-ideologi, og la til grunn for at denne skulle vokse.³²⁸ Jeg sier meg enig i at det var en fornyelsesprosess med ungdomsspalten i avisen fra 1967, og at det er tydelig at det er Melsom som er årsaken til denne. Jeg vil på den andre siden si at en fornyelsesprosess kom allerede i 1958 med redaktørskiftet i avisen. Dette er viktig med tanke på innpass for svenske nazister. Med Melsom og Lange i spissen i redaksjonen endrer *Folk og Land* tydelig diskurs fra å være et organ for å drøfte krigsoppgjøret, til å få et mer NS-ideologisk preg over seg. Fokuset på rehabilitering og krigsoppgjør kan eksemplifiseres gjennom den svenske utredningen om

³²⁷ Löow, *Nazismen i Sverige 1924-1979*(Stockholm: Ordfront, 2016), s.182.

³²⁸ Hårseth(2010), "Folk og Land 1967-75," s.94-96.

landssvikeroppgjøret som kom i 1956. Den var et av hovedtemaene gjennom hele årgangen.³²⁹ Dette var blant annet en bok som *Folk og Land* promoterte. En slik holdning og ideologi ble det vesentlig mindre av etter 1958, og NS-holdninger og nazistiske synpunkter ble mer tydelige i avisen.³³⁰ Oredsson og Nordiska Rikspartiet ble nevnt først i avisen i 1958, da med en reklame for deres egen partiavis *Nordisk Kamp*. Oredsson var allerede kjent for Lange og Melsom og andre ideologer i *Folk og Land*-kretsene. Partene hadde vært aktive innad i Nordisk Samling. Engdahl på sin side ble faset ut, og en prosess som startet etter redaksjonsskiftet. Derfor kan en si at det ble en annen holdning fra og med 1958 og at dette var en fornyelsesprosess, så vel som i 1967.

9.3. Hva skjedde så? Tiden etter redaksjonsskiftet i 1975

Hva kom frem i *Folk og Land* om svenskene og deres kontakt med avisen i 1976? Ingenting. Verken Engdahl eller Oredsson eller grupperingene deres blir nevnt. Avisen hadde på et generelt grunnlag gått bort fra nazistisk og fascistisk inspirerte innlegg. Avisen til Oredsson, *Nordisk Kamp*, skrev heller ikke nevneverdig om de norske forholdene i 1975 eller 76. I årene som kom var det generelt lite kontakt med *Folk og Land* fra svenske hold. Svenskene hadde heller dialog med de personene som var interessert i en fascistisk tilnærming. Dette eksempelvis ved Engdahl sin kobling til Norsk Front og Erik Blücher. Per Engdahl døde i mai 1994, men *Folk og Land* kommenterte ikke dødsfallet. Det tyder på at de er nærmest ferdig med koblingen til de svenske fascistene, noe som samsvarer med retningen de tok etter redaksjonsskiftet i 1975. *Folk og Land* hadde rettet fokuset sitt mot den norske politikken, og den norske historien – tilbake til krigen og krigsoppgjøret. *Folk og Land* skal ha blitt vesentlig mindre synlige for allmuen etter 1986, og målet til avisen ville aldri bli en realitet i Norge.³³¹

Norsk Front sin aktivitet fortsatte utover 70-tallet og på starten av 80-tallet. Norsk Front arbeidet for å fremstille seg som et moderne nasjonalistisk parti. Til tross for dette var jødene og ikke-europeere fienden. Antisemittisme var absolutt til stede i publikasjoner Norsk Front hadde utgitt. Disse baserte seg på klassiske antisemittiske spørsmål, som f.eks tallet 6 millioner eller konspirasjonen om jødene som verdensherskere.³³² Etter stiftelsen av Norsk Front i 1975, er det logisk å reise spørsmålet: hadde enten Oredsson eller Engdahl kontakt med det norske partiet? Norsk Front og Blücher skal ha hatt direkte kontakt med Engdahl.³³³ Dette er kanskje ikke så rart, fordi forbildet til Blüchers idealstat var den

³²⁹ *Folk og Land* 1956, nr.7, s.1: Den svenske utredningen.

³³⁰ Simonsen(2019) "Holocaustbenektelse i *Folk og Land* (8.mai)," s.12.

³³¹ Ellingsen (2016), *Folk og Land – Kor går du?* s.119.

³³² Simonsen(2020), "Antisemitism on the Norwegian Far-Right," s.643-647.

³³³ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.168.

korporative staten.³³⁴ Det er denne som har vært kjernen i Engdahls politikk og ideologi, og det er denne som kommer spesielt frem i *Folk og Land* utover 1970-tallet.

Etter Norsk Front forsøkte Blücher å skape en felles-nordisk organisasjon, da ved å danne et nytt parti. Dette støttet ikke Engdahl, så Blücher begynte heller å samarbeide med Oredsson og Nordiska Rikspartiet. Det tok cirka 10 år før Oredsson kom tilbake på banen.³³⁵ Han var ikke til stede under Norsk Fronts levetid. Han kommenterte heller ikke stiftelsen i *Nordisk kamp*. Det at Oredsson på ingen måte hadde hatt kontakt med Blücher eller Norsk Front på noe tidspunkt er usannsynlig, men at han ikke støttet eller oppfordret til støtte blant dem, er en mulighet.

Noen av samlingsideene som tidligere hadde blitt diskutert, som EEC (senere EF), NATO, og samlingen av Norden, kunne fremdeles bli skrevet om i *Folk og Land*. Dette gjelder ideen om fremdeles å forene Norge, Sverige, Danmark og Finland. I 1994 er det noen som foreslår at man kan melde seg inn i EF, med en nordisk blokk slik at de nordiske landene skal kunne få en sterkere stemme.³³⁶ Det virker som om begrunnelsen fremdeles er at de nordiske landene ikke skal komme imellom en stormaktskonflikt. Når det gjelder rasisme og raseteorier blir dette omtalt i mindre grad etter 1975. For *Folk og Land* var det viktig å bli oppfattet som et seriøst organ, og i den sammenheng kunne man ikke fremme rasistiske holdninger. Derfor hevdet avisen blant annet at man ikke hadde noe imot andre etnisiteter. Dette betydde ikke at avisen ikke hadde artikler og spalter som fremmet rasistiske holdninger. Et overordnet spørsmål er hvis dyr kan ha raser, hvorfor kan ikke mennesker? Dessuten, hvis det kom på trykk artikler som fremmet rasistiske holdninger, så ble de ikke ytterligere diskutert. Redaksjonen tillot derfor at slike holdninger kom på trykk.³³⁷ Det blir tydelig at for *Folk og Land* var det viktigere å ta et steg tilbake, tilbake 25 år hvor fokuset lå på å uskyldig-gjøre Quisling og alle NS-medlemmene, istedenfor å fortsette fremover – tilpasse seg det nye samfunnet og utvikle ideologi sammen med nye, potensielt kommende, meningsfeller.

³³⁴ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.230.

³³⁵ Bangsund, *Arvtakerne*(Oslo: Pax forlag, 1984), s.249.

³³⁶ *Folk og Land* 1994, nr.1, s.2: Et splittet Norden.

³³⁷ Ellingsen (2016), *Folk og Land – kor går du?* s.95-97.

Kilder og litteratur

Kilder:

1. Arkiver og databaser
 - Stiftelsen Norsk Okkupasjonshistorie (SNO). www.sno.no
 - Nasjonalbiblioteket i Oslo
 - Kungliga Bibliotek i Stockholm

2. Aviser og tidsskrifter
 - 8.mai 1949-1952.
 - Aftenposten 1949-1975.
 - Dagbladet 1949-1975.
 - Folk og Land 1952/3-1975.
 - Gjallarhorn 1989-1999.
 - Nordisk Kamp 1956-1975.
 - Verdens Gang (VG) 1949-1975.

3. Kilder fra Internett
 - Debatten - NRK, 13.april. <https://tv.nrk.no/serie/debatten/202104/NNFA51041321/avspiller>
 - NRK: <https://tv.nrk.no/serie/frontkjempere>

4. Brosjyrer, plakater og trykte dokumenter
 - Lundehäll, Sven A. "Rikspartiet - det arbetande folkets parti." 1960. Lest på *Det Kungliga Bibliotek*, Stockholm.
 - Nasjonal Samling. "Orden, Rettferd og Fred. Program for Nasjonal Samling." 1934. <https://www.nsd.no/polsys/data/parti/partidokumentarkivet/?q=nasjonal%20samling&rows=10&fq=aarstall:1934&sortresult=aarstallstigende>. Hentet 10.9.2021.
 - Nordiska Rikspartiet. "Rikspartiet vil ..." 1958. Lest på *Det Kungliga Bibliotek*, Stockholm. "Nordiska Rikspartiet kämpar for ..." 1961. Lest på *Det Kungliga Bibliotek*, Stockholm.
 - Oredsson, Göran Assar. "Nordiska rikspartiet kämpar for ..." 1972. Lest på *Det Kungliga Bibliotek*, Stockholm.

Litteraturliste:

Andersson, Benedict. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Rev. [3rd] ed. London: Verso, 2006.

Andresen, Astri. *Å Gripe Fortida: Innføring I Historisk Forståing Og Metode*. Oslo: Samlaget, 2012.

Bangsund, Per. *Arvtakerne. Nazisme i Norge etter krigen*. Oslo: Pax forlag, 1984.

Berggren, Lena. "Swedish Fascism – Why Bother?" *Journal of Contemporary History* 37, no.3 (2002): 395-417.

"Intellectual Fascism. Per Engdahl and the Formation of 'New-Swedish Socialism.'" *Fascism: Journal of Comparative Fascist Studies*, no.3 (2014): 69-92. DOI: 10.1163/22116257-00302001.

Bjørgero, Tore. "Introduksjon til rapporten" i *Høyreekstremisme I Norge: Utviklingstrekk, Konspirasjonsteorier Og Forebyggingsstrategier*, redigert av Tore Bjørgero, 11-23. Oslo: Politihøgskolen, 2018.

Bjørgero, Tore og Ingvild Magnes Gjelsvik. "Utvikling og utbredelse av høyreekstremisme i Norge" i *Høyreekstremisme I Norge: Utviklingstrekk, Konspirasjonsteorier Og Forebyggingsstrategier*, redigert av Tore Bjørgero, 27-144. Oslo: Politihøgskolen, 2018.

Clavin, Patricia. "Defining Transnationalism." *Contemporary European History*, 14, no.4 (2005): 421-439. DOI: 10.1017/S0960777305002705.

Dahl, Hans Fredrik. *Vidkun Quisling. En fører blir til*. Oslo: Aschehoug, 1991.

Quisling – En norsk tragedie. Oslo: Aschehoug, 2012.

Ellingsen, Lasse Lømo. "Folk og Land – kor går du?" *Avisen Folk og Land, miljøet rundt den og forholdet til nynazismen i Norge 1975-1986*. Masteroppgave: Universitetet i Oslo, 2016.

Emberland, Terje. "Hvilken Pangermanisme?" I *Jakten på Germania. Fra Nordensvermeri til SS-Arkeologi*, redigert av Terje Emberland og Jorunn Sem Fure, 227-243. Oslo: Humanist Forlag, 2009.

Griffin, Roger. *The Nature of Fascism*. London: Routledge, 1993.

"Interregnum or endgame? The radical right in the 'post-fascist' era." *Journal of Political Ideologies* 5, no.2, (2000): 163-178. DOI: 10.1080/713682938. *Fascisme*. Oversatt av Kjersti Velsand og MNFFO/MNO. Oslo: Dreyers Forlag, 2019.

Hagtvet, Bernt, "On the Fringe: Swedish Fascism 1920 – 45." I *Who were the Fascists*, redigert av Stein Ugelvik Larsen, Bernt Hagtvet og Jan Petter Myklebust, 715-742. Bergen, Oslo, Tromsø: Universitetsforlaget, 1980.

- Hemstad, Ruth. *Fra Indian Summer til nordisk vinter. Skandinavisk samarbeid, skandinavisme og unionsoppløsningen*. Ph.D-avhandling. Universitetet i Oslo. 2008.
- “Scandinavianism. Mapping the Rise of a New Concept.” *Contributions to the History of Concepts* 13, 1 (2018): 1-21. DOI: 10.3167/choc.2018.130102.
- Hårseth, Espen Olavsson. *Folk og Land 1967-75. Fra rehabilitering til nyfascistisk opposisjonsorgan*. Masteroppgave: Universitetet i Oslo, 2010.
- “Mellom revisjon og politisk opposisjon. Avisen *Folk og Land* 1952-1975.” *Historisk Tidsskrift* 96, no.3 (2017): 280-307.
- Johannssen, Kjell S. *Tradisjoner og skoler i den moderne vitenskapsfilosofi*. Bergen: Fagbokforlaget, 2001.
- Krogh, Thomas, Rolf Theil, Irene Iversen, Ragnhild Evang Reinton, and Trond Egeland. *Historie, Forståelse Og Fortolkning: Innføring I De Historisk-filosofiske Fags Fremvekst Og Arbeidsmåter*. 2. Utg. ed. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1998.
- Kunkeler, Nataniël. “The evolution of Swedish fascism: self-identification and ideology in interwar Sweden.” *Patterns of Prejudice* 50, no.4-5 (november 2016): 378-397. DOI: 10.1080/0031322X.2016.1237386.
- Löow, Heléne. *Nazismen i Sverige 1924-1979*. Stockholm: Ordfront, 2016.
- Nazismen i Sverige 1980-1999*. Stockholm: Ordfront, 2016.
- Melve, Leidulf. “Komparativ historie: ei utfordring for historiefaget?” *Historisk tidsskrift* 88, no.1(2009): 61-77.
- Nielsen, May-Brith Ohman. *Norvegr 1840-1914*. Vol. B. 3. Oslo: Aschehoug, 2011.
- Norsk Krigsleksikon 1940-45*. redigert av Hans Fredrik Dahl, Guri Hjeltnes, Berit Nøkleby, Nils Johan Ringdal og Øystein Sørensen. Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S, 1995.
- Olstad, Finn. *Den Lange Oppturen. Norsk Historie 1945-2015*. Oslo: Dreyer Forlag, 2020.
- Paxton, Robert O. *The Anatomy of Fascism*. London: Penguin Books, 2004.
- Pauley, Bruce F. *Hitler, Stalin and Mussolini. Totalitarianism in the Twentieth Century*. Hoboken: Wiley, 2015.
- Payne, Stanley G. *A History of Fascism 1914-1945*. New York: Routledge, 1995.
- Preus, Lars. *Bakover mot det nye Norge. Ideologisk utvikling innen norsk nynazisme 1967-1985*. Masteroppgave: Universitetet i Oslo, 2014.
- Rattansi, Ali. *Racism: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2007.

- Simonsen, Kjetil Braut. "Holocaustbenektelse i *Folk og Land* (8.mai), 1948-1975 En diskurs tar form." *Historisk Tidsskrift* 98n no.1 (2019): 8-25. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2944-2019-01-02>.
- "Antisemitism on the Norwegian Far-Right, 1967-2018." *Scandinavian Journal of History* 45 no.5 (2020): 640-662. DOI: 10.1080/03468755.2020.1726809.
- Stenfeldt, Johan. "The Fascist Who Fought for World Peace: Conversions and Core Concepts in the Ideology of the Swedish Nazi Leader Sven Olov Lindholm." *Fascism: Journal of Comparative Fascist Studies*, no.8 (2019): 9-35. DOI: 10.1163/22116257-00801002.
- Strømme, Øyvind. *Den Sorte Tråden. Europeisk høyre-radikalisme fra 1920 til i dag*. Oslo: Cappelen Damm, 2013.
- Sundvall, Eirik Wig. *Grenseoverskridende sosialisme. Undersøkelser av den norske arbeiderbevegelsens transnasjonale historie 1920-1955*. Ph.D.-avhandling. Universitetet i Agder. 2019.
- Sørensen, Øystein. *Hitler eller Quisling. Ideologiske brytninger i Nasjonal Samling 1940-1945*. Oslo: J. W. Cappelen, 1989.
- Bjørnstjerne Bjørnson og nasjonalismen*. Oslo: J. W. Cappelen forlag, 1997.
- "Drømmen om det storgermanske rike," I *Jakten på Germania. Fra Nordensvermeri til SS-Arkeologi*, redigert av Terje Emberland og Jorunn Sem Fure, 227-243. Oslo: Humanist Forlag, 2009.
- Drømmen om det Fullkomne Samfunn. Fire totalitære ideologier - én totalitær mentalitet?* Oslo: Aschehoug, 2011.
- Tyrell, Ian. *Transnational Nation. United States History in Global Perspective Since 1789*. Basingstoke: Palgrave, 2007.
- Wickström, Mats. "Nordic brothers before strange others: Pan-national boundary making in the post-war naturalization policies of the Nordic countries." *Ethnic and Racial Studies* 40, 4 (2016): 675-693. DOI: 10.1080/01419870.2016.1181269.
- Østerud, Øyvind. *Hva er nasjonalisme*. Oslo: Universitetsforlaget, 1994.
- Øvsthus, Georg. "Dom og oppreisning." I *Fra ide til dom. Noen trekk fra utviklingen av Nasjonal Samling*, redigert av Rolf Danielsen og Stein Ugelvik Larsen, 215-258. Bergen, Oslo, Tromsø: Universitetsforlaget, 1976.
- Åsbrink, Elisabeth. "When Race Was Removed from Racism: Per Engdahl, the Networks that Saved Fascism and Making of the Concept of Ethnopluralism." *Journ*

al of the History of Ideas, no.1 (Januar 2021): 133-151.

DOI: <https://doi.org/10.1353/jhi.2021.0006>.